

กรมศิลปากร

โรคสัตว์ปีก

ISBN 974-682-261-6

สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ กรมปศุสัตว์
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ที่ปรึกษา สพ.ญ. ลัดดา ตรวงศา

ผู้เขียน

สพ.ญ. พรทิพย์	ศิริวรรณ
สพ.ญ. ชองมาศ	อันตรเสน
น.สพ. วัชรชัย	ณรงค์ศักดิ์
น.สพ. บัณฑิต	นวลศรีฉาย
สพ.ญ. อารุณี	ชัยสิงห์
สพ.ญ. ละณี	สุขถิ่นไทย
สพ.ญ. สันทนา	มิมะพันธุ์
สพ.ญ. มัญชรี	ทัตติยพงศ์
น.สพ. สมชัย	เจียมพิทยานุวัฒน์

ผู้เขียนและบรรณาธิการ สพ.ญ.ดร. พรเพ็ญ พัฒนโสภณ

ผู้จัดทำปก/รูปเล่มเอกสาร ชนกพร บุญคำสตร์

คำนำ

หนังสือ “โรคสัตว์ปีก” นี้รวบรวมโรคที่สำคัญๆในสัตว์ปีก เขียนโดยนายสัตวแพทย์ นักวิชาการของสถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ และศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ ซึ่งมีความเชี่ยวชาญเฉพาะในแต่ละโรค โดยมุ่งหวังเป็นแนวทางให้เกษตรกร สัตวบาล และสัตวแพทย์ในท้องถิ่นทราบถึงโรคสัตว์ปีกพอสังเขป จะได้เตรียมการป้องกัน รักษาได้ทันเวลาที่ ทั้งนี้ยังคงไว้ซึ่งความเรียบง่ายและกระชับ เพื่อให้หนังสือมีขนาดไม่ใหญ่โตนัก เหมาะสำหรับพกพา อย่างไรก็ตามเมื่อมีปัญหาโรคเกิดขึ้นอาจต้องมีการศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติมหรือปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ และส่งตัวอย่างตรวจทางห้องปฏิบัติการเพื่อวินิจฉัยสาเหตุของโรคที่แท้จริงต่อไป

คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้จักเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกร และผู้สนใจทุกท่านตามสมควรและขอขอบคุณ รศ.น.สพ.ดร.ทวีศักดิ์ ส่งเสริม ที่ช่วยกรุณาเพิ่มเติมในเรื่องวัคซีน และเอื้อเฟื้อภาพสัตว์ป่วยโรคไข้หวัดนกและอหิวาต์ในสัตว์ปีก มา ณ ที่นี้ด้วย

สารบัญ

หัวข้อเรื่อง	หน้า
คำนำ	
มาตรฐานฟาร์มเลี้ยงไก่เนื้อ	1-6
โรคที่เกิดจากเชื้อไวรัส	7-49
โรคนิวคาสเซิล	9-11
โรคไขหวัดนก	13-18
โรคหลอดลมอักเสบติดต่อในไก่หรือโรคไอบี	19-21
โรคกล่องเสียงอักเสบติดต่อหรือโรคไอแอลที	23-24
โรคกัมโบโรหรือโรคอินฟลูเอนซาสเบอร์ซิลลิซิสหรือโรคไอบีดี	25-27
โรคฝีดาษ	29-31
โรคมาเร็กซ์	33-35
โรคลิ่วโคซิสหรือโรคตับใหญ่	37-38
โรคกาฬโรคเป็ด	39-41
โรคตับอักเสบติดต่อในเป็ด	43-45
โรคติดเชื้อพาร์โวไวรัส	47-49
โรคที่เกิดจากเชื้อรา	51-58
โรคแอสเปอร์จิลโลซิส	53-55
สารพิษอะฟลาทอกซินจากเชื้อรา	57-58
โรคที่เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย	59-87
โรคอหิวาต์สัตว์ปีก	61-63
โรคหวัดหนามวม	65-66
โรคซัลโมเนลโลซิส	67-69
โรคโคไลแบซิลโลซิส	71-72
โรคติดเชื้อมายโคพลาสมาหรือโรกระบบทางเดินหายใจอักเสบเรื้อรังในสัตว์ปีก	73-74
โรคสเตาฟิโลค็อกคโคซิส	75-77
โรคลำไส้อักเสบแบบเนื้อตาย	79-81
วัณโรคสัตว์ปีก	83-84

สารบัญ(ต่อ)

หัวข้อเรื่อง

หน้า

โรครีเมอเรลโลซิสหรือโรคนิวดัด

85-87

โรคที่เกิดจากปรสิต

89-105

ค็อกซิไดโอซิส

91-93

โรคพยาธิตัวตืด

95-96

โรคพยาธิไส้เดือน

97-98

โรคมาลาเรียในสัตว์ปีก

99-100

โรคพยาธิในไส้ตัน

101-102

โรคลิโคซัยโตซูโนซิส

103-105

โปรแกรมวัคซีน

107-112

ข้อควรคำนึงก่อนทำวัคซีน

107

โปรแกรมวัคซีนสำหรับไก่เนื้อ

107

ตัวอย่างโปรแกรมวัคซีนสำหรับไก่ไข่

108

ตัวอย่างโปรแกรมวัคซีนสำหรับไก่พันธุ์-สายพันธุ์ไก่ไข่

108-109

ตัวอย่างโปรแกรมวัคซีนสำหรับไก่พันธุ์-สายพันธุ์ไก่เนื้อ

109

ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการให้วัคซีนโดยการละลายในน้ำดื่ม

110

การให้วัคซีนโดยการหยอดตาหรือหยอดจมูก

110

การให้วัคซีนโดยการฉีด

110

ข้อควรปฏิบัติในการให้วัคซีนโดยการฉีด

111

การทำวัคซีนแล้วไม่ได้ผล

111

ตัวอย่างโปรแกรมวัคซีนสำหรับเปิดพ่อแม่พันธุ์

112

ตัวอย่างโปรแกรมวัคซีนสำหรับเปิดไข่

112

ตัวอย่างโปรแกรมวัคซีนสำหรับเปิดเนื้อรวมไปถึงเปิดเทศที่เลี้ยง

112

เป็นเปิดเนื้อไม่ได้ใช้ทำพันธุ์

ข้อแนะนำในการจัดส่งตัวอย่าง

113-114

เอกสารอ้างอิง

1-2

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ประจำภาค

มาตรฐานฟาร์มเลี้ยงไก่เนื้อ

มาตรฐานฟาร์มเลี้ยงไก่เนื้อเป็นมาตรฐานที่กำหนดขึ้น สำหรับฟาร์มเลี้ยงไก่เนื้อเพื่อการค้า ที่มีจำนวนสัตว์ตั้งแต่ 30,000 ตัวขึ้นไปที่ต้องการขึ้นทะเบียนเป็นฟาร์มที่ได้มาตรฐาน ได้รับการรับรองจากกรมปศุสัตว์ มาตรฐานนี้ได้กำหนดวิธีปฏิบัติ องค์ประกอบของฟาร์ม การจัดการฟาร์ม การจัดการด้านสุขภาพสัตว์ และการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม

1. องค์ประกอบของฟาร์ม

1.1 ทำเลที่ตั้งฟาร์ม

- อยู่ในบริเวณที่มีการคมนาคมสะดวก
- สามารถป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคจากภายนอกเข้าสู่ฟาร์มได้
- อยู่ห่างจากแหล่งชุมชน โรงฆ่าสัตว์ปีก ตลาดนัดสัตว์ปีก อย่างน้อย 5 กิโลเมตร
- อยู่ในทำเลที่มีแหล่งน้ำสะอาดตามมาตรฐานคุณภาพน้ำใช้เพื่อการบริโภคอย่างเพียงพอตลอดปี
- ควรได้รับการยินยอมจากองค์การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น
- เป็นบริเวณที่ไม่มีน้ำท่วมขัง
- เป็นบริเวณที่โปร่ง อากาศถ่ายเทดี มีต้นไม้ให้ร่มเงาภายในฟาร์ม

1.2 ลักษณะของฟาร์ม

มีเนื้อที่ที่เหมาะสม จัดแบ่งพื้นที่เป็นส่วน ส่วน เช่น พื้นที่เลี้ยงสัตว์ โรงเก็บอาหาร โรงผสมอาหาร พื้นที่ทำลายซากสัตว์ พื้นที่อาคารสำนักงาน ที่พักอาศัย ที่จอดรถ พื้นที่รวบรวมขยะและสิ่งปฏิกูล มีรั้วโดยรอบ มีถนนภายในฟาร์มที่สภาพดีและมีความกว้างเหมาะสม

1.3 ลักษณะของโรงเรือน

1.3.1 พื้นที่ของการเลี้ยง

โรงเรือนระบบปิดซึ่งสามารถควบคุม ภาวะแวดล้อม ควรเลี้ยงไก่ไม่เกิน 34 กิโลกรัม ต่อ 1 ตารางเมตร

โรงเรือนระบบเปิดซึ่งภาวะแวดล้อม แปรตามอากาศนอกโรงเรือน ควรเลี้ยงไก่ไม่เกิน 20 กิโลกรัม ต่อ 1 ตารางเมตร

1.3.2 การหมุนเวียนอากาศ

อัตราการแลกเปลี่ยนอากาศภายใน โรงเรือนได้ทั้งหมด เมื่ออากาศหนาว 5-8 นาที และเมื่ออากาศปกติ 45 วินาที -1 นาที 15 วินาที

1.3.3 ฝุ่นละออง

ไม่เกิน 15 มิลลิกรัม ต่อ 1 ลูกบาศก์เมตร

1.3.4 อุณหภูมิ

ไก่เล็ก 32-33 องศาเซลเซียส

ไก่ใหญ่ 20-30 องศาเซลเซียส

1.3.5 ความชื้นสัมพัทธ์

50-80 %

1.3.6 ปริมาณแก๊ส

แอมโมเนีย ไม่เกิน 20 พีพีเอ็ม

คาร์บอนมอนอกไซด์ ไม่เกิน 50 พีพีเอ็ม

คาร์บอนไดออกไซด์ ไม่เกิน 5,000 พีพีเอ็ม

2. การจัดการฟาร์ม

2.1 การจัดการโรงเรือน

2.1.1 โรงเรือนและที่ให้อาหารต้องสะอาดและแห้ง

2.1.2 โรงเรือนต้องสะดวกในการปฏิบัติงาน ต้องดูแลซ่อมแซมให้มีความปลอดภัยต่อสัตว์และปฏิบัติงาน

2.1.3 มีการทำความสะอาดโรงเรือนและพื้นด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อโรคหลังจากย้ายไก่ชุดเก่าออก และควรพักโรงเรือนอย่างน้อย 7 วัน ก่อนนำไก่ชุดใหม่เข้าเลี้ยง

2.2 การจัดการด้านเครื่องมือและอุปกรณ์

2.2.1 ควรตรวจสอบสภาพการทำงานของอุปกรณ์การเลี้ยงแบบอัตโนมัติทุกวัน และแก้ไขทันที เมื่อพบการชำรุด มีสัญญาณเตือนเมื่อระบบระบายอากาศขัดข้องและมีอุปกรณ์ สำรองเตรียมไว้

2.2.2 มีอุปกรณ์ให้แสงสว่าง เพื่อให้สัตว์ได้รับแสงสว่างอย่างเพียงพอ

2.3 การจัดการด้านบุคลากร

2.3.1 มีผู้เลี้ยงไก่ (ผู้ดูแลเลี้ยงไก่) ที่ได้รับการฝึกอบรมด้านการเลี้ยงไก่

โรงเรือนระบบปิด ผู้เลี้ยงไก่ 1 คน ดูแลไก่ไม่เกิน 40,000 ตัว

โรงเรือนระบบเปิด ผู้เลี้ยงไก่ 1 คน ดูแลไก่ไม่เกิน 10,000 ตัว

2.3.2 มีสัตวบาล (ผู้ควบคุมดูแลการเลี้ยงไก่) ซึ่งจบการศึกษาทางสัตวบาลหรือมีประสบการณ์ด้านการเลี้ยงไก่น้อย 3 ปี สัตวบาล 1 คน ดูแลไก่ไม่เกิน 4000,000 ตัว

2.3.3 มีสัตวแพทย์ (ผู้ควบคุมดูแลด้านสุขภาพสัตว์) ซึ่งจบการศึกษาทางสัตวแพทย์ มีใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบการบำบัดโรคสัตว์ชั้นหนึ่ง

สัตวแพทย์ 1 คน ดูแลไก่ไม่เกิน 10,000,000 ตัว ทั้งนี้ พื้นที่ของฟาร์มที่รับผิดชอบต้องอยู่ในพื้นที่เดียวกัน

2.4 คู่มือการจัดการฟาร์ม

ผู้ประกอบการฟาร์ม ต้องมีคู่มือการจัดการฟาร์ม ประกอบด้วยรายละเอียดของระบบการเลี้ยง การจัดการฟาร์ม การจัดการด้านสุขภาพสัตว์

2.5 ระบบการบันทึกข้อมูล

ฟาร์มจะต้องมีระบบการบันทึกข้อมูล ซึ่งประกอบด้วย

- ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารฟาร์ม ได้แก่ บุคลากร แรงงาน
- ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการด้านการผลิต ได้แก่ ข้อมูลตัวสัตว์ ข้อมูลสุขภาพสัตว์ ข้อมูลการผลิต และข้อมูลผลผลิต

2.6 การจัดการด้านอาหารสัตว์และน้ำ

2.6.1 อาหารสัตว์

• ในกรณีที่ใช้อาหารสัตว์สำเร็จรูป ต้องซื้อจากผู้ขายที่ได้รับอนุญาตตาม พ.ร.บ. ควบคุมอาหารสัตว์ พ.ศ. 2525

• ในกรณีที่ผสมอาหารสัตว์เอง ต้องให้มีคุณภาพที่กำหนดตาม พ.ร.บ. ควบคุมอาหารสัตว์ พ.ศ. 2525

• ควรมีการสุ่มตัวอย่างอาหารสัตว์เป็นประจำเพื่อส่งตรวจวิเคราะห์คุณภาพและสารตกค้าง ณ ห้องปฏิบัติการที่เชื่อถือได้และเก็บบันทึกผลการตรวจไว้ให้ตรวจสอบได้

• มีสถานที่เก็บอาหารสัตว์แยกต่างหาก ถ้าเป็นนิวตริเนอควรเก็บในห้องปรับอากาศ ห้องเก็บอาหารสัตว์ควรสะอาด แห้ง ปลอดภัยจากแมลงและสัตว์ต่างๆ มีแผนผังบริเวณด้านล้างภาชนะบรรจุอาหารสัตว์

2.6.2 ภาชนะบรรจุและการขนส่งอาหารสัตว์

- ภาชนะบรรจุควรแห้ง สะอาดและกันความชื้น ไม่มีสารที่จะปนเปื้อนกับอาหารสัตว์ ไม่เคยใช้บรรจุวัตถุมีพิษ ปุ๋ย

- ผิวภายในภาชนะบรรจุที่ทำด้วยโลหะ ต้องไม่เป็นสนิม ถ้าเคลือบจะต้องเคลือบด้วยสารที่ไม่เป็นอันตรายต่อสัตว์

- รถบรรทุกที่ใช้ในการขนส่ง ต้องทำให้ส่วนที่บรรจุทุกแห่งและสะอาด ไม่มีการตกค้างของสิ่งใดๆ

2.6.3 การให้อาหารและน้ำ

- อาหารที่ใช้เลี้ยงไก่เนื้อ ต้องเหมาะสมกับอายุและพันธุ์ในปริมาณที่เพียงพอ การใช้ยาผสมอาหารเพื่อป้องกันและรักษาโรคต้องอยู่ในความควบคุมของสัตวแพทย์

- ภาชนะให้อาหาร ต้องมีรูปร่างเหมาะสมและมีเพียงพอเพื่อป้องกันการปนเปื้อนและการแย่งกันกิน

รางอาหาร 2-6 นิ้ว ต่อไก่ 1 ตัว

ถาดอาหารไก่เล็ก 1 ถาด ต่อไก่ 100 ตัว

ถาดอาหารไก่ใหญ่ แบบอัตโนมัติ 18-20 ถาด ต่อไก่ 1,000 ตัว

ถังอาหารไก่ใหญ่ 30 ถัง ต่อไก่ 1,000 ตัว (โรงเรือนระบบเปิด)

- เวลาให้อาหาร

โรงเรือนระบบเปิด ให้อาหารวันละไม่น้อยกว่า 3 ครั้งในไก่เล็ก (0-3 สัปดาห์) และไม่น้อยกว่า 2 ครั้งในไก่ใหญ่

โรงเรือนระบบปิด ให้ไก่กินอาหารตลอดเวลา (ไก่จะหยุดกินอาหารช่วงปิดแสง)

- การให้น้ำ

แหล่งน้ำที่ใช้ในฟาร์มต้องอยู่ในบริเวณที่สามารถป้องกันการปนเปื้อนมูลสัตว์ น้ำเสีย ยาฆ่าแมลง

มีการส่งตัวอย่างน้ำเพื่อตรวจหาปริมาณเชื้อโรค แร่ธาตุและสารพิษกับห้องปฏิบัติการ

ภาชนะให้น้ำต้องมีรูปร่างเหมาะสมและมีปริมาณเพียงพอ

รางน้ำ 2 ซม. ต่อไก่ 1 ตัว

นิปเปิ้ล 1 หัว ต่อไก่ 10-15 ตัว

กระตักน้ำ 14-20 กระตักต่อไก่ 1,000 ตัว

3. การจัดการด้านสุขภาพสัตว์

3.1 การป้องกันและควบคุมโรค

3.1.1 บ่อน้ำยาฆ่าเชื้อโรค

บ่อมีความกว้าง ยาว ลึก และความลาดชันที่เหมาะสมสำหรับยานพาหนะทุกคันที่เข้าออกฟาร์ม จะเล่นผ่านได้สะดวก

บ่อน้ำยาฆ่าเชื้อโรคผสมน้ำในอัตราส่วนที่เหมาะสม มีการเปลี่ยนน้ำยาฆ่าเชื้อโรคเป็นประจำ เพื่อรักษาคุณสมบัติการฆ่าเชื้อ

3.1.2 โรงพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อโรค

ควรอยู่บริเวณหน้าประตูทางเข้าฟาร์ม มีอุปกรณ์พ่นน้ำยาฆ่าเชื้อโรคเป็นละอองครอบคลุมทั่วยานพาหนะที่เล่นเข้าออกฟาร์ม

3.1.3 ห้องอาบน้ำและฆ่าเชื้อโรค ประกอบด้วย

ห้องเปลี่ยนเครื่องแต่งกาย

ห้องอาบน้ำยาฆ่าเชื้อโรค

ห้องอาบน้ำหลังผ่านน้ำยาฆ่าเชื้อโรค

ห้องเปลี่ยนเครื่องแต่งกายก่อนเข้าโรงเรือน มีเสื้อผ้าและรองเท้าซึ่งซักล้างทำความสะอาดเตรียมไว้พร้อม

3.1.4 มาตรการการป้องกันการสะสมของเชื้อโรคในฟาร์ม

- มีเครื่องพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อโรคเคลื่อนที่สามารถนำไปใช้งานในจุดต่างๆภายในฟาร์ม
- เข้มงวดต่อการเข้าออกฟาร์มของพาหนะและบุคคล ต้องทราบจุดประสงค์และได้รับอนุญาต

จากผู้รับผิดชอบและมีการจดบันทึก

● ยานพาหนะที่เข้าฟาร์มจะต้องผ่านโรงพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อโรคและบ่อน้ำยาฆ่าเชื้อโรค บุคคลที่เข้าฟาร์มจะต้องผ่านห้องอาบน้ำยาฆ่าเชื้อโรคและสวมเครื่องแต่งกายที่ฟาร์มเตรียมไว้

3.1.5 การสร้างภูมิคุ้มกันโรค

ไก่ทุกตัวในฟาร์มต้องได้รับวัคซีนตามคำแนะนำของสัตวแพทย์ประจำฟาร์ม

3.1.6 การควบคุมโรค

3.1.6.1 การจัดการไก่ป่วย

ควรแยกไก่ป่วยไว้ในบริเวณจำเพาะเพื่อสังเกตอาการ รักษาและป้องกันโรคแพร่

3.1.6.2 การจัดการไก่ตาย

ถ้าพบว่าฟาร์มมีอัตราการตายของไก่สูงผิดปกติ ต้องผ่าซากพิสูจน์โดยสัตวแพทย์

3.1.6.3 การทำลายซาก

● การฝังซาก ฝังในบริเวณที่น้ำท่วมไม่ถึง ลึกอย่างน้อย 50 ซม. ได้ผิวดิน ราวน้ำยาฆ่าเชื้อโรคบนซาก กลบหลุมและราวน้ำยาฆ่าเชื้อโรคซ้ำ

● การเผาซาก ใช้เตาเผาซาก

3.1.7 การบำบัดโรค

มีสัตว์แพทย์ที่ได้รับใบอนุญาตประกอบการบำบัดโรคสัตว์ชั้นหนึ่งและปฏิบัติตาม พ.ร.บ.ควบคุมการบำบัดโรคสัตว์ พ.ศ.2505 และตามข้อกำหนดควบคุมการไ้ยาสำหรับสัตว์ (มอก. 7001-2540)

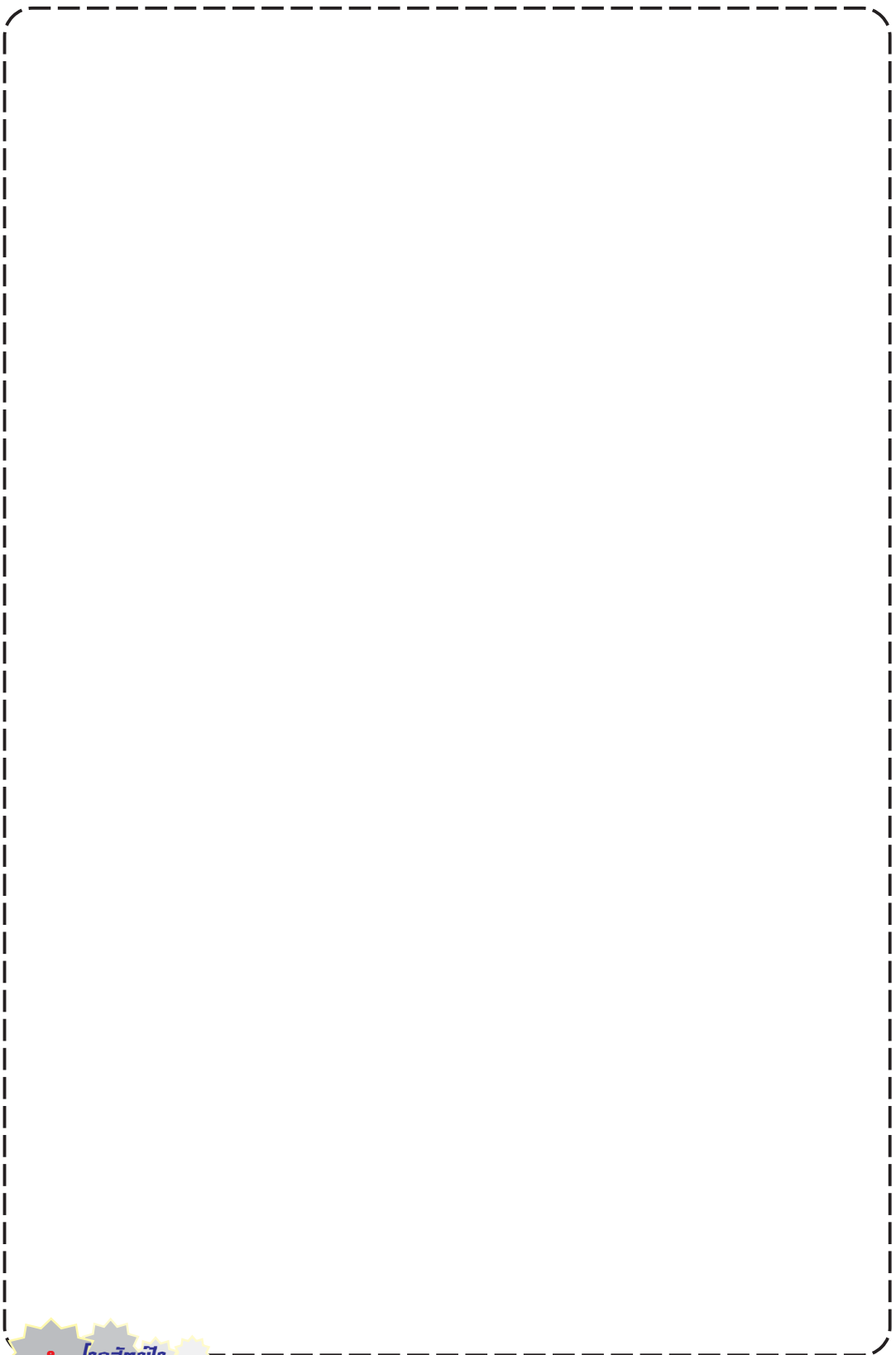
4. การจัดการสิ่งแวดล้อม

- 4.1 เก็บซากไก่ ซากหนูและสัตว์อื่นๆที่พบภายในฟาร์มทันทีและทำลายโดยการเผาหรือฝัง
- 4.2 วัสดุรองพื้นที่ยี้กหรือจับเป็นก้อน ควรนำไปทำลายทันทีโดยการเผาหรือฝัง
- 4.3 เมื่อปลดไก่ ให้ย้ายวัสดุรองพื้นเก่าออกนอกโรงเรือนทันที โดยใช้รถบรรทุกที่มีผ้าใบคลุมป้องกัน
การตกหล่น
- 4.4 น้ำเสียภายในฟาร์มจะต้องผ่านการบำบัดก่อนปล่อยสู่แหล่งน้ำสาธารณะ
- 4.5 ทำความสะอาดพื้นที่รอบโรงเรือนอย่างน้อย 3 เมตร
- 4.6 ควรมีวิธีกำจัด หนู แมลงวัน แมลงสาบ อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

โรคที่เกิดจากเชื้อไวรัส

โรคนิวคาสเซิล

(Newcastle disease)

บทนำ

โรคนิวคาสเซิลเป็นโรคติดต่อรุนแรงในสัตว์ปีกเช่น ไก่ ไก่วง นกฟิราบ นกกระทา โรคนี้มีความสำคัญต่อธุรกิจการเลี้ยงสัตว์ปีก ส่งผลกระทบต่อการค้าสัตว์ปีกและผลิตภัณฑ์สัตว์ปีกระหว่างประเทศด้วย ความหมายของโรคนิวคาสเซิลจึงไม่ได้หมายถึงโรคที่ทำให้สัตว์ปีกป่วยและตายเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการตรวจพบเชื้อไวรัสนิวคาสเซิลชนิดรุนแรงในสัตว์ปีกที่ไม่แสดงอาการป่วยด้วย เนื่องจากสัตว์ปีกที่ภูมิคุ้มโรคจากการทำวัคซีนอาจติดเชื้อไวรัสนิวคาสเซิลชนิดรุนแรงได้โดยไม่แสดงอาการป่วยแต่สามารถแพร่เชื้อได้ คนอาจติดเชื้อโรคนิวคาสเซิลได้เช่น เชื้อกระเด็นเข้าตาทำให้ตาอักเสบหรือ ตาแดง แต่ถ้าไม่มีการติดเชื้ออื่นแทรกซ้อนจะหายเองได้ใน2-3วัน

สาเหตุ

เกิดจากเชื้อไวรัสนิวคาสเซิล เชื้อนี้ถูกทำลายได้ง่ายโดยฟอร์มาลินแอลกอฮอล์ไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์และไขมันและความร้อนแต่สามารถอยู่ได้นานถึงปีบนเยื่อปนเปื้อนกับอุจจาระ

การติดต่อ

ติดต่อโดยตรงจากอุจจาระ เสมหะของไก่ป่วย อาหาร น้ำ อุปกรณ์ต่างๆ ที่ปนเปื้อนเชื้อ เบ็ด ห่าน และนกบางชนิดที่ติดเชื้ออาจไม่แสดงอาการป่วยแต่สามารถแพร่เชื้อได้นานเป็นปีๆ

อาการ

สัตว์ปีกที่ติดเชื้อโรคนิวคาสเซิลจะแสดงอาการป่วยต่างๆกันไป ขึ้นอยู่กับความรุนแรงของเชื้อ ระดับภูมิคุ้มกัน อายุและชนิดของสัตว์ปีกที่ติดเชื้อ ปริมาณของเชื้อ ระยะเวลาและทางที่สัตว์ได้รับเชื้อ รวมทั้งปัจจัยภายนอก เช่น ความเครียด อุณหภูมิ ไก่ที่ไม่มีภูมิคุ้มกันและติดเชื้อที่รุนแรงมาก อาจทำให้ไก่ป่วยและตายหมดทั้งเล้า

อาการที่พบ ได้แก่ ซึม เบื่ออาหาร อาบปากหายใจ ไอ จาม หายใจมีเสียงดัง ไช่ลด ท้องเสีย อุจจาระเหลวสีเขียว-เหลือง หัวสั้น ตัวสั้น คอบิด ชัก อัมพาต ปีกตก

รอยโรค

พบจุดเลือดออกและเนื้อตายที่เยื่อบุทางเดินอาหาร มีการอักเสบที่อวัยวะต่างๆ เช่น ปอด ต่อมเบอร์ก้า

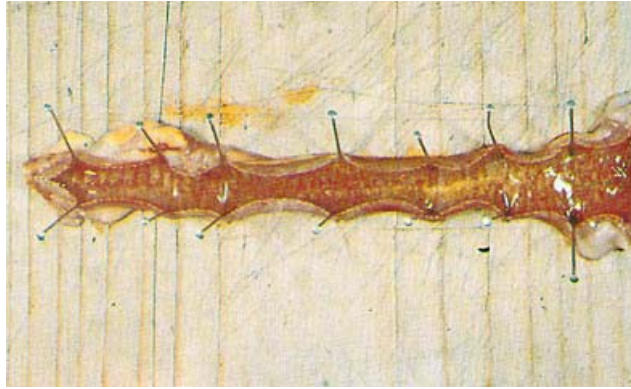
การป้องกันและรักษา

ไม่มียารักษาโรค แต่ป้องกันได้โดยใช้วัคซีนที่มีทั้งชนิดเชื้อเป็นและเชื้อตาย วัคซีนเชื้อเป็นให้โดยหยอดจมูก ตา ผสมน้ำ อาหาร พันเป็นฝอย วัคซีนชนิดเชื้อตาย ให้โดยการฉีด

สิ่งสำคัญที่จะทำให้การใช้วัคซีนได้ผล คือ ต้องเก็บและใช้วัคซีนอย่างถูกต้องและมีโปรแกรมวัคซีนที่เหมาะสม นอกจากนั้นต้องดูแลรักษาความสะอาด ให้อาหารที่มีคุณภาพ ป้องกันไม่ให้สัตว์ได้รับเชื้อโรคจากภายนอก เช่น จากนกธรรมชาติ รถส่งอาหาร เชื้อปนเปื้อนมากับคน สัตว์อื่น สิ่งของเครื่องใช้ เป็นต้น

ไก่มีอาการทางประสาท เช่น ขาและปีกเป็นอัมพาต หัวและคอบิด

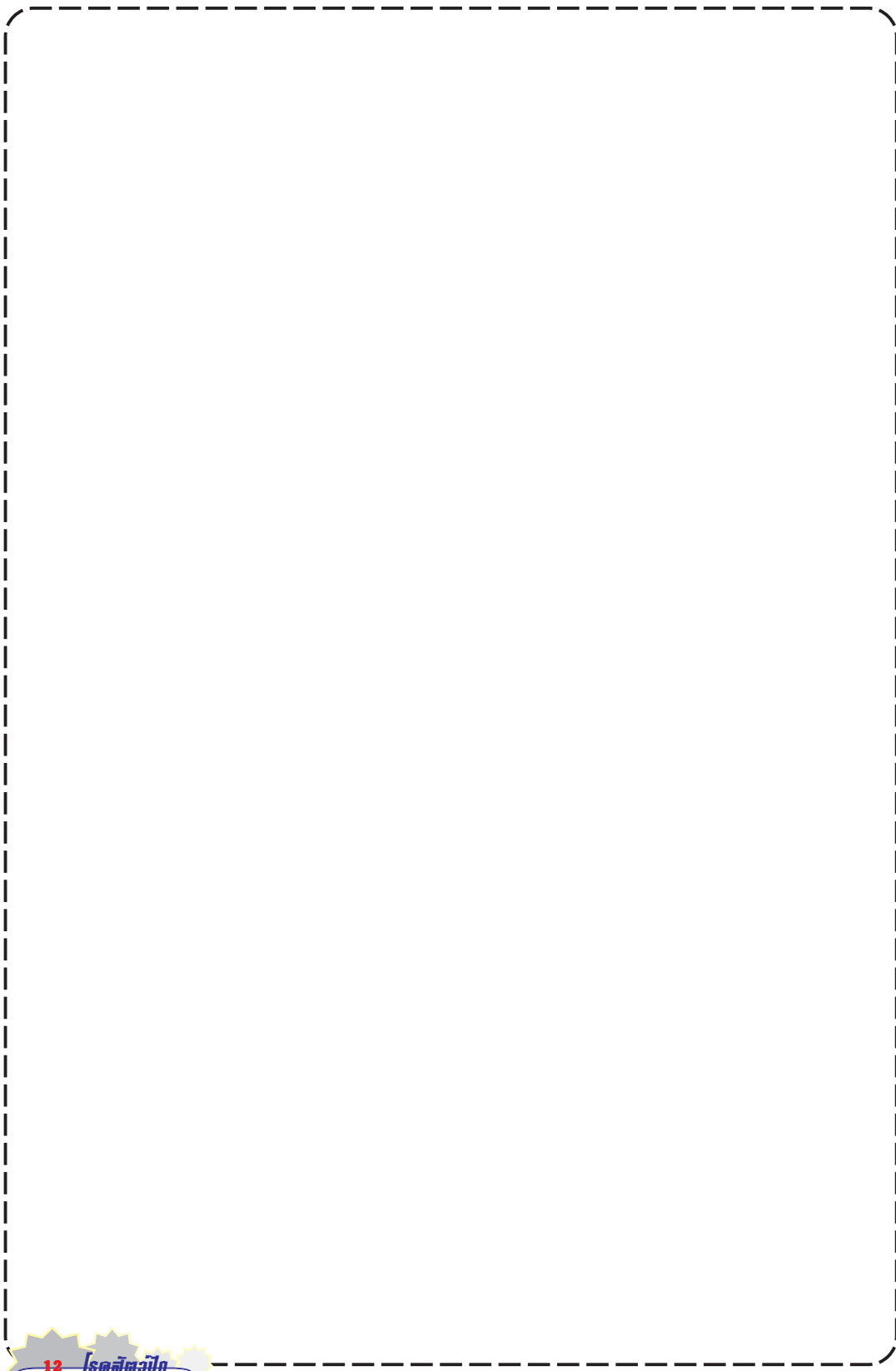
เยื่อเมือกของหลอดลมมีเลือดคั่งและบวมน้ำ

จุดเลือดออกและเกิดแผลหลุมที่เยื่อเมือกของกระเพาะแท้

ม้ามโตและมีจุดสีขาวเนื่องจากเนื้อตาย

โรคไข้หวัดนก

(Avian influenza)

บทนำ

โรคไข้หวัดนก เป็นโรคในพระราชบัญญัติโรคสัตว์ พ.ศ. 2499 ที่มีความสำคัญมาก มีผลกระทบต่อการจัดการเลี้ยงสัตว์ปีก การค้าสัตว์ปีก ซากสัตว์ปีก และเป็นโรคที่เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขการค้าสัตว์ปีก และผลิตภัณฑ์สัตว์ปีกระหว่างประเทศเช่นเดียวกับโรคนิวคาสเซิล

โรคไข้หวัดนก พบครั้งแรกที่ประเทศอิตาลีเมื่อกว่าร้อยปีมาแล้ว หลังจากนั้นพบในทุกภูมิภาคทั่วโลก แบ่งเป็นชนิดรุนแรงและชนิดไม่รุนแรง บางชนิดสามารถแพร่เชื้อสู่คนได้โดยตรง เช่นเชื้อไข้หวัดนกชนิดรุนแรงในไก่ ชนิด H5N1 สามารถแพร่ติดต่อถึงคนได้เป็นครั้งแรกที่ฮ่องกงในปี พ.ศ. 2540 มีผู้ป่วย 18 ราย เสียชีวิต 6 ราย ต่อมาในปี 2546 มีผู้ป่วยที่ฮ่องกงอีก 2 ราย เสียชีวิต 1 ราย และตั้งแต่ปลายปี 2546 ถึงปัจจุบัน (20 มิถุนายน 2549) ที่เชื้อ H5N1 ระบาดในหลายประเทศ แถบเอเชีย ยุโรป แอฟริกา รวม 58 ประเทศ ทำให้มีผู้ติดเชื้อ 228 ราย และเสียชีวิตไปแล้ว 130 ราย เชื้อ H7N7 ชนิดรุนแรงในไก่ ที่ระบาดในปี พ.ศ. 2546 ที่ประเทศเนเธอร์แลนด์ เยอรมัน และเบลเยียม ทำให้มีผู้ป่วยเป็นโรคตาแดง อีกสเปน 83 ราย และมีผู้ป่วยปอดบวมเสียชีวิต 1 ราย นอกจากนี้พบเชื้อ H9N2 ชนิดไม่รุนแรงในไก่ ทำให้เกิดโรคไข้หวัดใหญ่อย่างอ่อนมีผู้ป่วยรวม 3 รายที่ฮ่องกงและจีน เชื้อ H7N3 ชนิดไม่รุนแรงในไก่ก็ทำให้มีผู้ป่วยไข้หวัดใหญ่อย่างอ่อนในสหรัฐอเมริกา 2 ราย

สาเหตุ

โรคไข้หวัดนกเกิดจากเชื้อไวรัสอินฟลูเอนซ่า เอ ในสัตว์ปีกเรียกชื่อเชื้อ ตามชนิดของโปรตีนสำคัญสองชนิด ได้แก่ H (มี 16 ชนิด) และ N (มี 9 ชนิด) เชื้อไวรัสไข้หวัดนกมีหลายชนิดย่อย และแบ่งเป็น 2

ชนิด ตามความรุนแรงของโรคในไก่ ได้แก่ ชนิดที่ไม่รุนแรงและชนิดที่รุนแรงมาก นอกจากเชื้อไวรัส อินฟลูเอนซา เอ ในสัตว์ปีก แล้ว ยังมีเชื้อไวรัสอินฟลูเอนซา เอ ชนิดในคน ที่ทำให้เกิดโรคไข้หวัดใหญ่ (มี H 3 ชนิด และ N 2 ชนิด) และชนิดในสุกรที่ทำให้เกิดโรคไข้หวัดสุกรด้วย สุกรสามารถติดเชื้อไวรัส อินฟลูเอนซา เอ ทั้งชนิดสัตว์ปีกและคนได้ จึงเป็นตัวกลางสำคัญในการผสมผสานและแพร่เชื้อ สายพันธุ์ใหม่ๆ ได้

เชื้อไวรัสอินฟลูเอนซา เอ มีการกลายพันธุ์ ได้ง่ายและถ้ามีการติดเชื้อต่างชนิดพร้อมกัน จะมีการแลกเปลี่ยนสารพันธุกรรม กลายเป็นเชื้อสายพันธุ์ใหม่ๆ ได้หลายชนิด

เชื้อไวรัสไข้หวัดนกถูกทำลายได้ง่ายด้วยความร้อน แสงแดดและความแห้ง การปรุงอาหารที่อุณหภูมิ 70 องศาเซลเซียสขึ้นไปจะฆ่าเชื้อได้ น้ำสุกหรือน้ำผงซักฟอกจะทำให้ไวรัสสูญเสียความสามารถในการติดเชื้อ และน้ำยาฆ่าเชื้อทั่วไปมีฤทธิ์ทำลายเชื้อได้ดี เช่น น้ำยาฟอกขาว (โซเดียม ไฮโปคลอไรท์) เจือจาง 2-3 เปอร์เซ็นต์ เหมาะสำหรับใช้ตามบ้านเรือน น้ำยาฆ่าเชื้อกลุ่มอื่นๆ เช่น คลอรีน คิวเตอร์แอมโมเนียมและกลูตาออลดีไฮด์ เหมาะสำหรับใช้ฉีดพ่นในฟาร์ม โรงเรือน และพาหนะ เป็นต้น เชื้อไวรัสจะทนทานมากขึ้น ถ้าอยู่ในมูลสัตว์ ปนเปื้อนในวัสดุรองพื้นในโรงเรือน น้ำและสิ่งแวดลอม ในช่วงอากาศเย็นและความชื้นสูงอาจอยู่ได้หลายวัน หรืออาจนานเป็นเดือน

การติดต่อ

ติดต่อได้จากการสัมผัสโดยตรงกับสัตว์ปีกที่ป่วยหรือตาย จากสิ่งขับถ่ายของสัตว์ป่วย จากเชื้อที่ปนเปื้อนในน้ำ อาหาร เสื้อผ้า รองเท้า เครื่องมือ เครื่องใช้และพาหนะ สัตว์ปีกที่เลี้ยงปล่อยมีโอกาสได้รับเชื้อที่อยู่ในมูลของนกธรรมชาติที่ติดเชื้อและไม่แสดงอาการ เชื้อไวรัสจะเพิ่มจำนวนในตัวสัตว์อย่างรวดเร็ว (ภายใน 2-3 ชั่วโมง ถึง 3 วัน) และแพร่เชื้อสู่สัตว์ปีกอื่นๆ ในฝูง

อาการ

สัตว์ปีกทุกชนิด มีความไวต่อการติดเชื้อ แต่แสดงอาการของโรคแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับชนิดของสัตว์ปีก ความรุนแรงของเชื้อและปัจจัยอื่นๆ เช่น การติดเชื้ออื่นแทรกซ้อน ระดับภูมิคุ้มกันของสัตว์ที่ติดเชื้อ ช่องทางที่สัตว์ได้รับเชื้อเข้าสู่ร่างกาย ปริมาณของเชื้อและระยะเวลาที่ได้รับเชื้อ

ไก่ ไก่วง นกกระหา มีความไวต่อการติดเชื้อและแสดงอาการป่วย ถ้าติดเชื้อชนิดรุนแรง อาจตายโดยไม่ทันแสดงอาการป่วยหรืออาจพบหน้าบวม หงอนและเหนียงมีสีม่วงคล้ำ มีจุดเลือดออกที่หน้าแข้ง น้ำตาไหล หายใจลำบาก อาจท้องเสีย ชักและไขสลด หรือไขมีลักษณะผิดปกติ การระบาดจะรุนแรงมาก ทำให้ไก่ตายเกือบ 100 เปอร์เซ็นต์ ถ้าติดเชื้อชนิดไม่รุนแรง จะแสดงอาการของระบบทางเดินหายใจอย่างอ่อน เช่น ซึม จาม มีน้ำมูก การกินอาหารและผลผลิตไข่ลดลง แต่อาการจะรุนแรงและอัตราการตายเพิ่มขึ้น ถ้ามีการติดเชื้อแบคทีเรียแทรกซ้อน หรือมีความเครียดจากการจัดการฟาร์มไม่ดี

เปิด หาน นกน้ำและนกบางชนิด มักมีความทนต่อโรค ไม่แสดงอาการป่วยแม้จะติดเชื้อชนิดรุนแรง แต่สามารถแพร่เชื้อทำให้เกิดการระบาดของโรคได้ เชื้อบางสายพันธุ์อาจทำให้เป็ดป่วย มีอาการหน้าบวม ตาอักเสบบวม น้ำตาไหล ท้องเสีย ชักและตายได้ โดยเฉพาะเมื่อมีการติดเชื้อแบคทีเรียแทรกซ้อนหรือเครียด เช่น อดอาหาร

เชื้อไขหวัดนกชนิด H5N1 อาจติดสู่คนได้

ผู้ป่วยจะมีไข้สูง หนาวสั่น ปวดศีรษะ ปวดเมื่อยเนื้อตัว อ่อนเพลีย เจ็บคอ ไอแห้งๆ อาจมีตาแดง ด้วย ผู้ป่วยที่เป็นเด็ก ผู้สูงอายุหรือผู้มีโรคประจำตัวอาจป่วยรุนแรง เกิดอาการหายใจลำบากหรือหอบ เนื่องจากปอดบวม ทำให้ระบบหายใจล้มเหลวอย่างรวดเร็วและเสียชีวิตได้ ระยะเวลาป่วยนาน 5-13 วัน อัตราตายสูงถึงร้อยละ 70

การรักษาในคน

ในคนป่วยที่มีไข้สูงและมีประวัติสัมผัสสัตว์ปีกที่ป่วยหรือตาย ต้องรีบไปพบแพทย์ทันที พร้อมทั้งแจ้งรายละเอียดการสัมผัสสัตว์ เนื่องจากต้องรีบใช้ยาต้านไวรัส (Oseltamivir : ชื่อการค้า Tamiflu) ภายใน 48 ชั่วโมงหลังเริ่มมีอาการป่วยติดต่อกันนาน 5 วัน ร่วมกับการรักษาตามอาการและใช้เครื่องช่วยหายใจชนิดความถี่สูง จะให้ผลการรักษาดี

การป้องกัน

การป้องกันโรคไขหวัดนก สิ่งสำคัญที่สุดคือการป้องกันไม่ให้สัตว์ปีกติดเชื้อ ได้แก่ มีการจัดการฟาร์มและมีมาตรการสุขาภิบาลที่ดีและเข้มงวด เช่น ป้องกันควบคุมไม่ให้นกอพยพและสัตว์พาหะอื่นๆ เข้ามาในฟาร์ม ใช้น้ำยาฆ่าเชื้อ นำสัตว์ปีกอายุเดียวกันเข้าฟาร์มทีละชุดหรือแยกขังสัตว์ปีกที่นำเข้ามาใหม่ไว้ก่อนจนพ้นระยะฟักตัวของโรค

ในกรณีที่พบสัตว์ปีกป่วย ไม่ควรใช้ยาต้านไวรัส เมื่อมีสัตว์ปีกตายต้องไม่จับต้องซากสัตว์ด้วยมือเปล่า ควรใช้ถุงมือยางถุงมือพลาสติกหรือใช้ถุงพลาสติกหนาๆ แทน **ถ้าสงสัยว่าสัตว์เป็นโรคไขหวัดนก ต้องรีบแจ้งให้เจ้าหน้าที่ทราบโดยด่วน** เพื่อรีบเข้าดำเนินการตรวจสอบและป้องกันการระบาดของโรค โดยการทำลายสัตว์ป่วย สัตว์ที่อยู่รวมฝูงหรืออยู่ใกล้เคียงรวมทั้ง อาหารสัตว์ ไข่ ถาดไข่ สิ่งรองพื้น และมูลสัตว์ในพื้นที่ระบาด แล้วกำจัดทั้งหมดอย่างถูกสุขลักษณะ (ฝังหรือเผา) รวมทั้งฉีดพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อให้ทั่วบริเวณ ห้ามนำสัตว์ปีกในบริเวณโรคระบาดมาบริโภคหรือใช้เลี้ยงสัตว์อื่น

การใช้วัคซีนไขหวัดนกในสัตว์ปีกปัจจุบันยังไม่อนุญาตให้ใช้ เนื่องจากมีข้อจำกัด โดยต้องมีการควบคุมและตรวจติดตาม ฝ่าระยะอย่างสม่ำเสมอ สัตว์ปีกที่ได้รับวัคซีนแล้ว สามารถติดเชื้อและ

แพร่เชื้อได้โดยไม่แสดงอาการป่วยใดๆ จึงไม่สามารถใช้วัคซีนไขหวัดนกได้ทั่วไปเหมือนวัคซีนโรคนิวคาสเซิล เนื่องจากโรคไขหวัดนกสามารถแพร่เชื้อ ติดต่อกัน เชื้อ H5N1 ทำให้ผู้ติดเชื้อมีอัตราการตายสูงมาก เชื้อไวรัสอินฟลูเอนซ่า เอ ในสัตว์ปีกชนิดอื่นที่ไม่รุนแรง ก็อาจทำให้เกิดการระบาดของไขหวัดใหญ่ในคนได้ โดยเฉพาะจากการกลายพันธุ์ หรือผสมผสานกับเชื้อไวรัสอินฟลูเอนซ่า เอ ของคน หรือสุกร นอกจากนี้ ถ้าเกิดกลายพันธุ์ไปมากก็ต้องเปลี่ยนชนิดของวัคซีนไปตามสายพันธุ์ใหม่ ต่างจากโรคนิวคาสเซิลที่เชื้อไวรัส นิวคาสเซิลไม่ค่อยมีการกลายพันธุ์และไม่มีความหลากหลายของสายพันธุ์ ดังนั้นวัคซีนนิวคาสเซิล ที่เตรียมจากสายพันธุ์ใดๆ ก็สามารถป้องกันโรคนิวคาสเซิล ได้เช่นเดียวกัน การใช้วัคซีนไขหวัดนกจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงผลดีผลเสีย ตลอดจนผลกระทบในภาพรวมทั้งระยะสั้นและระยะยาว อย่างรอบคอบ

ไขหวัดนกในไก่ไข่ เหนียงหงอนเป็นสีแดงคล้ำ

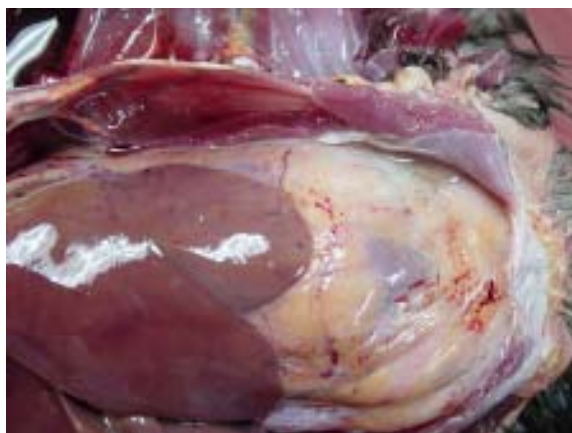
ไขหวัดนกในไก่พื้นเมือง มีเลือดออกที่แข้ง

ไข้หัวदनกในเบ็ด แสดงอาการทางประสาท

ไข้หัวदनกในไก่พื้นเมือง มีเลือดออกที่หัวใจ

ไข้หัวदनกในไก่พื้นเมือง มีเลือดออกที่ตับ

มีเลือดออกที่ตับอ่อน

โรคหลอดลมอักเสบติดต่อในไก่ หรือโรคไอบี (Infectious bronchitis)

บทนำ

โรคหลอดลมอักเสบติดต่อในไก่ หรือ IB เป็นโรคติดต่อที่มีการแพร่เชื้ออย่างรวดเร็ว ไก่ที่ติดเชื้อไวรัสจะแสดงอาการป่วยอย่างเฉียบพลัน พบโรคนี้ได้ทั่วโลกในประเทศที่มีอุตสาหกรรมการเลี้ยงไก่ ไก่ป่วยจะแสดงอาการของระบบทางเดินหายใจ ในไก่ไข่จะมีผลผลิตไข่ลดลง เชื้อไวรัสบางสายพันธุ์ (strain) จะทำให้ไตอักเสบ ซึ่งจะทำให้ไก่มีอัตราการตายเพิ่มขึ้น มักพบโรค IB เกิดร่วมกับโรคติดเชื้ออื่น ๆ โรคนี้มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ เนื่องจากเชื้อมีหลายสายพันธุ์และแต่ละสายพันธุ์ไม่ให้อมิคุ้มโรคข้ามกัน ไก่ทุกอายุจะมีความไวต่อการติดเชื้อไวรัส IB ฟองไข่ที่ติดเชื้อจะมีอัตราการป่วยสูงถึง 100 % แต่มีอัตราการตายต่ำกว่า 5% เว้นแต่ในกรณีที่มีการติดเชื้ออื่นๆแทรกซ้อน จะพบอัตราการตายเพิ่มขึ้น

สาเหตุ

โรคนี้มีสาเหตุเกิดจากเชื้อไวรัส อินฟลูเอนซา บรองไคติส (Infectious bronchitis virus, IBV) จัดอยู่ในกลุ่ม โคโรนาไวรัส (Coronavirus)

การติดต่อ

ไก่ป่วยจะขับเชื้อไวรัสออกมาทั้งสิ่งคัดหลั่งของระบบทางเดินหายใจและทางอุจจาระซึ่งเชื้อไวรัสที่ถูกขับออกมาจะแพร่ไปทางอากาศ ปนเปื้อนอาหารและน้ำดื่ม นอกจากนี้ยังติดไปกับอุปกรณ์การเลี้ยงไก่ และเสื้อผ้าของคนเลี้ยง ไก่ที่ติดเชื้อไวรัสสามารถขับเชื้อออกจากร่างกายได้นานหลายสัปดาห์หรือเป็นเดือน

อาการ

เชื้อไวรัส IBV มีระยะฟักตัวสั้นประมาณ 18-48 ชั่วโมง ในฝูงไก่ที่ติดเชื้อไวรัส เชื้อจะแพร่กระจายไปอย่างรวดเร็ว ความรุนแรงของโรคขึ้นกับอายุไก่ ระบบภูมิคุ้มโรคของฝูงและความรุนแรงของเชื้อไวรัส ในไก่อายุน้อยจะแสดงอาการไอ หายใจขัด หายใจมีเสียงดัง อาจพบอาการน้ำตาไหล หนามวม โดยเฉพาะในกรณีที่มีการติดเชื้อแบคทีเรียแทรกซ้อนในไก่กระທးจะโตช้า อัตราการแลกเปลี่ยนอาหารจะลดลง เชื้อ IBV สายพันธุ์ที่ก่อให้เกิดได้อักเสบจะทำให้ไก่ป่วยตายสูงอาจถึง 60% ในไก่อายุน้อย

ในไก่พบผลผลิตไข่ลดลง 5-50% เปลือกไข่บางและไข่มีรูปร่างผิดปกติ ไข่ขาวเหลว

รอยโรค

เมื่อผ่าซากไก่ป่วย พบมีก้อนเมือกในระบบทางเดินหายใจ ได้แก่ ในหลอดลม โดยทั่วไปไม่พบรอยเลือดออก อาจพบถุงลมหนาตัวและช้ำ ในกรณีที่มีเชื้อแบคทีเรียแทรกซ้อนโดยเฉพาะเชื้อ *E. coli* จะตรวจพบถุงลมอักเสบ เยื่อหุ้มตับและเยื่อหุ้มหัวใจอักเสบแบบมีหนอง ในไก่ที่ติดเชื้อสายพันธุ์ที่ทำให้ไตอักเสบ จะพบไตบวม น้ำ มีสีขุ่น ภายในท่อไตมีสารสีขาว (urate) บรรจุอยู่เต็ม

การป้องกัน

ทำวัคซีนป้องกันโรคโดยใช้วัคซีนเชื้อเป็นชนิดอ่อนกำลัง โดยเริ่มทำวัคซีนให้ลูกไก่อายุ 1-14 วันโดยวิธีสเปรย์ ละลายน้ำดื่มหรือหยอดตาและควรทำซ้ำตามโปรแกรม

การรักษา

โรคนี้เป็นโรคติดเชื้อไวรัสจึงไม่มียารักษาเฉพาะ แต่สามารถลดอัตราการตายในฝูงที่ติดเชื้อ โดยให้ยาปฏิชีวนะเพื่อป้องกันเชื้อแบคทีเรียแทรกซ้อน นอกจากนี้การให้ความอบอุ่นแก่ฝูงไก่จะช่วยลดอัตราการตายได้

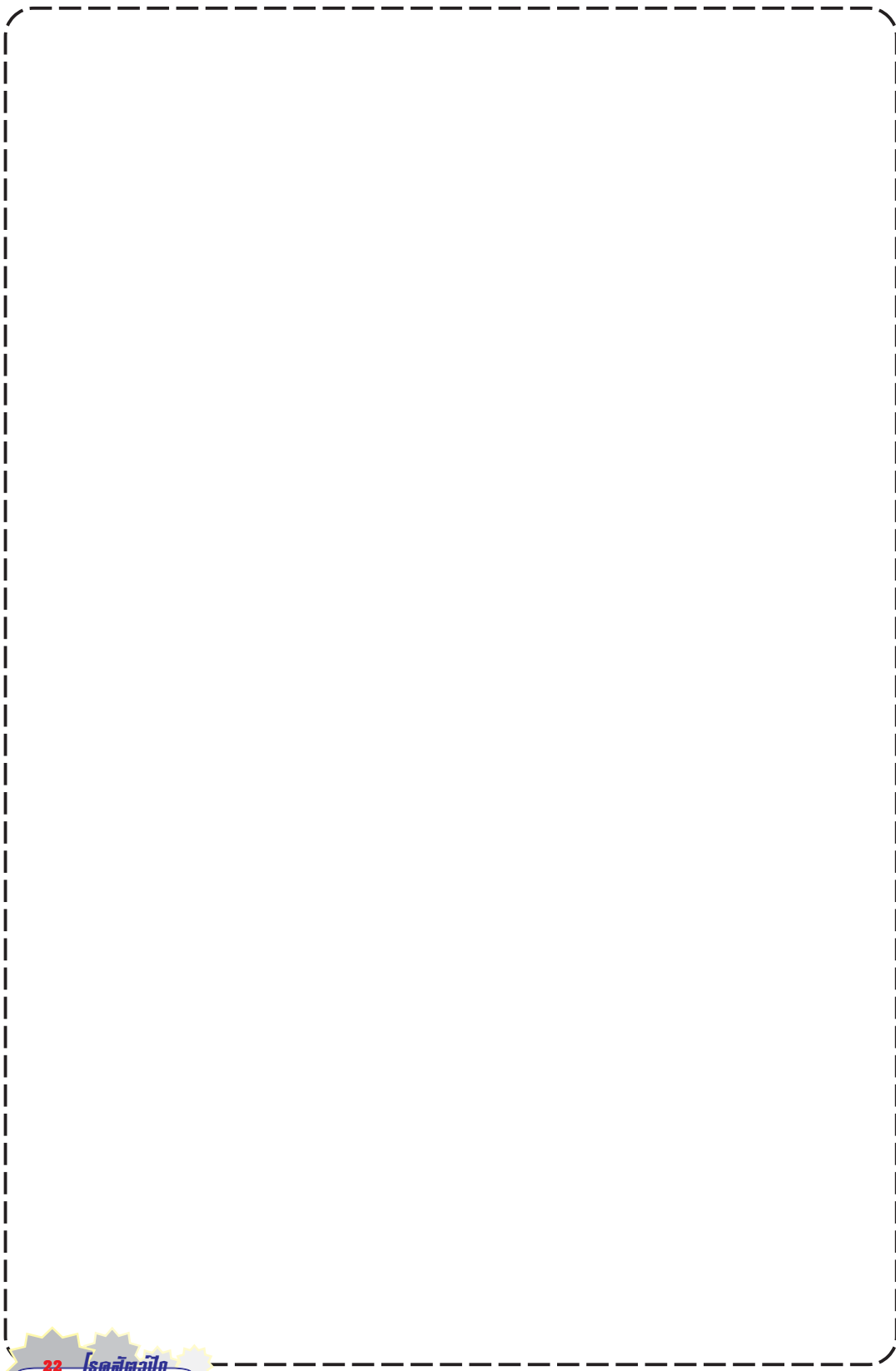
ผลผลิตไข่ที่ได้ระยะที่แม่พันธุ์มีการติดเชื้อไวรัส
หลอดลมอักเสบ จะพบเปลือกไข่ผิดปกติ เช่น
ไม่มีเปลือก เปลือกบาง เปลือกขรุขระ
มีรูปร่างบิดเบี้ยว ไข่ที่มีเปลือกสีน้ำตาล จะมีสีซีด
หรือสีขาว

ในไก่ไข่จะพบรังไข่อักเสบมีเลือดคั่ง บางครั้ง
พบมีรอยเลือดออก

พบถุงลมอักเสบ มีช่องเหลวเป็นฟองอยู่ภายใน

โรคกล่องเสียงอักเสบติดต่อ หรือโรคไอนัลท์ (Infectious laryngotracheitis)

บทนำ

โรคนี้พบได้ทั่วโลก ความรุนแรงของโรคขึ้นอยู่กับสายพันธุ์ของเชื้อ ชนิดสัตว์ ความเครียดจากสิ่งแวดล้อมและการแทรกซ้อนของเชื้อโรคชนิดอื่นร่วมด้วย

สาเหตุ

เกิดจากเชื้อไวรัส ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มเฮอร์ปีส์ไวรัสที่ก่อโรคในสัตว์

การติดต่อ

มีการติดต่อได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

การติดต่อทางตรง คือ แม่ไถ่ถ่ายเชื้อให้ลูกไถ่โดยตรง หรือรับเชื้อจากไถ่ป่วย หรือไถ่ที่หายจากการป่วยแล้วเป็นพาหะไปยังไถ่ปกติ

การติดต่อทางอ้อม คือ โดยเชื้อโรคที่ติดมากับคน สัตว์ ยานพาหนะและสิ่งแวดล้อม

อาการ

ไถ่ที่แสดงอาการป่วยแบบเฉียบพลัน จะแสดงอาการทางระบบทางเดินหายใจ เช่น ไอ จาม เยื่อตาขาวอักเสบ ขอบวม ในไถ่ที่มีอาการรุนแรงจะพบมีเลือดออกปนมากับเสมหะ หน้าบวมค้ำ บางครั้งออกสีม่วง เพราะไถ่จะหายใจลำบาก

รอยโรค

ส่วนใหญ่พบผนังของหลอดลมมีการอักเสบและมีเลือดออก บางครั้งพบเป็นลิ่มเลือด ทำให้หลอดลมอุดตันและไก่หายใจลำบาก

การป้องกัน

ลูกไก่ที่นำเข้ามาเลี้ยงใหม่ควรมาจากฟาร์มที่พ่อแม่พันธุ์ได้ทำวัคซีนแล้ว เพื่อที่ลูกไก่จะได้มีภูมิคุ้มกันถ่ายทอดมาจากแม่ มีระบบการจัดการฟาร์มที่ดีและการทำวัคซีนตามโปรแกรมที่กำหนด ถ้าพบการระบาดในฝูงควรคัดทิ้งหรือกำจัดทิ้งทั้งหมด เพราะตัวที่หายป่วยแล้วจะเป็นพาหะนำโรคและไม่ควรนำไก่ต่างอายุมาเลี้ยงรวมกัน

การรักษา

โรคนี้ไม่มีการรักษา เมื่อพบตัวป่วยให้คัดทิ้งทันที แต่ป้องกันโรคได้โดยการทำวัคซีน

ไก่ที่เป็นโรคจะอ้าปาก โกงคอหายใจ
หายใจมีเสียงดังผิดปกติ

มีเลือดหรือสิ่งขับถ่ายสีขาวเหลืองที่หลอดลม

โรคกัมโบโร หรือ

โรคอินเฟกเชียสเบอร์ซัลติซิส หรือโรคไอบีดี (Infectious bursal disease)

บทนำ

โรคนี้พบมากในกลุ่มของไก่อายุน้อย พบได้ทั่วโลก ทำให้ไก่มีสภาพภูมิคุ้มกันโรคบกพร่อง โน้มนำให้ไก่เป็นโรคที่เกิดจากเชื้ออื่น ๆ ได้ง่ายและก่อให้เกิดความเสียหายต่ออุตสาหกรรมเลี้ยงไก่มาก

สาเหตุ

เกิดจากเชื้อไอบีดีไวรัส (IBD virus) ซึ่งเป็นกลุ่มเบอร์นาไวรัส (birnaviridae) ซึ่งสามารถแยกย่อยออกเป็นไวรัสแบบรุนแรงมาก รุนแรงปานกลางและรุนแรงน้อย เชื้อนี้มีความคงทนต่อสภาพแวดล้อมต่างๆ ได้ดีมาก เช่นทนต่ออุณหภูมิ 70 องศาเซลเซียส ได้นาน 30 นาทีทำให้กำจัดโรคให้หมดไปได้ยาก

การติดต่อ

การติดต่อจากแม่สู่ลูกไก่โดยผ่านไข่และการติดต่อโดยไก่ที่เป็นโรคจะขับเชื้อไวรัสออกมาในน้ำมูก น้ำลาย อุจจาระ ปนเปื้อนในสิ่งแวดล้อม ซึ่งเชื้อสามารถมีชีวิตอยู่ได้นานถึง 3 เดือน อุปรกรณ์ภายในโรงเรือน คน สัตว์ รวมถึงยานพาหนะเป็นพาหะของเชื้อได้

อาการ

ไก่แสดงอาการป่วยแบบเฉียบพลัน เพราะเชื้อมีระยะฟักตัวสั้น โดยมีอาการซึม ไม่กินอาหาร ขนหยอง นั่งบนขื่อ ท้องเสียและขับถ่ายเป็นน้ำสีขาว

รอยโรค

พบภาวะขาดน้ำ มีเลือดออกที่กล้ามเนื้อ ต่อมเบียร์ชาวมมีนุ่หม มีจุดเลือดออกและอาจพบเนื้อตายด้วย ต่อมาหลังการติดเชื้อ 7-9 วัน ต่อมเบียร์ชาจะเหี่ยวเล็กลงอย่างรวดเร็ว

การป้องกัน

นำลูกไก่ที่มาจากฟาร์มที่พ่อแม่พันธุ์ทำวัคซีนแล้วเข้ามาเลี้ยงและทำวัคซีนให้ลูกไก่ตามโปรแกรม
ถ้าพบการระบาดในฝูงควรคัดทิ้งหรือกำจัดทิ้งทั้งหมด
ไม่ควรนำไก่ต่างอายุมาเลี้ยงรวมกัน
มีระบบการจัดการฟาร์มที่ดี

การรักษา

โรคนี้ไม่มีการรักษา เมื่อพบตัวป่วยให้คัดทิ้งทันที

ซีเหลวลีขาวเป็นน้ำ

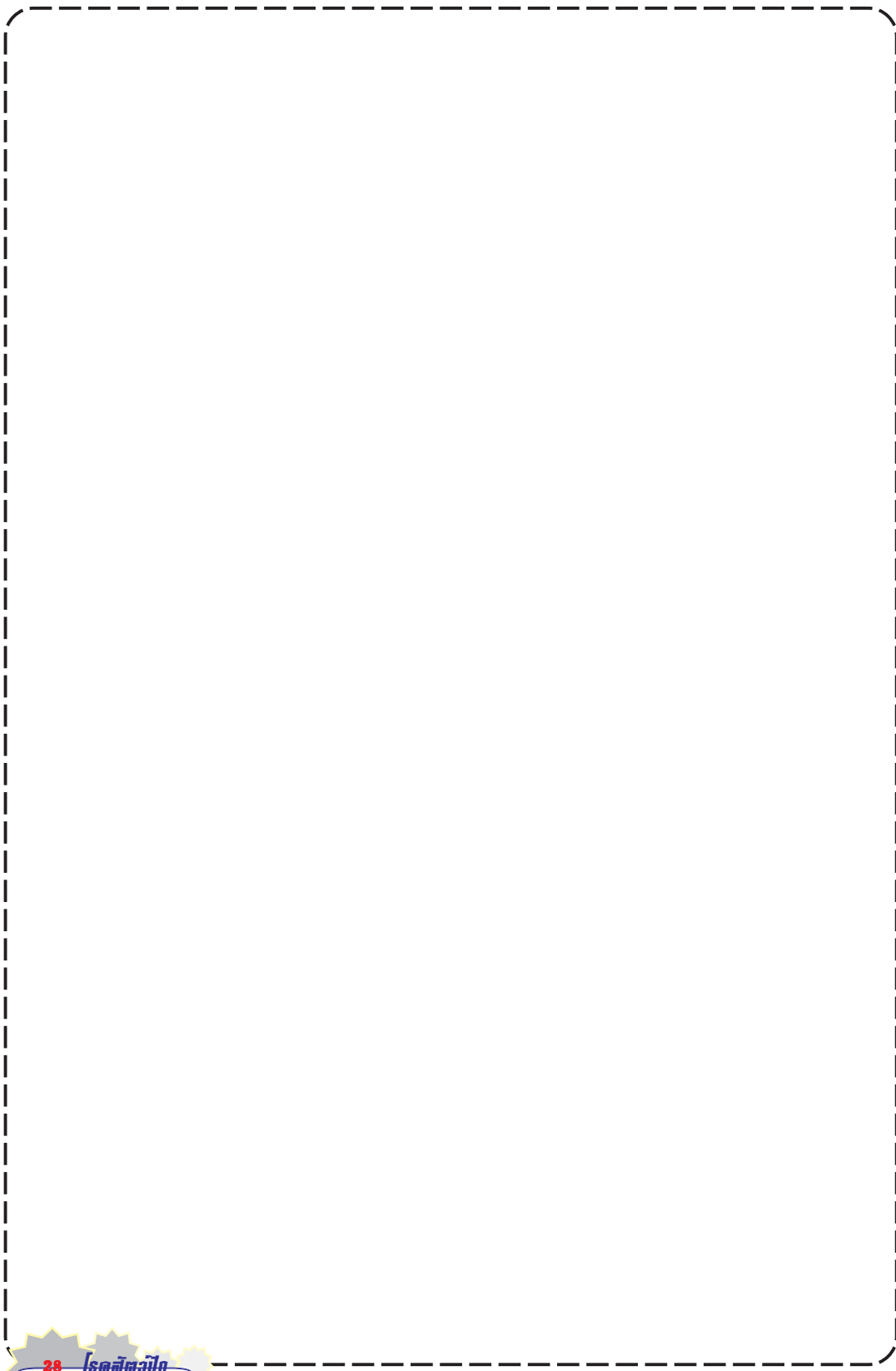
ต่อมเบอรัชขยายใหญ่ เยื่อเมือกมีเลือดคั่งหรือเลือดออก

มีจุดเลือดออกที่กล้ามเนื้อและต้นขา

มีเลือดออกบนเยื่อเมือกของกระเพาะแท้

โรคฝีดาษ

(Pox)

บทนำ

โรคนี้นับเป็นโรคที่พบมากในเกือบทุกประเทศที่มีสภาพอากาศแบบร้อนชื้น ทำให้ไก่โตช้าก่อให้เกิดความเสียหายต่ออุตสาหกรรมเลี้ยงไก่ แต่โรคไม่ได้เป็นสาเหตุให้ไก่ตายโดยตรง

สาเหตุ

เกิดจากเชื้อไวรัสฝีดาษกลุ่มสัตว์ปีก (Fowl Pox)

การติดต่อ

มีเยื่อเป็นพาหะแพร่กระจายโรค ในฝูงสัตว์ปีกสามารถติดต่อกันได้โดยการสัมผัสระหว่างไก่ปกติที่ไ้ต่อการเป็นโรคกับไก่ป่วย

อาการ

พบอาการทางระบบหายใจ มีกลิ่นเหม็นจากปากและมีเสียงกรน บางครั้งอาจมีการหลุดลอกของเนื้อเยื่อชั้นบนของผนังหลอดลมเป็นก้อนอุดที่ช่องเปิดของหลอดลม ทำให้ไก่หายใจไม่ออก

รอยโรค

พบรอยโรคเป็นตุ่มหนองที่หงอน เหนียง ตามตัว เยื่อเมือกของคอและหลอดลม ตุ่มหนองมีขนาดเล็ก ต่อมาจะมีขนาดใหญ่ กลายเป็นสะเก็ดสีดำหรือน้ำตาลและมีการลอกหลุดเหลือแต่แผลเป็น ถ้าพบบริเวณที่ขึ้นจะทำให้ขนโตช้าหรือไม่ขึ้น

การป้องกัน

ทำวัคซีนตามโปรแกรม ถ้าในพื้นที่ที่มีการระบาด ป้องกันไม่ให้ยุ่งมากัดไก่ที่เลี้ยงและมีระบบการจัดการฟาร์มที่ดี

การรักษา

โรคนี้ไม่มีการรักษาโดยตรง แต่ป้องกันโรคได้โดยการทำวัคซีน

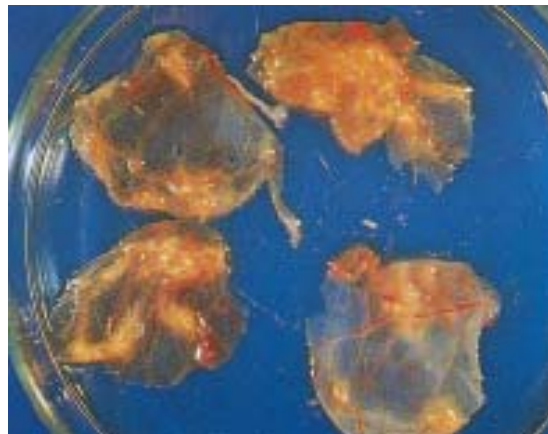
ในรายที่เป็นฝีดาษที่ผิวหนังจะพบเม็ดตุ่มใสๆ
ที่มีน้ำอยู่ภายใน

พบรอยโรคที่เยื่อเมือกของหลอดลม

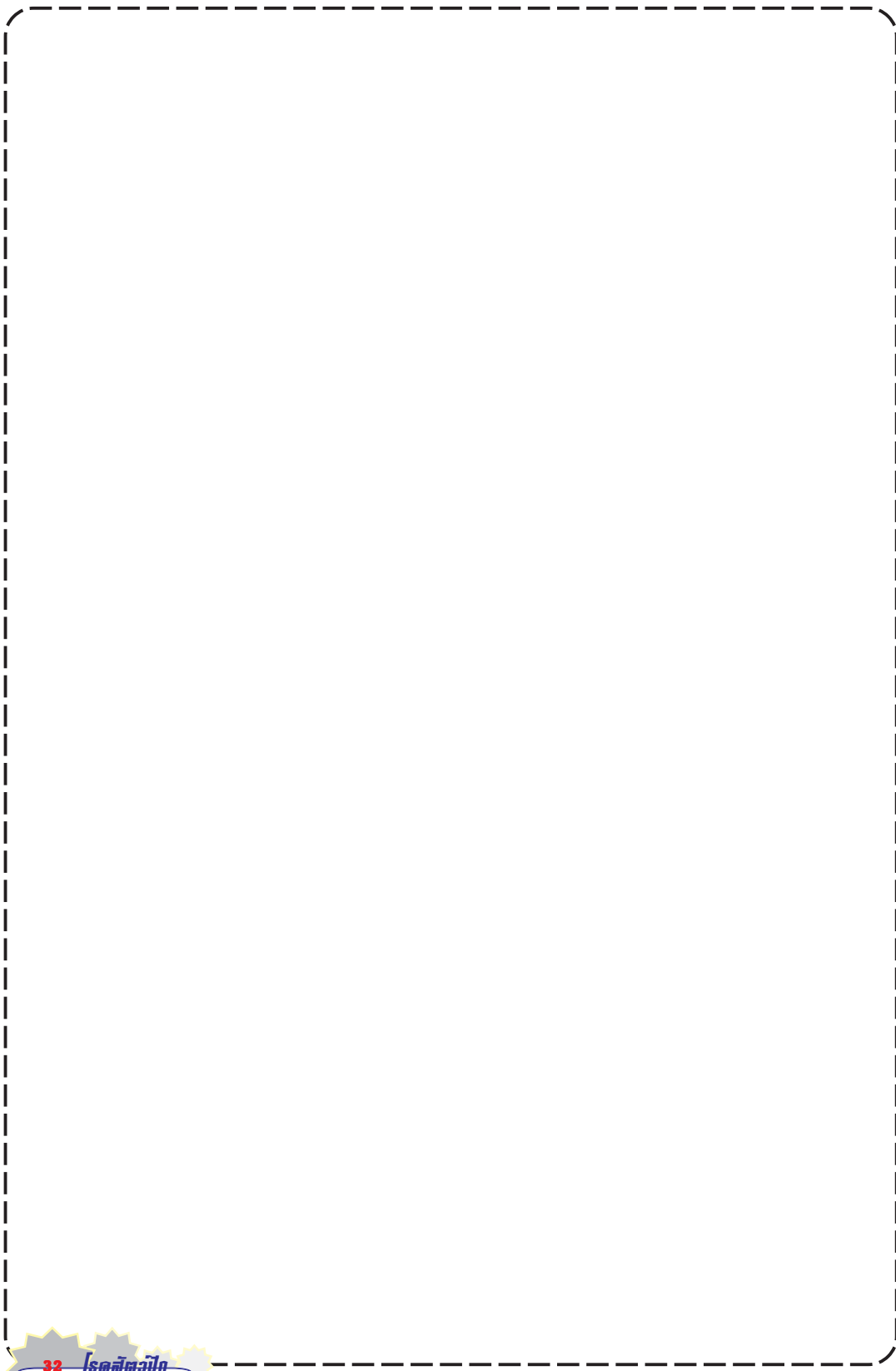

พบแผ่นเนื้อตายที่คล้ายเนยเกาะที่เยื่อเมือกของกล่องเสียงและหลอดอาหาร

เมื่อฉีดเชื้อฝีดาษเข้าไปในไขกระดูกจะพบฝีเกิดขึ้นที่บริเวณเยื่อหุ้มตัวอ่อน

โรคมาเร็กส์

(Marek's disease)

บทนำ

เป็นโรคเนื้องอกที่พบได้ในฟาร์มเลี้ยงไก่ทั่วโลกทั้งไก่เนื้อ ไก่ไข่และไก่พันธุ์ ทำให้เกิดความเสียหายจากการตาย สภาพซากไม่สมบูรณ์ ไข่ลดและทำให้ระบบภูมิคุ้มกันบกพร่อง

สาเหตุ

เกิดจากเชื้อไวรัสกลุ่มเฮอริสไวรัส ซึ่งมีความทนทานต่อสภาพแวดล้อมดีมาก เชื้อที่อยู่ในตัวไก่เมื่อแช่เย็นที่ 4°C จะอยู่ได้นาน 3 ปี และเชื้อที่อยู่ในสะเก็ดรังแคและขน จะอยู่ได้นาน 16 สัปดาห์ และยังคงมีความคงทนต่อยาฆ่าเชื้อที่ใช้กันอยู่ทั่วไป ดังนั้นการฟักเลี้ยงจึงไม่มีผลต่อการกำจัดโรคนี้ออกจากฟาร์ม

การติดต่อ

โดยการสัมผัสโดยตรงจากไก่ป่วยสู่ไก่ปกติ หรือติดต่อผ่านอากาศโดยการหายใจเอาฝุ่นละอองที่ปนเปื้อนเชื้อไวรัสเข้าไป นอกจากนี้ยังอาจติดเชื้อจากน้ำและอาหาร โดยมักพบในไก่อายุมากกว่า 1 เดือน แต่โรคจะรุนแรงในไก่อายุ 8-18 สัปดาห์ และหยุดตายเมื่อไก่อายุ 24 สัปดาห์ แต่สามารถเป็นพาหะแพร่เชื้อไวรัสต่อไปได้

อาการ

พอม เบื่ออาหาร ผิวหนังเป็นปุ่มหรือหนูนูนเด่นที่ตุ่มขน มีอาการทางประสาท เช่น ชัก คอบิดและเป็นอัมพาต บางครั้งพบอาการตาบอดรวมด้วย

รอยโรค

พบก้อนเนื้องอกขนาดต่างๆกระจายทั่วไปที่ผิวหนังกล้ามเนื้อหน้าอกและอวัยวะภายในต่างๆ เช่น หัวใจ ปอด ตับ ม้าม ไต รังไข่ ตับอ่อน กระเพาะแท้ นอกจากนี้ยังพบที่ม่านตา โดยมีสีเปลี่ยนไปและรูม่านตาไม่เรียบ ในรายที่แสดงอาการทางประสาท จะพบเส้นประสาทโคนปีกและเส้นประสาทโคนขาบวม ขยายใหญ่และลายของเส้นประสาทหายไป

การป้องกัน

มีการล้างและทำความสะอาดโรงเรือนอย่างสม่ำเสมอด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อที่เหมาะสม เพื่อฆ่าเชื้อไวรัสที่มีอยู่ในขนและสะเก็ดจากหนังไก่ ซึ่งได้แก่ ฟอर्मาลินและไอโอดีนและเข้มงวดในการเข้าออกฟาร์ม เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการนำพาโรคจากภายนอกเข้าฟาร์ม

ทำการฉีดวัคซีนป้องกันโรค ซึ่งมีให้เลือกใช้หลายชนิดในท้องตลาดและควรฉีดวัคซีนให้ลูกไก่ก่อนนำมาเลี้ยงในฟาร์ม

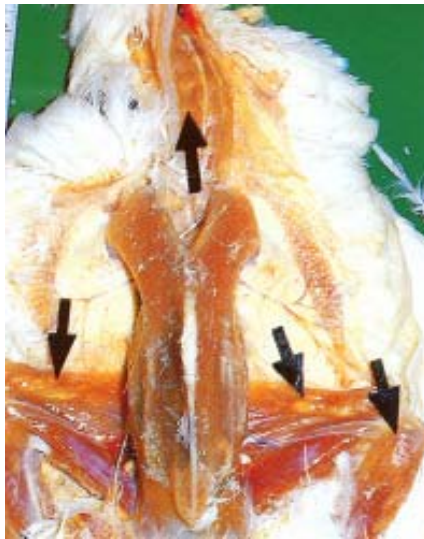
การรักษา

ไม่มีวิธีการรักษาโดยเฉพาะ

ขาและปีกเป็นอัมพาต

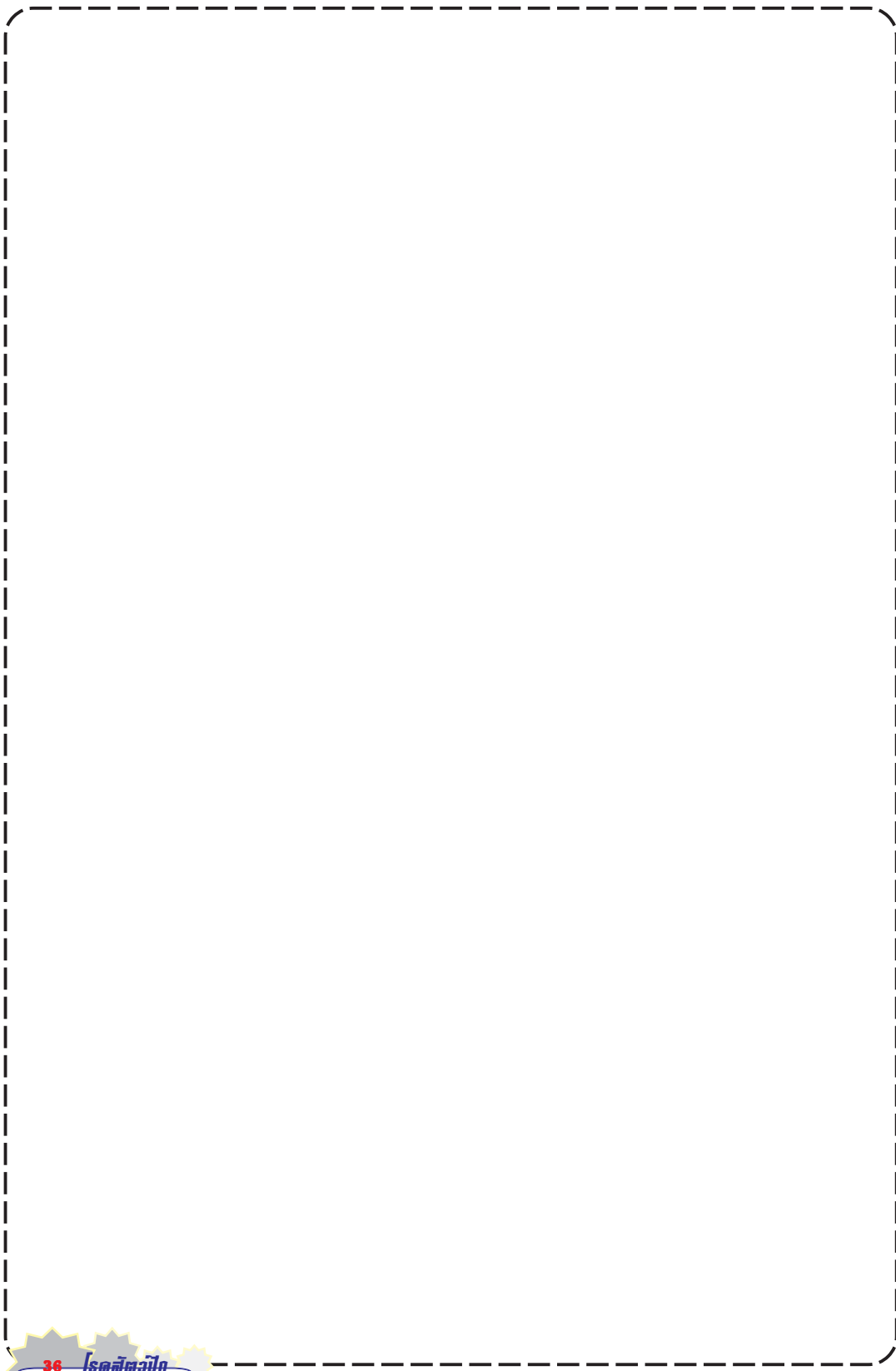
ก้อนเนื้องอกที่รูขุมขน

พบเนื้องอกสีขาวที่กล้ามเนื้อ

มีก้อนเนื้องอกสีขาวในตับ

โรคลิวโคซิส หรือโรคตับใหญ่

(Lymphoid leucosis or Big liver disease)

บทนำ

เป็นโรคที่ทำให้เกิดเนื้องอกกับอวัยวะภายใน มีลักษณะรอยโรคที่เด่นชัดคล้ายโรคมะเร็ง ทำให้อาจสับสนกันได้ง่าย โรคนี้ก่อให้เกิดความเสียหายต่ออุตสาหกรรมการเลี้ยงไก่ไข่มาก

สาเหตุ

เกิดจากเชื้อไวรัสสองโคไวรัส (Onchoviridae) กลุ่มรีโทรไวรัส (Retrovirus)

การติดต่อ

ติดต่อผ่านไข่ โดยแม่ไก่ถ่ายเชื้อให้ลูกไก่โดยตรงหรือเชื้อไวรัสจากไก่ป่วยติดต่อไปตัวอื่นโดยไก่ที่เป็นโรคจะขับเชื้อไวรัสออกมาในน้ำมูก น้ำลายและปนเปื้อนในน้ำและอากาศ

อาการ

เนื่องจากโรคนี้มีระยะฟักตัวค่อนข้างนาน 14 – 20 สัปดาห์ จึงไม่พบในไก่อายุน้อย มักพบในไก่ไข่ช่วงอายุ 20-32 สัปดาห์ ไก่แสดงอาการพอม หงอน เหงียง ซีด ไข่ลดและหยุดไข่ในที่สุด บางครั้งอาจพบท้องมานรวมด้วย

รอยโรค

พบเนื้องอกขนาดต่างๆ ที่ตับ ม้าม ต่อมเบร์ชา หัวใจ ปอด ไต รังไข่ โดยเฉพาะตับจะขยายใหญ่อย่างเห็นได้ชัด ส่วนในต่อมไทมัส กระเพาะอาหารและผิวหนังพบน้อยมาก

การป้องกัน

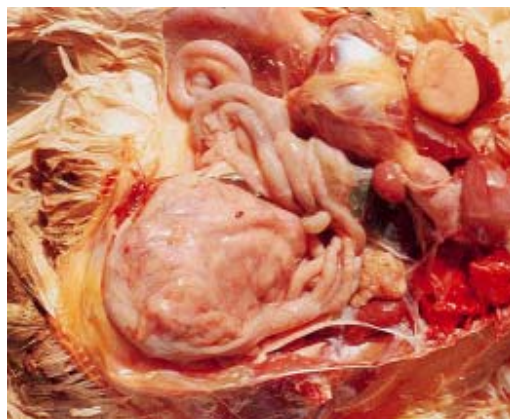
ลูกไก่ที่นำเข้ามาเลี้ยงควรมาจากฟาร์มปลอดโรค
คัดเลือกพันธุ์ไก่ที่มีความต้านทานโรคสูง
ถ้าพบการระบาดในฝูงควรคัดทิ้งหรือกำจัดทิ้งทั้งหมด
ไม่ควรนำไก่ต่างอายุมาเลี้ยงรวมกัน

การรักษา

โรคนี้ไม่มีการรักษา เมื่อพบตัวป่วยให้คัดทิ้งทันที

ก้อนเนื้อออกขนาดใหญ่หลายก้อนพบกระจายทั่วไปบนตับ ซึ่งคล้ายกับโรคมะเร็ง

ก้อนเนื้อออกขนาดใหญ่พบที่ต่อมเบียร์ซ่า

โรคกาฬโรคเป็ด

(Duck virus enteritis, Duck plague)

บทนำ

เป็นโรคระบาดที่ทำให้เกิดการสูญเสียอย่างมากต่ออุตสาหกรรมการเลี้ยงสัตว์ปีกจำพวกเป็ด ห่าน และหงส์ สัตว์ทุกอายุป่วยเป็นโรคนี้ได้ มีอัตราการตายสูงถึง 100 เปอร์เซ็นต์ โรคนี้มีการระบาดในประเทศต่างๆ ทั้งในยุโรป เอเชียและอเมริกา พบครั้งแรกที่ประเทศเนเธอร์แลนด์ ปี ค.ศ. 1923 ในประเทศไทย โรคกาฬโรคเป็ดระบาดครั้งแรกเดือนกันยายน พ.ศ. 2519 ที่อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ต่อมาได้แพร่ระบาดอย่างกว้างขวาง มีเป็ดตายจากการระบาดครั้งนั้นกว่า 850,000 ตัว

สาเหตุ

เกิดจากเชื้อ เฮอร์ปีส์ไวรัส (herpesvirus)

การติดต่อ

โดยการกินหรือหายใจเอาเชื้อเข้าไปและจากการสัมผัสสัตว์ป่วยหรือสิ่งที่เป็นเชื้อ การเกิดโรคมักจะพบได้บ่อยในบริเวณที่มีการเลี้ยงเป็ดด้วยระบบสุกภิบาลที่ไม่ดีโดยเฉพาะบริเวณที่แหล่งน้ำเลี้ยงสัตว์ร่วมกันหรือเลี้ยงในพื้นที่ที่เคยมีโรคนี้ระบาดมาก่อน

อาการ

โดยทั่วไปเชื้อเมื่อเข้าสู่ร่างกายแล้วจะใช้เวลาฟักตัวประมาณ 3 - 7 วัน จะพบเป็ดมีไข้สูง ชีพไม่กินอาหาร น้ำมูก น้ำตาไหล ท้องเสีย สัตว์ป่วยจะตายภายใน 1-5 วัน ความรุนแรงของการป่วยและตาย

ขึ้นอยู่กับระดับภูมิคุ้มกันของร่างกาย ถ้าภูมิคุ้มกันของร่างกายต่ำมักจะเกิดโรคนี้ได้ง่ายกว่าปกติและเสียหายมาก เบ็ดไข้ผลผลิตไขลดลงอย่างรวดเร็วหลังจากติดเชื้อและมักจะตายในระยะต่อมา

รอยโรค

มีการอักเสบของผนังหลอดอาหารด้านในจะมีจุดเลือดออก แผลหลุมพบแผ่นเนื้อตาย (diphtheritic membrane) ติดอยู่กับผนังของหลอดอาหารหรือบริเวณทวารหนัก นอกจากนี้ยังพบการอักเสบของกระเพาะอาหารและลำไส้บางรายมีจุดเลือดออกบริเวณเนื้อเยื่อน้ำเหลืองของลำไส้ (annular band)

การป้องกันและความคุมโรค

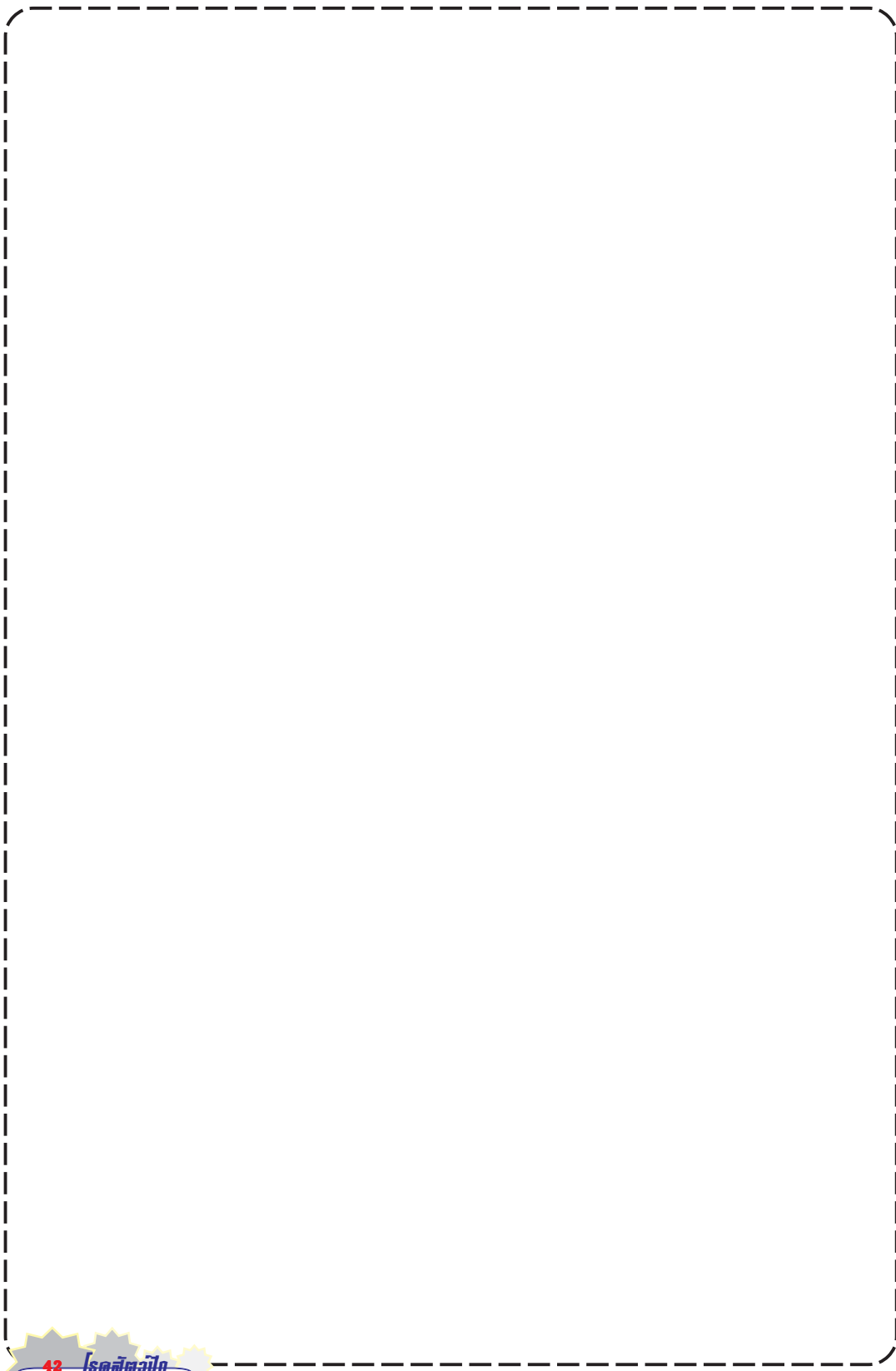
โรคนี้เกิดจากเชื้อไวรัสไม่มียารักษาโดยตรง จึงจำเป็นต้องป้องกันไม่ให้สัตว์ติดเชื้อไวรัส โดยการดูแลเรื่องสุขาภิบาลให้ดีและควรใช้วัคซีนป้องกันโรค

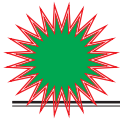

สัตว์ป่วยแสดงอาการ ซึม เบื่ออาหาร ขาไม่มีแรง นอนหมอบ น้ำตาไหล น้ำมูกไหล

การอักเสบและเลือดออกของเนื้อเยื่อในลำไส้ (Annular band) ของเบ็ด

โรคตับอักเสบติดต่อในเป็ด

(Duck Virus Hepatitis)

บทนำ

เป็นโรคระบาดที่รุนแรงและเฉียบพลันในลูกเป็ด การระบาดจะเกิดอย่างรวดเร็ว อัตราการตายสูง ความรุนแรงของโรคจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับอายุของลูกเป็ดและชนิดของเชื้อ เชื้อไวรัสแบ่งออกเป็น 3 ไพบ์ (type) คือ ไพบ์ 1, 2 และ 3 ซึ่งทั้ง 3 ไพบ์นี้ไม่สามารถแยกความแตกต่างได้จากอาการ หรือรอยโรคที่พบในประเทศไทยมีรายงานการเกิดโรคตับอักเสบติดต่อในลูกเป็ดครั้งแรกปี พ.ศ. 2502 ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และในปี พ.ศ. 2540 ได้พบการระบาดอีกครั้ง ในลูกเป็ดเซอร่าอายุ 9-14 วัน ที่จังหวัดชลบุรีและระยอง โดยมีอัตราการตาย 10-60 เปอร์เซ็นต์ และจากการแยกเชื้อไวรัสพบว่าเป็นเชื้อไวรัสตับอักเสบบี 1

สาเหตุ

โรคตับอักเสบติดต่อเกิดจากเชื้อไวรัสตับอักเสบดีติดต่อ จำแนกเป็น 3 ไพบ์ คือ ไพบ์ 1, 2, 3 ไพบ์ 1, 3 เกิดจากเชื้อพิกอร์นาไวรัส (picornavirus) ไพบ์ 1 จะก่อโรครุนแรงมากกว่าไพบ์ 3 ส่วนไพบ์ 2 เกิดจากเชื้อแอสโตรไวรัส (astrovirus) มีความรุนแรงในการก่อโรคพอๆ กับไพบ์ 3

การติดต่อ

เชื้อจะแพร่ติดต่อไปอย่างรวดเร็วโดยการกินและสามารถติดต่อได้ทางระบบทางเดินหายใจ แต่ไม่ติดต่อทางไข่มูก เป็ดที่หายป่วยจากโรคจะปล่อยเชื้อไวรัสออกมากับอุจจาระได้นานถึง 8 สัปดาห์ ระยะฟักตัวของโรคประมาณ 24 ชั่วโมง

อาการ

ลูกเบ็ดจะแสดงอาการป่วยรวดเร็วมาก มักตายภายใน 1-2 ชั่วโมง หลังจากแสดงอาการหรือตายภายใน 3-4 วันหลังการเกิดโรคโดยมีอาการหยุดการเคลื่อนไหว ซึม ไม่มีแรง สูญเสียการทรงตัว นอนตะแคง ขาเหยียดเกร็ง พยายามชัก และตายในท่าคอแข็ง ขาเหยียดไปทางด้านหลัง ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของโรคนี้ อัตราการตายอาจสูงถึง 100 เปอร์เซ็นต์ ขึ้นอยู่กับอายุ ถ้าลูกเบ็ดอายุต่ำกว่า 1 สัปดาห์ อัตราการตาย อาจสูงถึง 95 เปอร์เซ็นต์ ลูกเบ็ดอายุ 1-3 สัปดาห์ มีอัตราการตายประมาณ 50 เปอร์เซ็นต์ ส่วนลูกเบ็ดอายุ 4-5 สัปดาห์ มีอัตราการป่วยและการตายต่ำหรือไม่มีเลย

รอยโรค

รอยโรคที่เห็นเด่นชัดจะพบที่ตับ คือ ตับอักเสบ ขยายใหญ่มีจุดและจำเลือดออกกระจายทั่วไป บางรายพบมีม้ามขยายใหญ่ ไตบวมมีเลือดคั่ง

การป้องกัน

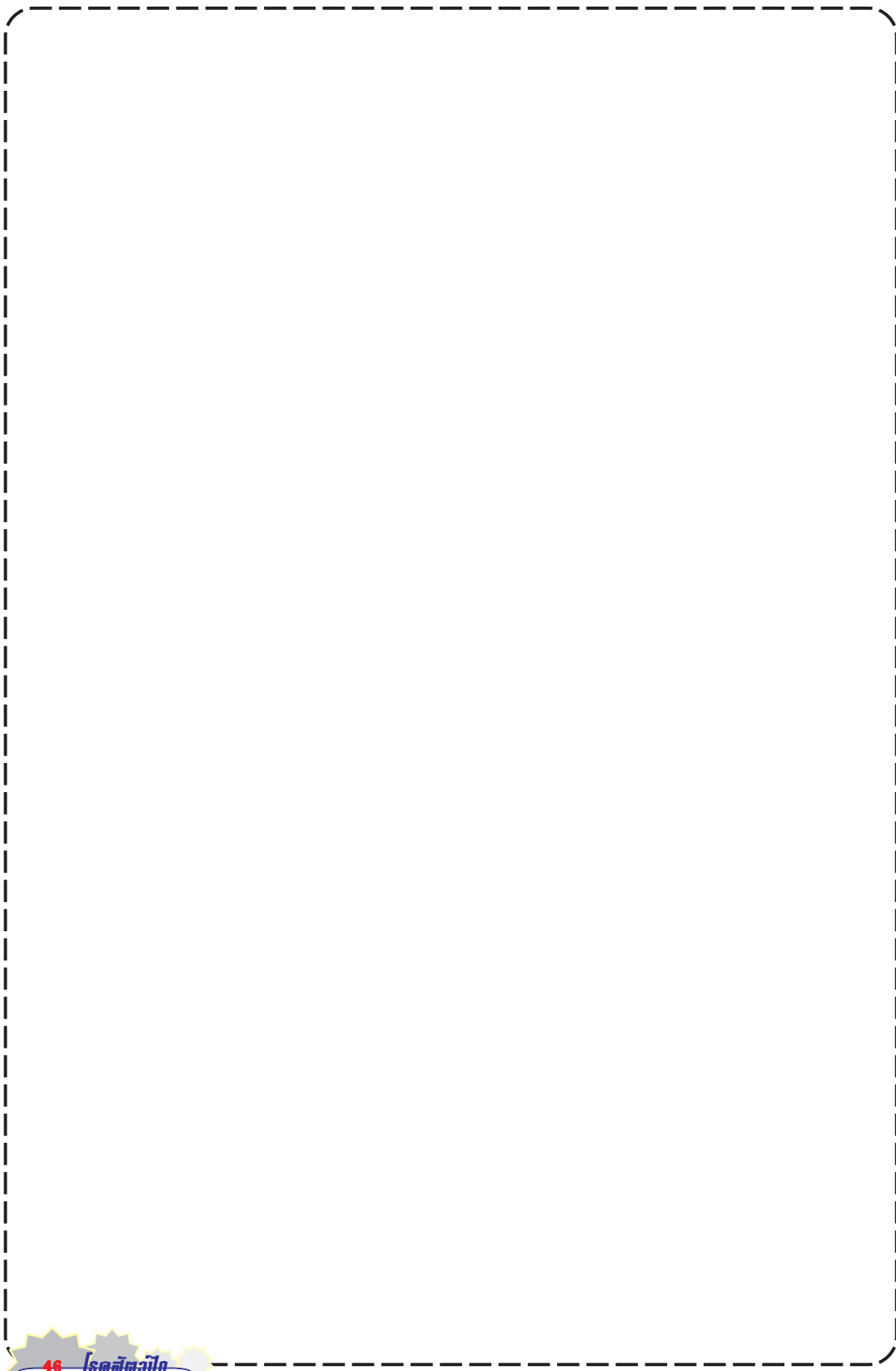
ควรป้องกันไม่ให้ลูกเบ็ดได้รับเชื้อในช่วงอายุ 4-5 สัปดาห์แรก โดยการจัดการด้านสุขาภิบาล และฉีดวัคซีนป้องกันโรคให้พ่อแม่พันธุ์เพื่อให้ถ่ายทอดภูมิคุ้มกันมายังลูกหรือทำวัคซีนให้ลูกเบ็ดโดยตรง

ลูกเป็ดทดลองที่ฉีดเชื้อไวรัสตับอักเสบบ แสดงอาการคอแข็งน ขาเหยียดไปด้านหลัง
ตายหลังฉีดเชื้อ 1-2 วัน

ตับลูกเป็ดทดลองที่ฉีดเชื้อไวรัสตับอักเสบบ พบมีจุดและจำเลือดออก

โรคติดเชื้อพาร์โวไวรัส

(Parvovirus infection)

บทนำ

โรคติดเชื้อพาร์โวไวรัส เป็นโรคระบาดร้ายแรงที่ทำความเสียหายในลูกห่านและลูกเป็ดเทศอย่างมาก ความรุนแรงของโรคขึ้นอยู่กับอายุของสัตว์ที่ได้รับเชื้อไวรัส พบมีการระบาดครั้งแรกที่ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนในปี ค.ศ.1956 สำหรับประเทศไทยพบการระบาดของโรคเป็นครั้งแรกในห่าน เมื่อ พ.ศ. 2536 ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อ่างทอง นครปฐม ชลบุรี ฉะเชิงเทรา สุพรรณบุรีและสมุทรปราการ ต่อมาพบโรคพาร์โวไวรัสเกิดระบาดในเป็ดเทศที่จังหวัดปราจีนบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา ทำให้ลูกห่านและลูกเป็ดเทศ อายุต่ำกว่า 1 เดือน ตายมากกว่า 200,000 ตัว

สาเหตุ

เกิดจากเชื้อ goose parvovirus ทำให้เกิดโรคในห่านและเป็ดเทศและ Muscovy duck parvovirus ทำให้เกิดโรคในเป็ดเทศ

การติดต่อ

สัตว์ที่เป็นโรคจะปล่อยเชื้อไวรัสจำนวนมากมากับอุจจาระทำให้มีการแพร่เชื้อไปอย่างรวดเร็ว พ่อแม่พันธุ์ที่เป็นโรคนี้จะเป็นตัวอมโรคและแพร่เชื้อผ่านทางไข่ฟัก ระยะฟักตัวของโรคขึ้นอยู่กับ อายุสัตว์ ถ้าลูกสัตว์ได้รับเชื้อไวรัสเมื่ออายุ 1 วัน จะแสดงอาการภายใน 1-2 วัน ถ้ารับเชื้อเมื่ออายุ 2-3 สัปดาห์ ระยะฟักตัวของโรค ประมาณ 5 - 10 วัน

อาการ

ในลูกสัตว์อายุต่ำกว่า 10 วันมักเป็นโรคแบบเฉียบพลัน อัตราการตายอาจสูงถึง 100 เปอร์เซ็นต์ โดยเฉพาะลูกหลานลูกเบ็ดเทศที่ติดเชื้อในท้องพัก ถ้าติดเชื้อเมื่ออายุมากกว่า 4 สัปดาห์ มักจะไม่แสดงอาการป่วย ลูกหลานและลูกเบ็ดเทศที่ได้รับเชื้อและไม่ภูมิคุ้มกันจากแม่ จะมีอาการซึม เบื่ออาหาร กระหายน้ำ ท้องเสีย ถ่ายอุจจาระเหลวคล้ายแป้ง คอสีน้ำตาล ขาไม่มีแรง ซัก ถ้าลูกสัตว์ติดเชื้อเมื่ออายุมากขึ้นหรือได้รับภูมิคุ้มกันจากแม่ อาการจะไม่รุนแรง สัตว์ป่วยจะแคระแกร็น ขนบริเวณคอและหลังจะเตบโตไม่ดี อย่างไรก็ตามหากและเบ็ดเทศทุกอายุสามารถติดโรคนี้ได้

รอยโรค

พบลำไส้อักเสบ เยื่อบุลำไส้ลอกหลุด อุจจาระเป็นก้อนมีเมือกหุ้ม อาจพบเลือดคั่งที่ ตับ ม้าม ตับอ่อนและไต

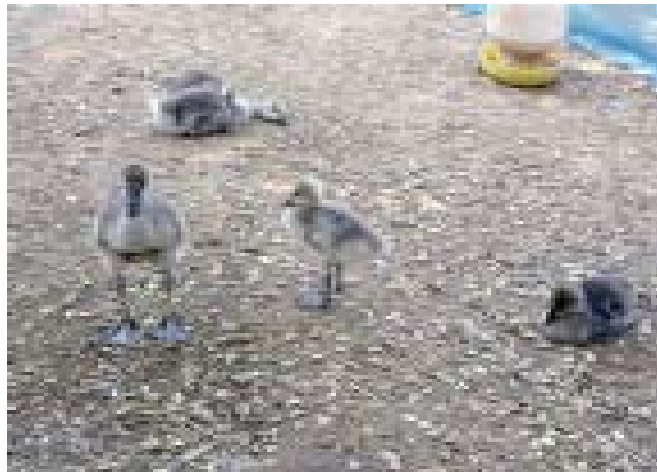
การป้องกัน

การใช้วัคซีนป้องกันโรคเป็นวิธีที่ดีที่สุด คือฉีดวัคซีนให้พ่อแม่พันธุ์ เพื่อถ่ายทอดภูมิคุ้มกันไปยังลูก โดยฉีดวัคซีน 2 ครั้ง ก่อนไขห่างกัน 2-3 สัปดาห์ และควรให้ก่อนวางไข่ประมาณ 1 เดือนและฉีดวัคซีนครั้งที่ 3 ซ้ำอีกครั้งช่วงก่อนฤดูวางไข่ ส่วนลูกหลานและเบ็ดเทศควรให้วัคซีนเมื่ออายุ 10-14 วัน ในกรณีเกิดโรคระบาด การฉีด hyperimmune serum ให้ลูกหลานลูกเบ็ดเทศก่อนส่งไปยังฟาร์มและฉีดซ้ำอีกครั้งเมื่ออายุประมาณ 10 วัน จะทำให้สามารถป้องกันโรคได้เกือบ 100 เปอร์เซ็นต์

เนื่องจากโรคนี้แพร่ระบาดผ่านทางไขพัก การป้องกันที่ดีคือ เลือกรักษาไขพักจากแหล่งที่ปลอดโรค ไม่ควรรนำหลานหรือเบ็ดเทศที่หายป่วยจากโรคมาทำเป็นพ่อแม่พันธุ์และควรมีการสุขาภิบาลภายในฟาร์ม อย่างดี

การรักษา

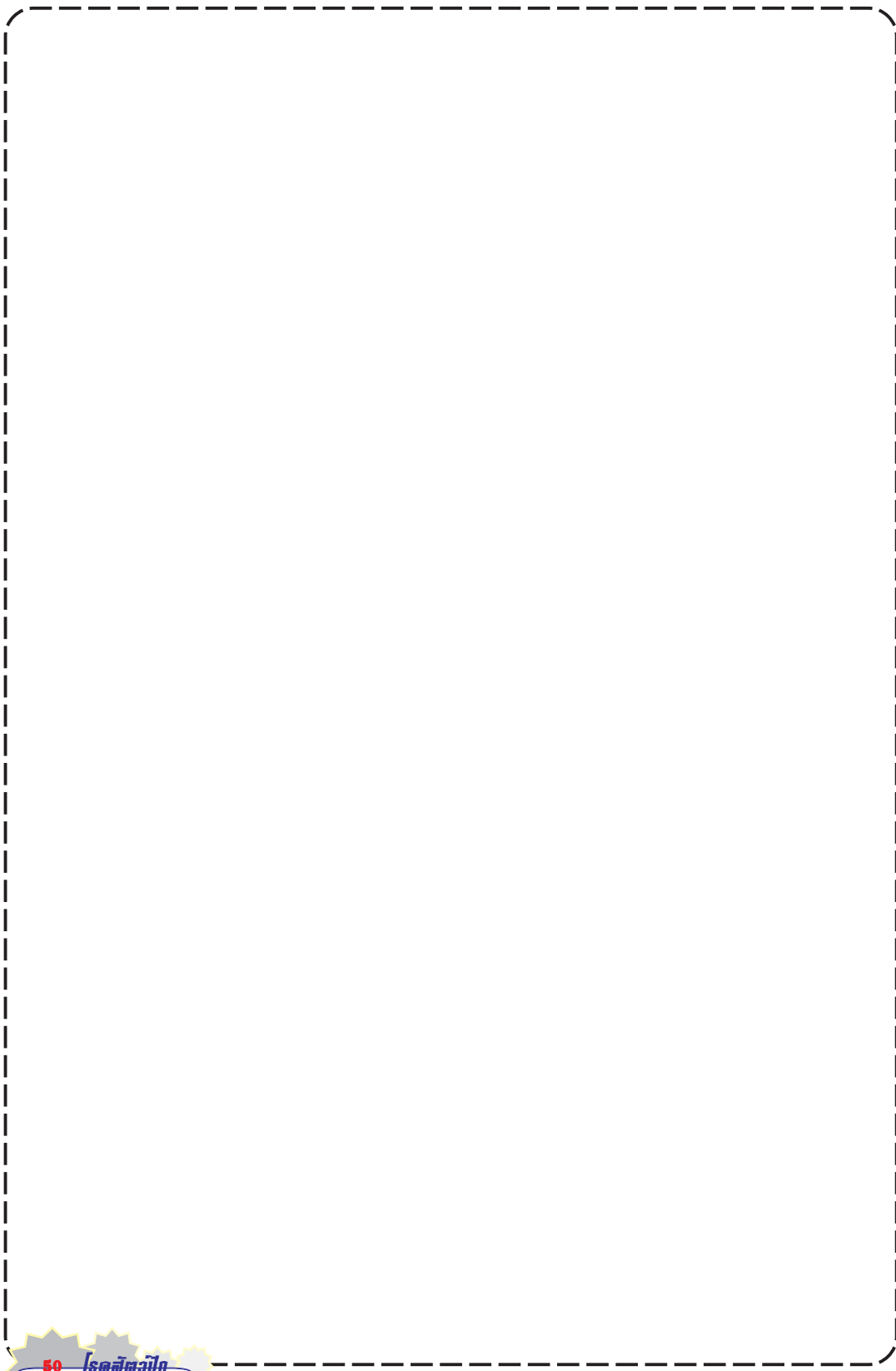
โรคนี้ไม่มียารักษาโดยตรง การใช้ยาปฏิชีวนะเพื่อป้องกันโรคแทรกซ้อนจากเชื้อแบคทีเรียเท่านั้น

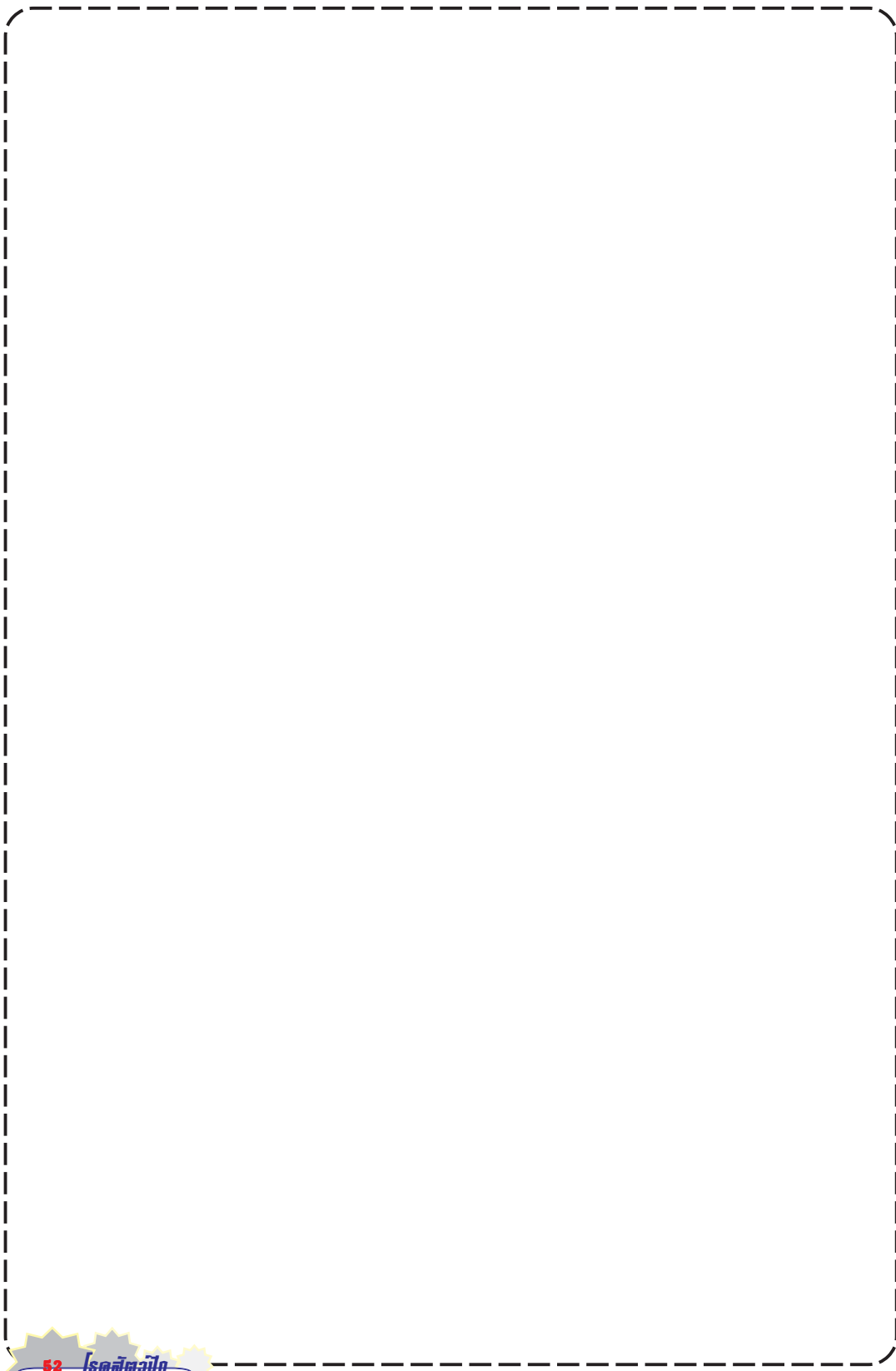
ลูกห่านป่วยด้วยโรคพาร์โวไวรัส มีอาการซึม ขาไม่มีแรงและท้องเสีย

ลำไส้ลูกห่านที่เป็นโรคพาร์โวไวรัส เยื่อบุลำไส้ลอกหลุด อูจจาระเป็นท่อน มีเมือกหุ้ม

โรคที่เกิดจากเชื้อรา

โรคแอสเพอร์จิลโลซิส

(Aspergillosis)

บทนำ

หมายถึง โรคที่เกิดจากการติดเชื้อราในกลุ่ม แอสเพอร์จิลลัส (Aspergillus) ซึ่งมีประมาณ 600 ชนิด โรคนี้มักเกิดที่ช่องทางเดินหายใจส่วนล่าง คือ ปอดและถุงลม ส่วนใหญ่พบในผู้ป่วยต่ำกว่า 6 สัปดาห์

สาเหตุ

เกิดจากเชื้อแอสเพอร์จิลลัส ฟุมิกาตัส และแอสเพอร์จิลลัส เฟลวัส (Aspergillus fumigatus, Aspergillus flavus) เป็นส่วนใหญ่

การติดต่อ

เกิดจากการสูดหายใจเอาสปอร์ของเชื้อราที่ปนเปื้อนในหญ้าแห้ง สิ่งปฏุง หรือพืชผักที่เน่าเปื่อยเข้าไปในปอด

อาการ

ลักษณะของไข้อี้เป็นโรค จะมีอาการหายใจลำบาก อ้าปากหายใจ หายใจเร็วและแรง ซึม เบื่ออาหาร ผอมแห้ง กระจายน้ำมาก

รอยโรค

จะพบจุดสีขาวกระจายทั่วปอดและมีของเหลวซึมออกมา ถุงลมจะหนาขึ้นในช่วงแรก ต่อมาจะมีลักษณะซุน

การป้องกัน

- การจัดการที่ดี ดูละพื้นที่และสิ่งรอบข้างให้สะอาด และแห้ง โดยเฉพาะใต้และรอบๆ บริเวณที่ให้น้ำ
- ฆ่าเชื้อบริเวณที่ให้อาหาร และน้ำ ด้วยสารละลาย 1:2,000 จุนลี (คือเปอร์ซัลเฟต)
- กำจัดแหล่งที่เป็นที่เจริญเติบโตของเชื้อรา

การรักษา

การรักษาไม่ค่อยได้ผล โดยทั่วไปต้องคัตทิ้งเนื่องจากสปอร์ของเชื้อราจะแพร่กระจายไปในฝูง ในกรณีที่เกิดหรือหนักที่มีราคาแพง ยาที่แนะนำให้ใช้ในการรักษาได้แก่ นิสเตติน และแอมโฟเทอริซิน-บี

ที่ปอดมีก้อนเนื้อสีขาวเทา

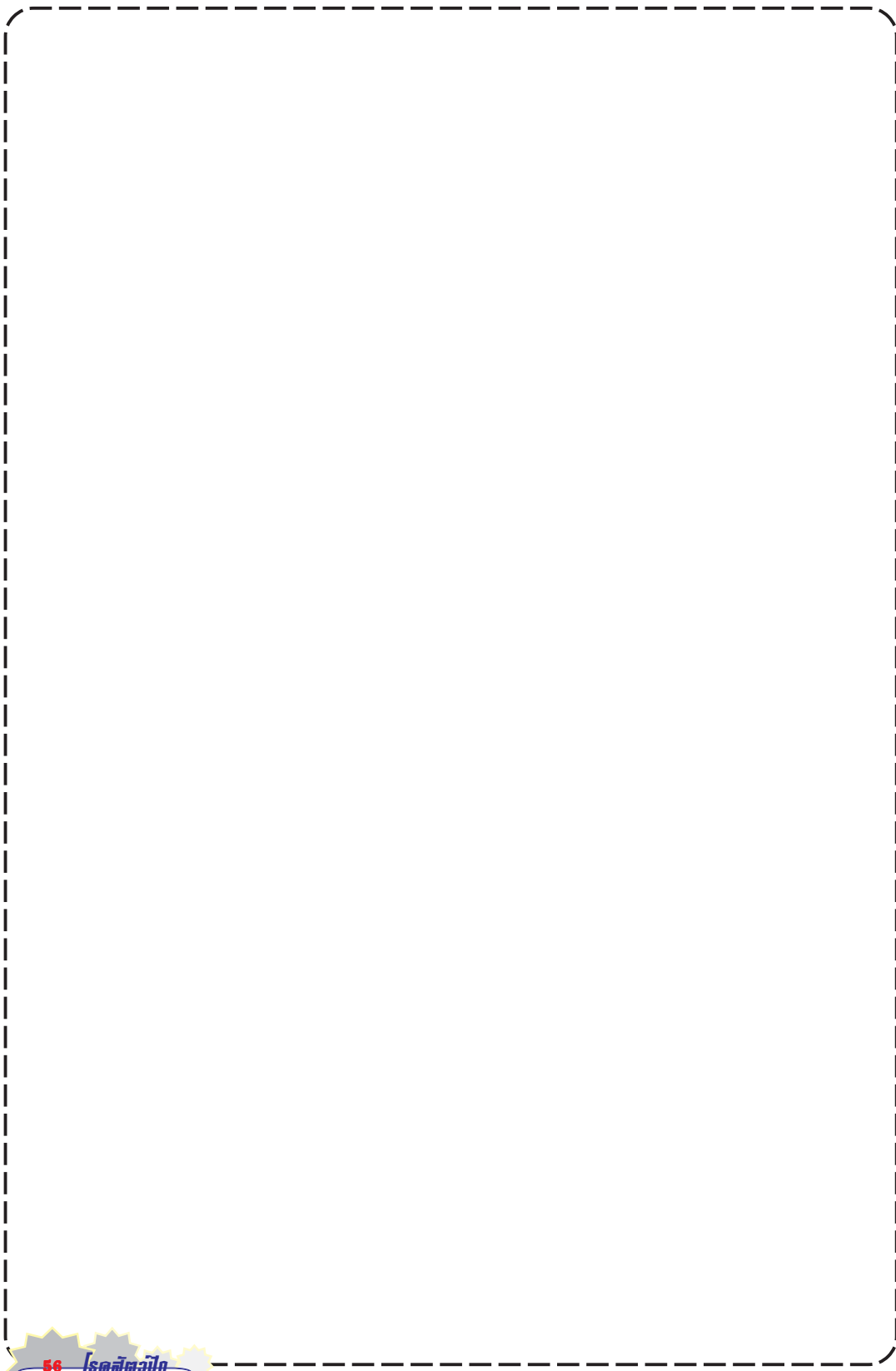

เกิดก้อนเนื้อสีขาวเทาและเหลืองที่ปอด

มีก้อนเนื้อสีเหลืองบริเวณช่องท้อง

รูปเชื้อราเมื่อดูด้วยกล้องจุลทรรศน์

สารพิษอะฟลาทอกซินจากเชื้อรา (Aflatoxin)

บทนำ

อะฟลาทอกซิน (Aflatoxin) เป็นสารพิษที่สำคัญชนิดหนึ่งในหลายชนิดรวมทั้ง ฟุโมนิซิน, ซีราลีโนน ออกคราท็อกซิน และ ที-2 ท็อกซิน เชื้อราเมื่อเกิดขึ้นบนวัตถุดิบอาหารสัตว์ เช่น ข้าวโพด เมล็ดฝ้าย ถั่วลิสง เป็นต้น จะสร้างสารพิษขึ้น เมื่ออาหารสัตว์มีสารพิษเหล่านี้ผสมอยู่ จะมีโอกาสทำให้สัตว์ได้รับพิษ เมื่อพิษสะสมจนถึงขีดอันตราย สัตว์ก็จะแสดงอาการป่วย

สาเหตุ

อะฟลาทอกซิน เป็น สารพิษที่เกิดจากเชื้อราตระกูลแอสเพอร์จิลลัส (*Aspergillus*) ได้แก่ แอสเพอร์จิลลัส ฟลาวัส (*A. flavus*) และ แอสเพอร์จิลลัส พาราซิติกัส (*A. parasiticus*)

อาการ

ไก่ที่กินอาหารที่มีอะฟลาทอกซินปนเปื้อนและได้รับพิษจำนวนมาก ไก่อาจตายโดยไม่แสดงอาการป่วย หรือแสดงอาการซึม เบื่ออาหาร โลหิตจาง ดีซ่าน ถ่ายเป็นเลือด และชัก

ในกรณีได้รับพิษครั้งละน้อยๆ แต่ต่อเนื่อง ไก่จะแคระแกร็น อ่อนแอ ซึม เบื่ออาหาร ขนหยาบ ภูมิคุ้มกันต้านโรคลดลง ติดเชื้อโรคต่างๆ ได้ง่าย โดยเฉพาะโรคทางเดินหายใจ

รอยโรค

อาจพบซากเหลืองเป็นลักษณะของดีซ่าน มีจุดเลือดออกตามอวัยวะต่างๆ ท้องมาน กระเพาะและลำไส้อักเสบแบบมีเลือดออก ตับขยายใหญ่ อาจพบจุดเนื้อตาย ปอดอักเสบ หรือบวมน้ำ

การรักษา

ต้องปรับเปลี่ยนอาหาร ใช้อาหารที่ไม่มีเชื้อราแทนทันที เพิ่มปริมาณโปรตีนในอาหาร ให้วิตามินเค และซีลีเนียมเสริม และรักษาตามอาการ

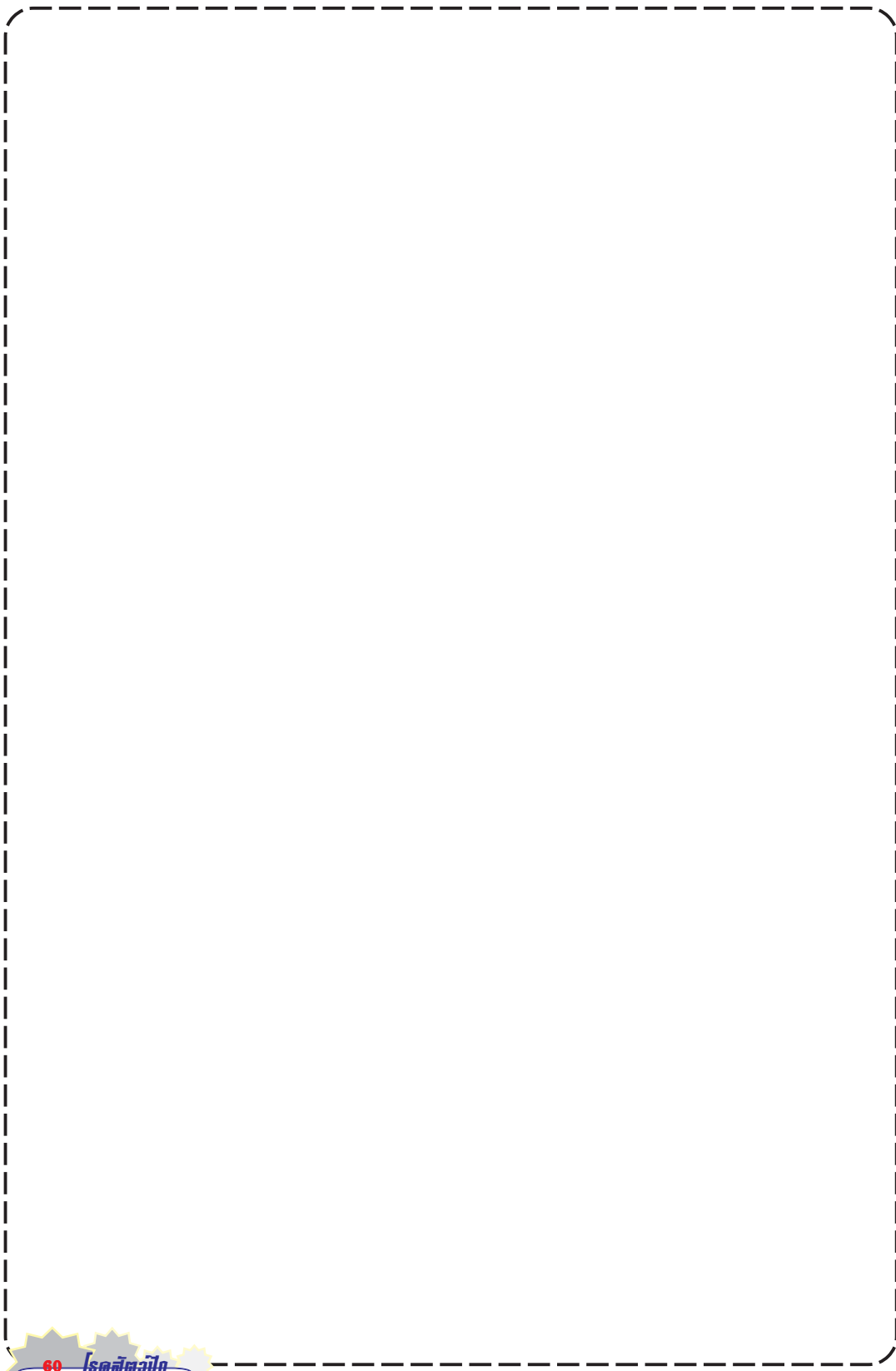
การป้องกัน

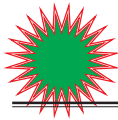
ต้องหมั่นสำรวจคุณภาพอาหาร วัตถุดิบผลิตอาหาร โดยดูว่าไม่มีเชื้อรา อาหารสัตว์ที่ใช้ไม่ควรเก็บไว้นานเกิน 7 วัน ควรต้องเปลี่ยนชุดใหม่บ่อยๆ การเก็บอาหารควรเก็บในที่ร่ม อากาศถ่ายเทได้ดี ไม่เปียกชื้น

ตัวอย่างที่ต้องการส่งตรวจหาอะฟลาทอกซิน

- อาหารสัตว์ ประมาณ 200 กรัม
- ตัวอย่างอวัยวะ(ตับ) ประมาณ 50 กรัม

โรคที่เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย

โรคอหิวาต์สัตว์ปีก

(Fowl cholera)

บทนำ

โรคอหิวาต์สัตว์ปีก เป็นโรคติดต่อที่สำคัญ พบได้ในสัตว์ปีกทุกชนิด มีอัตราการป่วยและอัตราการตายสูง (10 ถึง 75%)

สาเหตุ

เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย พาสเจอร์ลล่า มัลโตซิเดา (*Pasteurella multocida*) ชนิดแกรมลบ รูปร่างเป็นแท่งหรือรูปไข่ จนถึงกลม ในประเทศไทยเชื้อโรที่พบบ่อยและระบาดรุนแรงเป็น เชื้อโรที่ 1 ส่วนเชื้อโรที่ 3,4 พบไม่บ่อย

การติดต่อ

โดยการกินอาหารและน้ำที่ปนเปื้อนเชื้อโรค ไก่ที่ป่วยจะเป็นตัวแพร่โรคผ่านทางน้ำมูก และน้ำลายลงในอาหารและน้ำทำให้โรคระบาดไปในฝูงอย่างรวดเร็วภายใน 1-2 สัปดาห์

อาการ

แบบเฉียบพลัน

ตายอย่างกะทันหัน ซึ่งบางครั้งอาจยังไม่ทันสังเกตเห็นอาการ หรือมีอาการไม่กี่ชั่วโมงก่อนตาย มีไข้สูง น้ำมูก น้ำลายไหล ชีพ หงอย เหงียงหงอนมีสีคล้ำ เนื่องจากสารพิษที่ตัวเชื้อแบคทีเรียสร้างขึ้น นอนหมอบ

มีท้องเสียเป็นน้ำสีขาวในตอนแรก แล้วเปลี่ยนเป็นสีเขียวในเวลาต่อมา ถ้าตัวยังไม่ตาย ร่างกายก็จะพอมองเห็น ขาดน้ำ และกลายเป็นป่วยแบบเรื้อรัง

แบบเรื้อรัง

การป่วยแบบนี้อาจเนื่องมาจากติดเชื้อที่มีความรุนแรงน้อยกว่า หรือสัตว์มีภูมิคุ้มกันโรค หรือเป็นการป่วยต่อเนื่องมาจากการป่วยแบบเฉียบพลัน เป็นการติดเชื้อเฉพาะแห่ง เช่น มีการบวมที่เหนียง ไช้หนัส ขอที่ปีกและขา อุงเท่าและเยื่อหุ้มกระดูกที่อก ตาแฉะ เยื่อตาอักเสบ หายใจมีเสียงดัง หอบ บางตัวมีคอบิดเนื่องจากติดเชื้อเข้าไปในหูชั้นกลาง

รอยโรค

แบบเฉียบพลัน ลักษณะเด่นคือจะพบเลือดคั่งในอวัยวะทั่วไป โดยเฉพาะเส้นเลือดดำของอวัยวะภายในช่องท้อง เยื่อเมือกในลำไส้ มีจุดเลือดออกขนาดเล็กและใหญ่อยู่ทั่วไป โดยเฉพาะใต้เยื่อหุ้มหัวใจ และเยื่อเลื่อม มีน้ำในถุงหุ้มหัวใจ ในช่องอกตลอดถึงในช่องท้องด้วย ตับมีจุดเนื้อมีขนาดเล็กๆ สีขาวกระจายอยู่ทั่วไป รังไข่นอกจากจะมีเลือดคั่งเช่นเดียวกับอวัยวะอื่นๆ แล้ว ยังมีสภาพนุ่ม เหลว และอาจพบไข่แตก ตกในช่องท้อง ซึ่งทำให้ช่องท้องอักเสบด้วย

แบบเรื้อรัง มีลักษณะการติดเชื้อเฉพาะแห่ง เป็นจุดหนอง หรือเป็นก้อนคล้ายเนยแข็ง กระจายอยู่เป็นแห่งๆ เช่น ขอที่ปีก ขา เยื่อหุ้มกระดูกอก ฝ่าเท้า ช่องท้อง ท่อน้ำไขและหูชั้นกลาง มีรอยโรคของการติดเชื้อที่ระบบทางเดินหายใจ ไช้หนัส โพรงกระดูกที่ติดต่อกับทางเดินหายใจ ปอดบวมน้ำ เยื่อหุ้มตับอักเสบ หนองใน และเยื่อตาอักเสบแบบเรื้อรัง

การป้องกัน

ใช้วัคซีนเชื้อตายฉีด 2 ครั้งที่อายุ 3-4 และ 10-12 สัปดาห์ คัดทิ้งไก่ที่ป่วยแบบเรื้อรัง หรือติดเชื้อเฉพาะแห่ง ข่ายไก่ไปอยู่กรงและโรงเรือนใหม่ที่สะอาดแล้ว รื้อสิ่งรองนอนเก่าทิ้งและฆ่าเชื้อให้ทั่วทั้งพื้นและผนัง นิดพื้นอย่าฆ่าเชื้อในเล้าและรอบๆ เล้าเพื่อลดเชื้อในสิ่งแวดล้อม

การรักษา

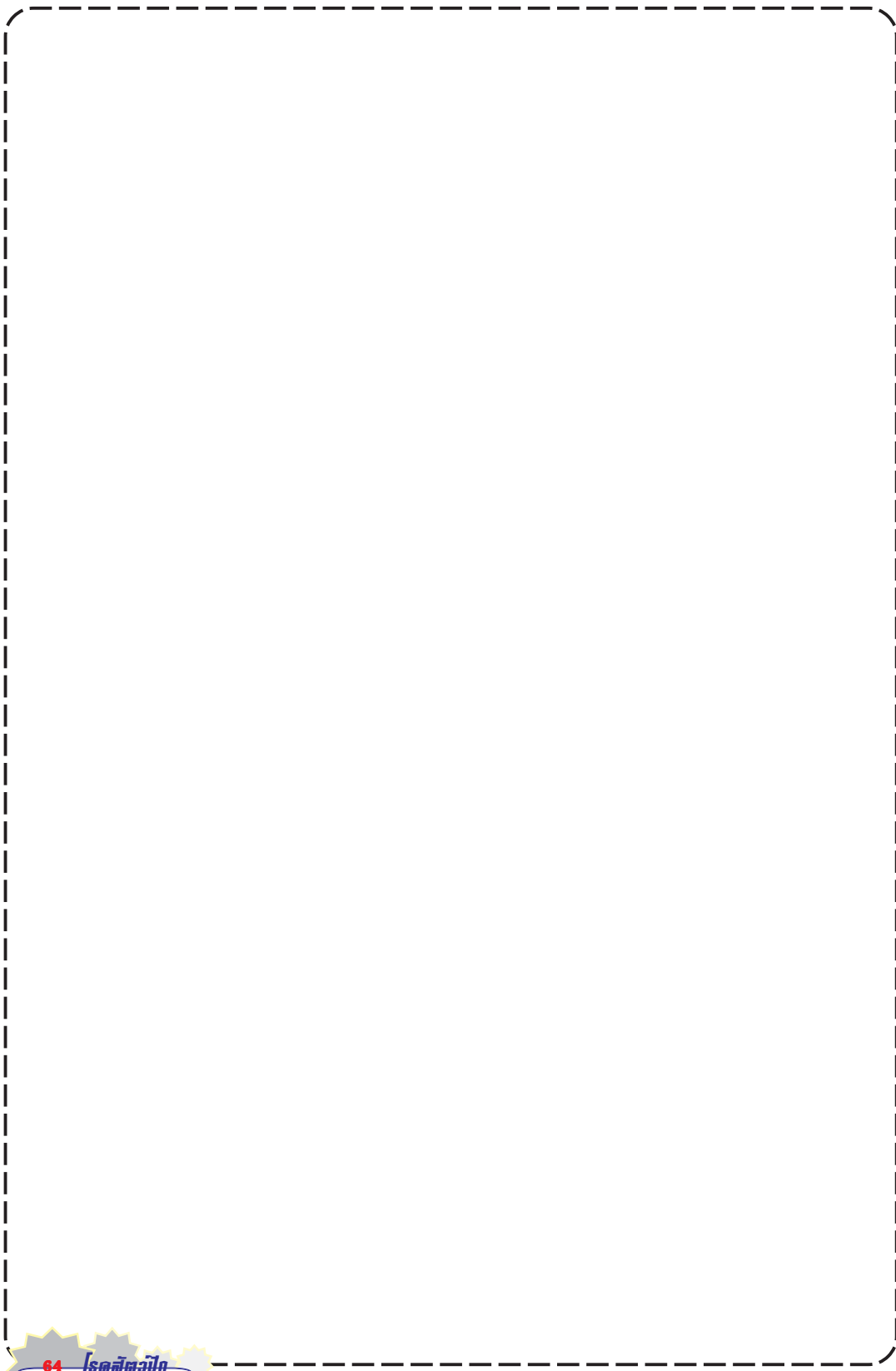
ส่งตรวจซากสัตว์ป่วย ตาย เพื่อหาสาเหตุทดสอบความไวของเชื้อตอยา เพื่อจะได้เลือกให้ยาได้ถูกต้อง ยาที่ใช้ได้ผลได้แก่ แอมพิซิลลิน แอมม็อกซิซิลลิน คลอเตตราไซคลีนหรือออกซิเตตราไซคลีน

อหิวาต์ในเบ็ดพบจุดเนื้อตายกระจายทั่วไปที่ตับ

อหิวาต์ในไก่พบไข่น้ำและมีไข่แตกในช่องท้อง

โรคหวัดหน้าบวม

(Infectious coryza)

บทนำ

โรคหวัดหน้าบวม เป็นโรคที่เกิดกับระบบทางเดินหายใจชนิดเฉียบพลัน โดยติดเชื้อมีบริเวณโพรงจมูก โรคนี้มีความสำคัญทางเศรษฐกิจเนื่องจากไก่ที่เป็นโรคจะมีอัตราการเจริญเติบโตต่ำและผลผลิตไข่ลดลงมาก

สาเหตุ

เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย ฮีโมฟิลัส พาราไกลลินารัม (*Hemophilus paragallinarum*)

การติดต่อ

ติดได้จากการสูดเอาเชื้อที่ปนมากับสิ่งคัดหลั่งจากไก่ตัวอื่นที่เป็นโรค เช่น น้ำมูก น้ำลาย ที่ออกมาจากการไอหรือจาม

อาการ

มีน้ำมูก น้ำตาไหล หน้าบวม ตาอักเสบ แดง หงอนบวม เยื่อตาขาวอักเสบ ตาปิด อัตราการป่วยสูง แต่อัตราการตายต่ำ ไก่อายุมากเป็นโรครุนแรงกว่าและเป็นโรคนานกว่าไก่อายุน้อย

รอยโรค

มีการอักเสบแดง มีเมือกที่บริเวณโพรงจมูกและท่อทางเดินหายใจ ตาอักเสบ มีน้ำตาไหล และมีการบวมที่บริเวณใบหน้าและหงอน อาจมีการบวมของไซนัสใต้ตา เนื่องจากมีหนองแข็งสะสมอยู่

การป้องกัน

- ฉ่าเชื้อบริเวณลึงপুরอง โรงเรือน อุปกรณ์ต่างๆ
- การจัดการที่ดี
- ทำวัคซีน ฟาร์มที่มีปัญหาโรคหัดหน้าบวมเป็นประจำอาจให้วัคซีน 3-4 ครั้ง โดยเริ่มให้ตั้งแต่ไก่อายุ 3-4 สัปดาห์ ให้แต่ละครั้งห่างกัน 3-5 สัปดาห์
- ทำวัคซีนให้ไก่สาวก่อนนำเข้าฟาร์มที่มีไก่หลายอายุปนกันและเคยมีโรคหัดหน้าบวม

การรักษา

ให้ยาด้านจุลชีพที่มีประสิทธิภาพเช่น แอมพิซิลลิน เซฟาโลทิน ซัลฟา-ไตรเมโทพริม ซึ่งหลังการรักษาโรคอาจกลับมาใหม่ได้ เนื่องจากไก่ที่หายป่วย มักเป็นพาหะโรค จึงควรเน้นเรื่องการจัดการที่ดี

ไก่แสดงอาการหายใจลำบาก
ต้องอำปากหายใจ

หน้าบวมและน้ำตาไหล

โรคซัลโมเนลโลซิส

(Salmonellosis)

บทนำ

เป็นโรคที่พบทั่วไปในทุกที่ที่มีการเลี้ยงไก่และพบได้ในสัตว์ปีกทุกชนิด ไก่ที่มีอายุต่ำกว่า 2 สัปดาห์จะมีอัตราการป่วยและอัตราการตายสูง ไก่ใหญ่ไม่ค่อยแสดงอาการ แต่จะเป็นพาหะนำโรคไปสู่ตัวอื่น

สาเหตุ

เกิดจากเชื้อซัลโมเนลลา (*Salmonella* spp.) เป็นเชื้อแบคทีเรียชนิดแกรมลบรูปแท่ง

การติดต่อ

โดยการสัมผัสกับเชื้อที่ปนเปื้อนในตู้ฟักไข่ เครื่องมือเครื่องใช้ในโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ รังนอนหรือสิ่งปฏิกูลที่ปนเปื้อน อาหารสัตว์และคนเลี้ยง

อาการ

ซึม ไม่กินอาหาร หงอนมีสีซีด มีอาการท้องเสีย แคระแกร็น หาวสั้น หายใจหอบ

รอยโรค

ตับขยายใหญ่ มีสีซีดและมีจุดเลือดออก มีจุดเนื่อตายที่ตับและลำไส้ใหญ่ ที่ผนังลำไส้ใหญ่มีการหนาตัวและมีก้อนหนองอยู่ภายใน เยื่อหุ้มหัวใจหนาตัวและมีเม็ดตุ่มสีเทา รังไข่ฝ่อและท่อนำไข่อักเสบ

การป้องกัน

ทำความสะอาดโรงเรือน

กำจัดไก่ที่เป็นโรคและพาหะออกจากโรงเรือน

บางสายพันธุ์มีวัคซีนป้องกัน

การรักษา

ใช้ยาต้านจุลชีพเช่น นอร์ฟล็อกซาซิน, โคลิสติน

ลูกไก่มีไข้ติดที่ขนรอบก้น
เนื่องจากท้องเสียอย่างต่อเนื่อง

มีไข่แดงตกค้างอยู่ที่ท้องของลูกไก่ที่ตาย

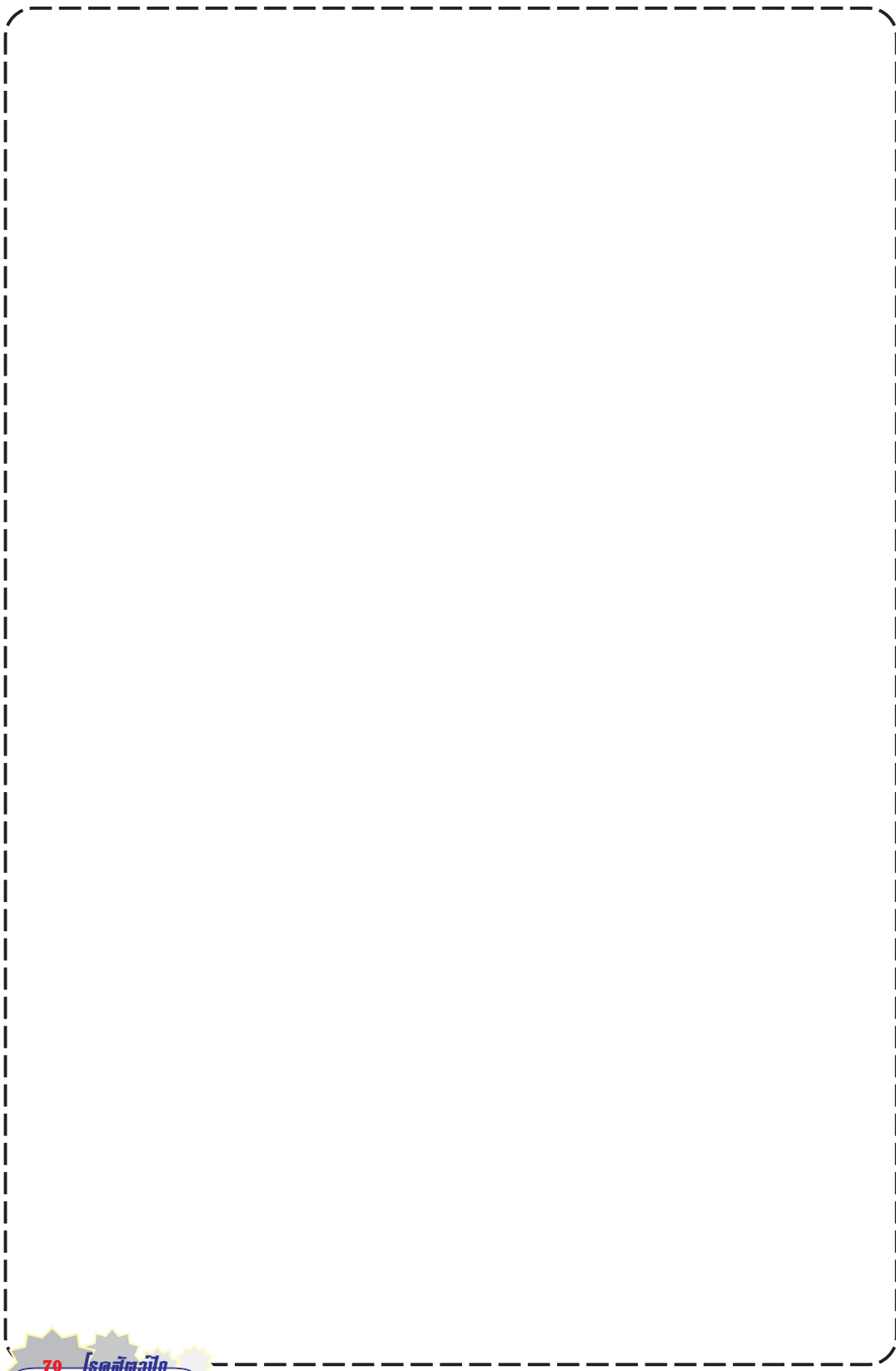

พบจุดเนื้อมีสีขาวที่ตับ

รังไข่มีลักษณะผิดปกติ ไก่ที่เป็น
พาหะของโรคอาจพบรังไข่มีลักษณะผิดปกติ

โรคโคไลแบซิลโลซิส

(Colibacillosis)

บทนำ

โรคโคไลแบซิลโลซิส เกิดได้ทั้งแบบเฉพาะที่ เช่น รังไข่อักเสบ ท่อนำไข่อักเสบ ถุงไข่แดงอักเสบ ถุงลมอักเสบ หรือแบบกระจายทั่วร่างกาย การติดเชื้อ อี.โคไล เป็นโรคที่พบบ่อยที่สุดในบรรดาโรคที่เกิดจากเชื้อแบคทีเรียในสัตว์ปีก

สาเหตุ

โรคโคไลแบซิลโลซิส เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย เอสเชอริเชีย โคไล (*Escherichia coli*) มักเรียกว่า อี.โคไล เป็นแบคทีเรียชนิดแกรมลบ

การติดต่อ

โดยปกติเชื้อ อี.โคไล จะอยู่ที่ระบบทางเดินอาหารบริเวณลำไส้ของสัตว์เลือดอุ่น เชื้อจะปนเปื้อนออกมากับอุจจาระ เมื่อเกิดการปนเปื้อนอุจจาระที่เปลือกไข่ เชื้อจะผ่านเปลือกไข่เข้าสู่ไข่แดง ยิ่งถ้าเปลือกไข่บางแตก อุ่นหรือเปื่อยขึ้น เชื้อก็จะเข้าไปได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้การติดเชื้อที่รังไข่หรือท่อนำไข่ก็สามารถลุกลามไปยังถุงไข่แดงได้ หรือไก่อาจได้รับเชื้อ อี.โคไล จากฝุ่นละอองภายในโรงเรือน วัสดุรองพื้น สิ่งขับถ่ายของไก่ตัวอื่นและจากน้ำที่ขี้เลื่อยไก่

อาการ

1. การติดเชื้อผ่านไข่ ตัวอ่อนไก่ที่อยู่ในไข่จะตาย เนื่องจากได้รับเชื้อที่ผ่านเปลือกไข่เข้าไป ส่วนตัวที่ไม่ตายแต่มีการติดเชื้อที่ไข่แดงมักเจริญเติบโตช้า อาจเกิดการอักเสบของสะดือและเยื่อหุ้มหัวใจได้

2. การติดเชื้อของระบบหายใจ พบบ่อยในไก่เนื้อ พบตาอักเสบ ถุงลมอักเสบ การอักเสบของเยื่อหุ้มหัวใจ เยื่อหุ้มตับและท่อน้ำไข อาจพบรวมกับการติดเชื้อไวรัสหลอดลมอักเสบ ไวรัสนิวคาสเซิลหรือติดเชื้อมัคโคพลาสมา

3. การติดเชื้อเฉพาะแห่งเช่น เยื่อหุ้มข้ออักเสบ การอักเสบของกระดูกหรือไขกระดูก

4. การติดเชื้อในลำไส้ ทำให้เกิดลำไส้อักเสบ

รอยโรค

จะมีเนื้อตายลักษณะคล้ายเนยบริเวณงูไขว้แดงและมีอาการบวม น้ำที่งูไขว้แดงด้วย รอยโรคอื่นๆ พบได้ตามอวัยวะที่กล่าวมาแล้ว

การป้องกัน

ใช้สิ่งปูรองหรือรังนอนที่สะอาด มีการระบายอากาศที่ดี ลดการติดเชื้อไวรัสและมัคโคพลาสมา ใช้ formaldehyde มาเชื้อที่ผิวเปลือกไข่ฟัก น้ำที่ใช้เลี้ยงไก่ต้องสะอาด

การรักษา

ควรมีการเพาะแยกเชื้อและทดสอบความไวต่อยาต้านจุลชีพเนื่องจากปัจจุบัน เชื้อ อี.โคไล มีการดื้อยาสูง ยาที่ใช้ได้ผลเช่น เจนตามัยซิน กานามัยซิน

โรคติดเชื้อ มัยโคพลาสมา หรือ โรคระบบทางเดินหายใจอักเสบเรื้อรัง ในสัตว์ปีก (Avian mycoplasmosis)

บทนำ

โรคระบบทางเดินหายใจเรื้อรังในไก่ เป็นโรคที่ก่อให้เกิดการสูญเสียทางเศรษฐกิจ เนื่องจากจะทำให้ผลผลิตไข่ลดลง คุณภาพของซากไม่ดี

สาเหตุ

เกิดจากเชื้อแบคทีเรียมัยโคพลาสมา (*Mycoplasma* spp.) เชื้อมัยโคพลาสมาที่มีความสำคัญในไก่มี 2 ชนิดคือ มัยโคพลาสมา กัลลิเซปติกุม (*Mycoplasma gallisepticum*) และมัยโคพลาสมา ซินโนวี (*Mycoplasma synoviae*)

การติดต่อ

โดยการติดเชื้อผ่านไข่และการสัมผัสโดยตรงกับสัตว์ที่ป่วยเป็นโรคนี้ เชื้อจะเข้าสู่ระบบทางเดินหายใจหรือผ่านทางเยื่อตา นอกจากนี้ยังสามารถแพร่กระจายโรคได้ เมื่อไก่สัมผัสกับสิ่งปฏุนอง ฝุ่นละออง ปีกหรือขนไก่ที่มีเชื้อปนเปื้อน

อาการ

มีน้ำมูก จาม หายใจมีเสียงดัง น้ำตาไหล หายใจลำบาก อ้าปากหายใจ หนองตาม หนองตาม ขอบวม ขาเจ็บ อาการทั่วไป เช่นหงอย ซึม กินอาหารลดลง ผอมแห้ง อ่อนแอ อัตราแลกเนื้อต่ำ ไข่ลด มักพบร่วมกับแบคทีเรียชนิดอื่นโดยเฉพาะอี.โคไล เชื้อหวัดหนองและเชื้อไวรัส ซึ่งไก่จะมีอาการรุนแรงและตายมาก

รอยโรค

โพรงจมูกอักเสบ มีหนองในโพรงจมูก มีแผลในช่องทางเดินหายใจต่างๆ มีก้อนหนองบนถุงลม
ข้ออักเสบ มีหนองสีครีมหรือเทาในข้อ ถุงลมอักเสบ อาจมีการอักเสบของถุงหุ้มหัวใจ เยื่อหุ้มตับและท่อน้ำไข

การป้องกัน

1. เลือกซื้อไก่จากฟาร์มที่ปลอดเชื้อมัคโคพลาสมา
2. ไก่ที่ปลอดเชื้อแล้ว เจาะเลือดตรวจทุก 30 วันเพื่อเฝ้าระวัง
3. ฉีดวัคซีนป้องกันโรค ในไก่พ่อแม่พันธุ์

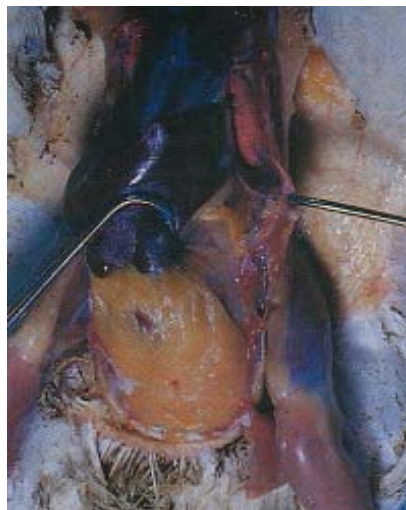
การรักษา

ยาจะช่วยลดการติดเชื้อได้แต่จะไม่สามารถกำจัดโรคให้หมดไปได้ ยาที่ใช้รักษาได้แก่ ไทอามูลิน
ลินโคมัยซิน คีตาซามัยซิน เตตราซัยคลิน และยาในกลุ่มควิโนโลน เช่น เอ็นโรฟลอคซาซิน

พบของเหลวคล้ายเนยซีมออกมาที่ถุงลม

ถุงลมบริเวณช่องท้องขาวขุ่น

โรคตาฟิซิลโคคโคซิส

(Staphylococcosis)

บทนำ

เป็นโรคที่พบเสมอในสัตว์ปีก ตำแหน่งที่ติดเชื้อบ่อย ได้แก่ กระดุก เยื่อหุ้มเอ็นและข้อเข่า แข้ง
อุ้งเท้า อัตราการป่วยและอัตราการตายต่ำ

สาเหตุ

เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย สตาฟฟิโลคอคคัส ออเรียส (*Staphylococcus aureus*) รูปร่างกลม
ติดสีแกรมบวก เรียงตัวเหมือนพวงอุ้งเท้า เชื้อนี้พบได้เป็นปกติที่ผิวหนัง เยื่อเมือก และสิ่งแวดล้อมของไก่
เช่น ตูฟัก เล้าและโรงฆ่าไก่

การติดต่อ

เชื้อเข้าทางบาดแผล เยื่อเมือกที่อักเสบ สายสะดือ แผลที่เกิดจากการตัดปาก ความรุนแรงขึ้นอยู่กับ
จำนวนเชื้อที่ได้รับ

อาการ

ขนยุบ ขากระพริบ ปีกตก ไม่ค่อยอยากเคลื่อนไหว ขอบวม มีไข้ อาจถึงตายได้ในฝูงที่ไร้สุขภาพดี
อาจพบเพียงว่ามีอัตราการตายเพิ่มขึ้น

รอยโรค

ขึ้นอยู่กับว่าไก่ติดเชื้อที่อวัยวะใด เช่น กระดูกและไขกระดูกโดยมีการอักเสบ ขอบวม พบหนองที่ข้อต่างๆ รวมทั้งในเยื่อหุ้มกระดูกอก สะดืออักเสบ ผิวหนังอักเสบและมีเนื้อตาย ฝ่าเท้าบวมเป็นหนอง

การป้องกัน

การจัดการสุขาภิบาลฟาร์มที่ดี

การรักษา

ใช้ยาปฏิชีวนะได้แก่ เพนิซิลลิน สเตร็ปโตมัยซิน เตตราซัยคลีน อีริโทรมัยซิน โนโวไบโอซิน แต่ควรทำการเพาะแยกเชื้อและทดสอบหาความไวต่อยาก่อน

พบเนื้องอกและมีเนื้อตาย

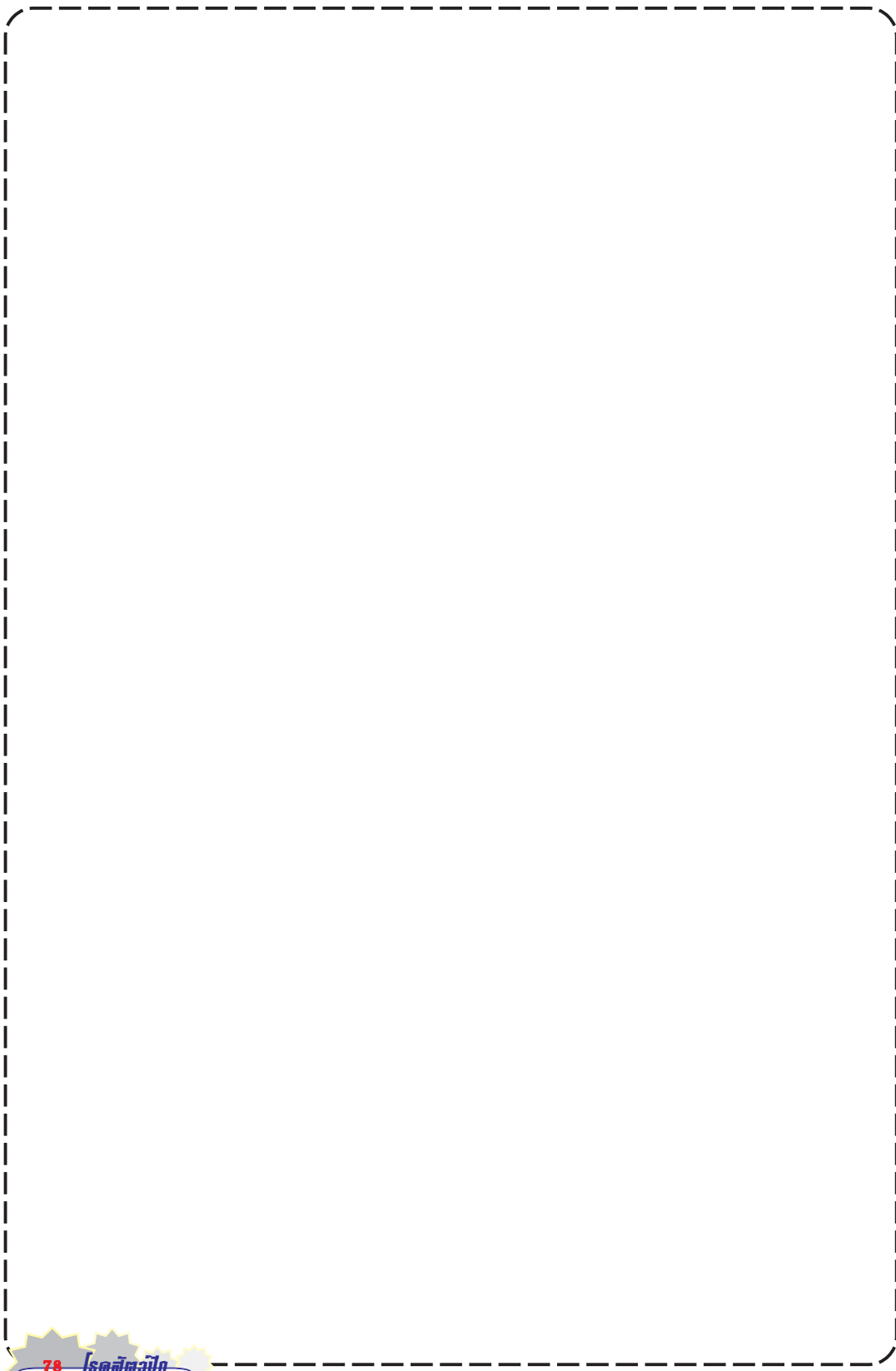
ผิวหนังมีจุดเลือดออก

ข้อบวมอย่างเห็นได้ชัด

ที่ข้อขามีของเหลวคล้ายเนยคั่งอยู่

โรคลำไส้อักเสบแบบเนื่อตาย

(Necrotic enteritis)

บทนำ

โรคลำไส้อักเสบแบบเนื่อตาย อาจเกิดแบบเฉียบพลัน มีไข้ป่วยและตายสูง หรืออาจเป็นแบบเฉพาะตัวในไก่เนื้ออายุ 4-8 สัปดาห์ ในการระบาดบางครั้งพบหลังจากมีการติดเชื้อค็อกซิเดียมาก่อน หลังเปลี่ยนอาหาร มีการเลี้ยงที่หนาแน่นเกินไปหรือเคลื่อนย้ายไก่

สาเหตุ

เกิดจากเชื้อ *คลอสตริเดียม เพอร์ฟริงเจนส์* ไทป์ ซี (*Clostridium perfringens* type C) เชื้อนี้เป็นเชื้อแบคทีเรียชนิดไม่ใช้ออกซิเจนในการเจริญเติบโต รูปร่างเป็นแท่ง ติดสีแกรมบวก สามารถพบได้ในทางเดินอาหารไก่ในปริมาณไม่มาก แต่เมื่อไก่อ่อนแอเนื่องจากการติดพยาธิหรือการเลี้ยงดูไม่ดีเชื้อก็จะเพิ่มปริมาณมากขึ้นและผลิตสารพิษออกมาทำให้ไก่ป่วย

อาการ

ขนยุ่ง ซึม เบื่ออาหาร ถ่ายเป็นมูกเลือดคล้ายกับติดเชื้อมีดหรืออาจเกิดรวมกันก็ได้

รอยโรค

เยื่อบุลำไส้เล็กส่วนต้นมีเลือดคั่ง บวม น้ำ มีการหลุดลอกและเป็นแผลเนื่อตาย เป็นบริเวณกว้าง ผังลำไส้ใหญ่หนาและเปราะ

สัตว์ที่ป่วยอย่างเฉียบพลัน ภายในลำไส้จะพบเยื่อบุลำไส้ที่ลอกหลุดกับสิ่งขับถ่ายเป็นน้ำสีเลือด หรือน้ำตาลคล้ำรวมตัวกันเป็นแท่ง ร่างกายสัตว์มีสภาพขาดน้ำ ตับมีสีเข้ม มีเลือดคั่งหรืออาจพบเนื้อตาย รอยโรคคล้ายกับการติดเชื้อบิด ไอเมอร์เรีย บรูเนลลีหรือ ไอเมอร์เรีย แมกซิม่า พบแบคทีเรียรูปแท่งอยู่มากมาย ในเยื่อบุลำไส้

การป้องกันรักษา

ให้ยาปฏิชีวนะผสมน้ำ เช่น เพนิซิลลิน เตตราไซคลิน แบซิทรซินและลินโคมายซิน ทำความสะอาดพื้นคอก ฝาผนังและสิ่งรองนอนด้วยยาฆ่าเชื้อ

ไก่ปีกตกยืนไม่ได้

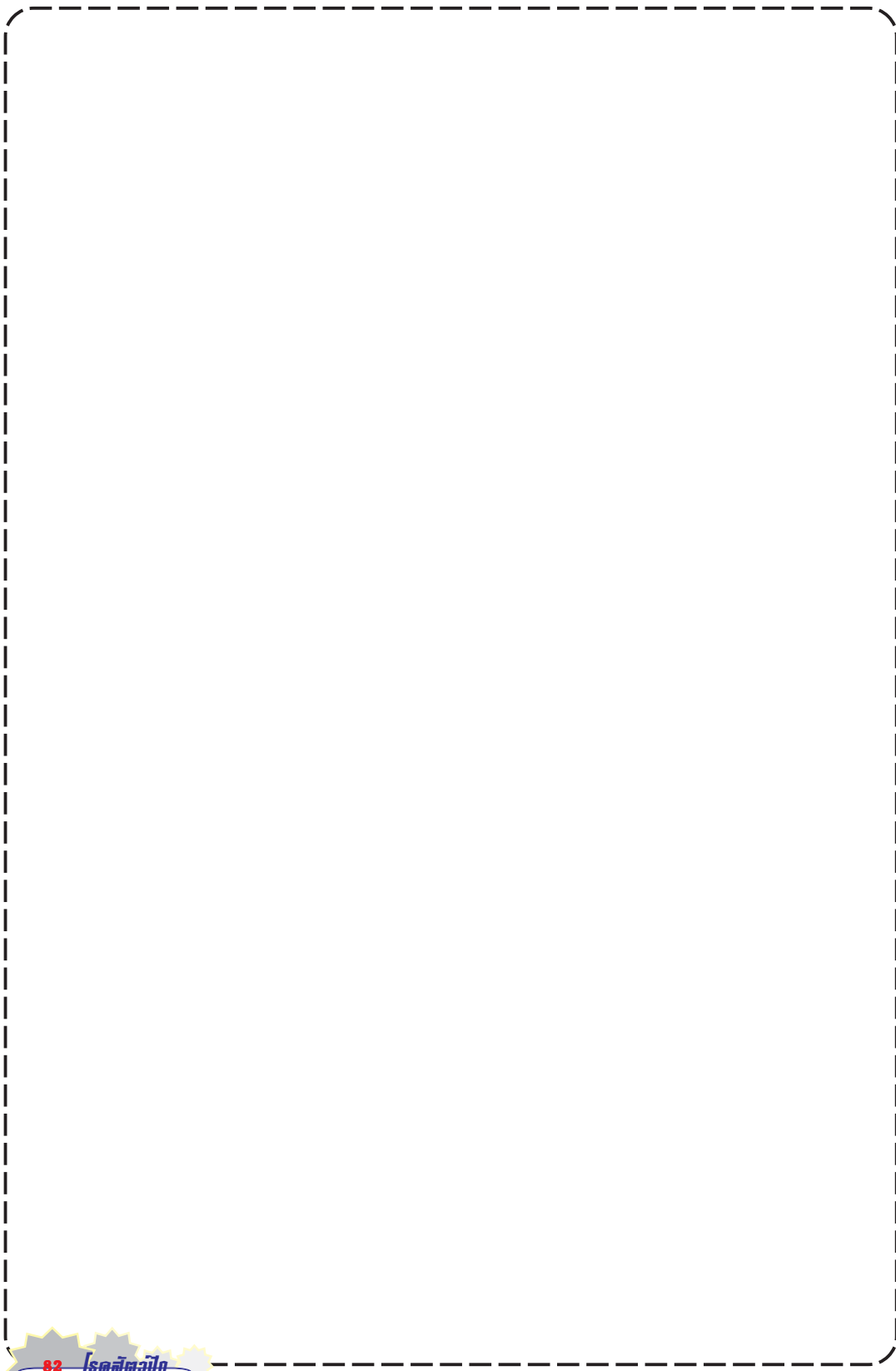
ลำไส้เล็กบวมโป่งแดงเนื่องจากมีเลือดคั่งและเลือดออก

ตับขยายใหญ่พร้อมกับมีจุดเลือดออกและจุดเนื้อมีสีขาวเทา

มีเยื่อเมือกเทียมสีน้ำตาลเหลืองคลุมที่ลำไส้เล็ก

วัณโรคสัตว์ปีก

(Avian tuberculosis)

บทนำ

วัณโรคสัตว์ปีก เป็นโรคติดต่อเรื้อรังของสัตว์ปีก เช่น ไก่ เป็ด ห่าน นก มักพบโรคในฟาร์มที่มีการจัดการไม่ดี ทำให้เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจ เนื่องจากสัตว์ป่วยและตายมีซากที่ไม่เหมาะต่อการบริโภค และผลผลิตไข่ลดลง นอกจากนี้โรคยังสามารถติดต่อมาสู่สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม เช่น สุกร กระต่ายและคนได้

สาเหตุ

เกิดจากเชื้อแบคทีเรียรูปแท่งชื่อ มัยโคแบคทีเรียม เอเวียม (*Mycobacterium avium*) ซึ่งย้อมติดสี acid-fast เชื้อนี้ไม่สร้างสปอร์

การติดต่อ

เชื้อจะถูกขับออกทางอุจจาระหรือทางเดินหายใจของสัตว์ป่วย เชื้อปนเปื้อนและมีชีวิตอยู่ได้นานในดิน น้ำ อุปกรณ์และสิ่งแวดล้อมภายในฟาร์ม

อาการ

สัตว์ที่ป่วยจะพอม กล้ามเนื้อออกฝ่อลีบ ทำให้กระดูกอกนูนเด่นชัด หงอนและเหนียงซีด ไข่ลด บางครั้งอาจพบอาการขากระเผลกหรือเป็นอัมพาต สัตว์อาจตายภายใน 2-3 เดือนหรืออาจอยู่ได้นาน ขึ้นอยู่กับความรุนแรงของโรค สัตว์อาจตายอย่างเฉียบพลันเนื่องจากตับหรือม้ามที่มีรอยโรคแตก และมีเลือดออกภายในช่องท้อง

รอยโรค

พบเม็ดตุ่มสีเทาหรือเหลืองขนาดต่างๆที่อวัยวะภายใน เช่น ตับ ม้าม ลำไส้และไขกระดูก ส่วนอวัยวะภายในอื่นๆพบได้น้อย ตับและม้ามขยายใหญ่ เปราะ ยุ่ย และแตกได้ง่าย บางครั้งอาจแตกมีเลือดออกในช่องท้องทำให้สัตว์ตายได้

การป้องกัน

การป้องกันโรคควรมีการจัดการและหลักสุขศาสตร์ที่ดี ควบคุมปัจจัยที่จะเป็นสาเหตุใหม่ของโรคได้แก่

1. ฟาร์มต้องมีระบบการป้องกันโรคที่ดีเพื่อลดการนำเข้าเชื้อ
2. ทำความสะอาดและฆ่าเชื้อในโรงเรือนอย่างสม่ำเสมอด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อที่มีส่วนผสมของ cresylic compounds
3. มีระยะเวลาพักโรงเรือนที่นานพอ
4. เลี้ยงสัตว์ไม่หนาแน่นจนเกินไป

การรักษา

ไม่มีการรักษาโดยเฉพาะ เมื่อพบตัวป่วยให้คัดทิ้งทันที

พบเม็ดตุ่มวัณโรคกระจายทั่วไปในตับและม้าม

เมื่อผ่าหน้าตัดของม้าม
จะพบเม็ดตุ่มกระจายฝังลึกอยู่ภายใน

โรครีเมอร์เรลโลซิส หรือโรคนิวดัก (Riemerellosis, New duck disease)

บทนำ

โรครีเมอร์เรลโลซิส มักเป็นในลูกเป็ดตั้งแต่แรกเกิด จนถึง 7 สัปดาห์ นอกจากสัตว์ในตระกูลเป็ดแล้วยังมีรายงานโรคใน ห่าน ไก่วง ไก่ฟ้า นกในธรรมชาติได้แก่ เป็ดป่าและหงส์

สาเหตุ

เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย รีเมอร์เรลล่า (พาสเจอร์ลล่า) แอนาติเพสติเฟอร์ (*Riemerella anatipestifer*) ชนิดแกรมลบ รูปร่างเป็นแท่งหรือรูปไข่ จนถึงกลม ปัจจุบันมีรายงานแล้ว 21 ซีโรไทป์

การติดต่อ

โรคนี้มักเป็นในลูกเป็ดโดยติดจากพ่อแม่ผ่านทางตัวฟักไข่หรือไข่ฟัก เป็ดที่โตแล้วจะไม่แสดงอาการป่วยอย่างรุนแรงแต่จะมีเชื้อแฝงอยู่ที่ทางเดินหายใจส่วนต้นและแพร่โรคให้กับลูกเป็ดที่นำเข้ามาใหม่ โรคอาจระบาดจากนกเป็ดน้ำมายังเป็ดเลี้ยงได้

อาการ

สัตว์ป่วยจะแสดงอาการป่วยใน 3 ระบบ ได้แก่ ระบบหายใจ ระบบทางเดินอาหารและระบบประสาท เริ่มต้นด้วย มีน้ำตาและน้ำมูกไหล หายใจมีเสียงดัง ไอ จาม ท้องเสียเป็นน้ำแล้วเปลี่ยนเป็นสีเขียว เมื่อโรคดำเนินต่อไปก็จะพบว่าเป็ดเริ่มเดินขาอ่อน ก้นต่ำ ตัวสั่น คอบิด

รอยโรค

ลักษณะรอยโรคเฉพาะสำหรับโรคนี้คือ มีถุงลมและเยื่อหุ้มหัวใจ รวมทั้งเยื่อช่องท้องอักเสบ ขุ่นหนาตัว เป็นหนอง อาจพบน้ำในช่องอกและช่องท้องหรืออวัยวะภายในช่องท้องยึดติดกับเยื่อช่องท้อง

การป้องกัน

มีการจัดการฟาร์มที่ดี ลูกเป็ดที่นำมาเลี้ยงใหม่ต้องไม่นำมาจากฟาร์มที่มีประวัติว่ามีโรคนี้อยู่ เลี้ยงเบ็ดแบบไข่เลี้ยงพร้อมกันและส่งขายออกพร้อมกัน ไม่เลี้ยงเบ็ดหลายรุ่นในบริเวณเดียวกัน หลังจากส่งขายแล้วควรพักเล้า รื้อสิ่งรองนอนเก่าทิ้งและฆ่าเชื้อให้ทั่วทั้งพื้นและผนัง ฉีดพ่นยาฆ่าเชื้อในเล้าและรอบๆ เล้าเพื่อลดเชื้อในสิ่งแวดล้อม

การรักษา

ส่งตรวจซากสัตว์ป่วย ตาย เพื่อหาสาเหตุ ทดสอบความไวของเชื้อต่อยาเพื่อจะได้เลือกใช้ยาได้ถูกต้อง ยาที่ใช้ได้ เช่น แอมพิซิลลิน แอมม็อกซิซิลลิน เพนนิซิลลิน-จี ไทโรซิน

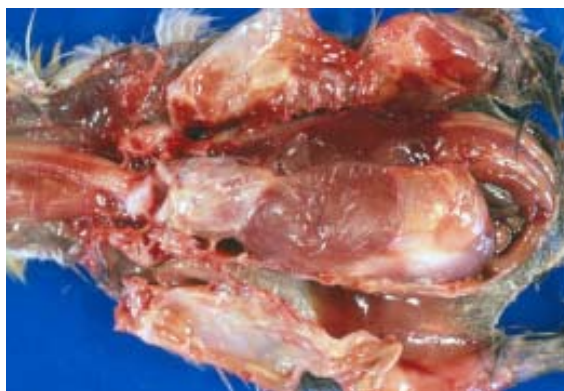
เป็ดแสดงอาการท้องเสีย เดินกันต่าเนื่องจากข้ออักเสบ

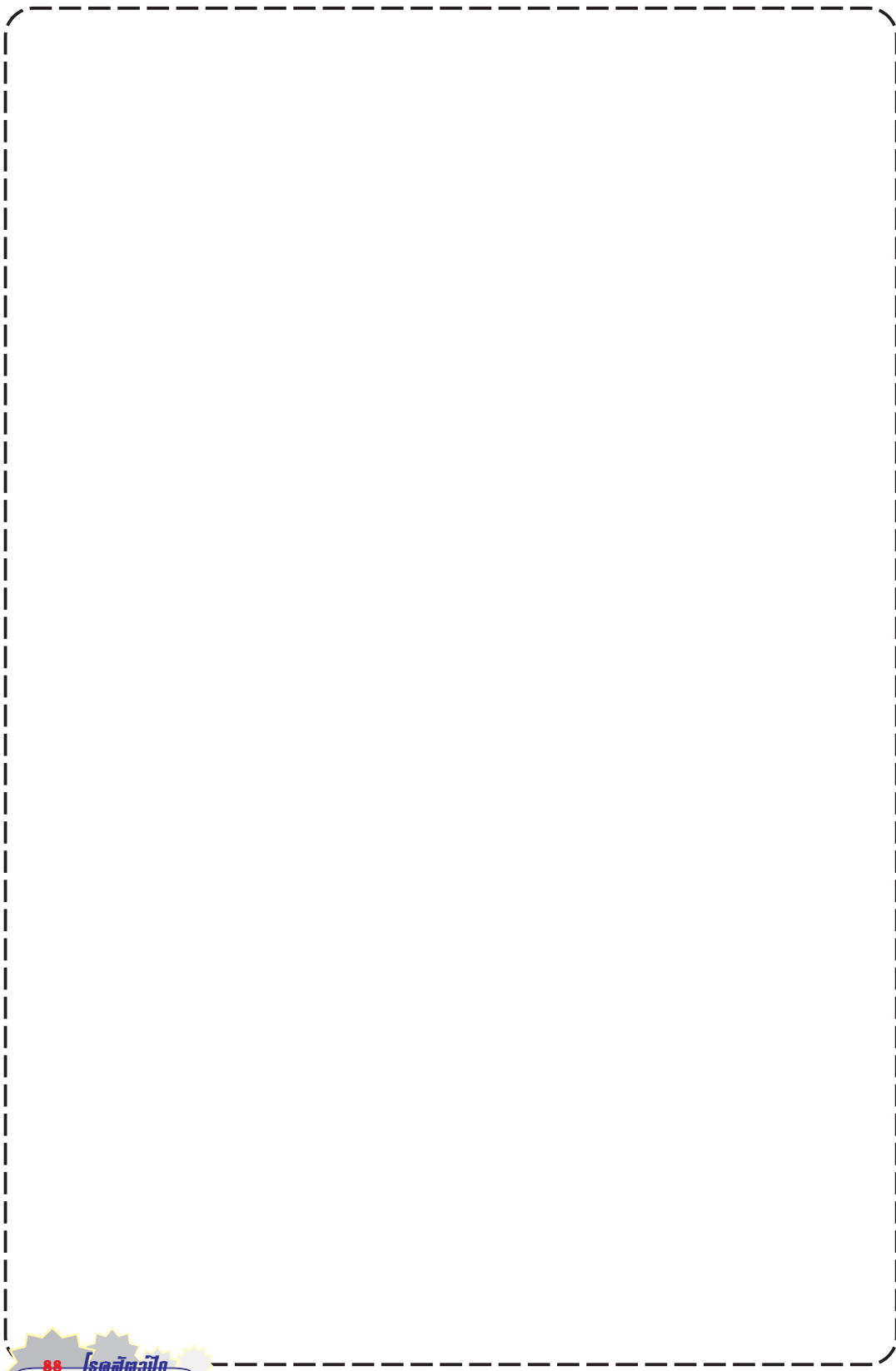
เปิดมีน้ำมูกไหล

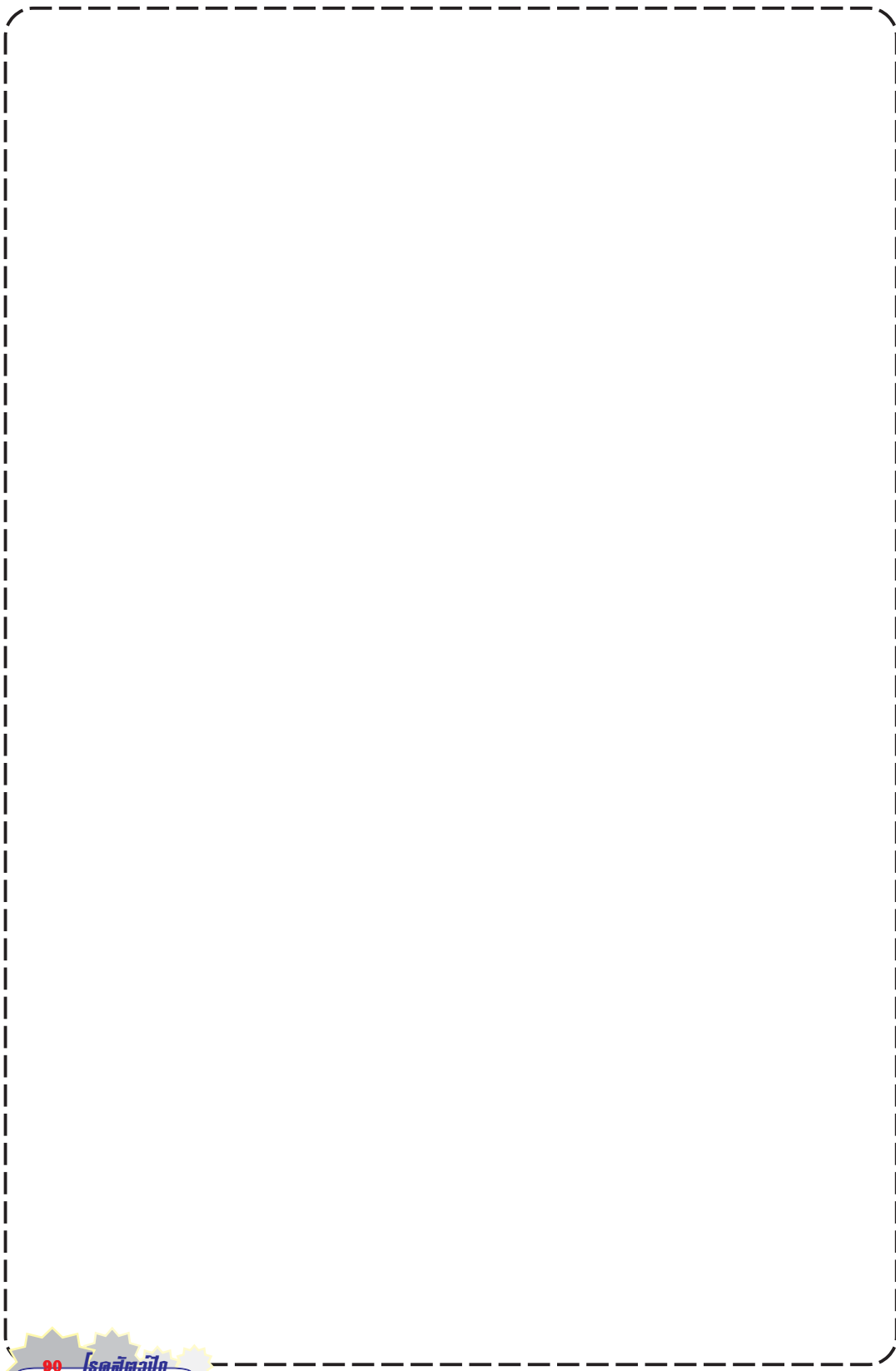
เปิดแสดงอาการทางประสาท ชัก นอนหงายขาชี้ฟ้า

ถุงหุ้มหัวใจ หนา ชून บางครั้งพบมีน้ำอยู่ภายใน
เยื่อช่องท้องอักเสบยึดติดกับช่องท้อง บางครั้งพบน้ำในช่องท้อง

โรคที่เกิดจากปรสิต

ค็อกชิดไอซิส

(Coccidiosis)

บทนำ

เป็นโรคสำคัญที่พบได้ทั่วโลกและพบบ่อย ก่อให้เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจเนื่องจากการอักเสบของลำไส้อย่างรุนแรง พบการระบาดได้ในไก่ทุกอายุทั้งไก่เนื้อและไก่ไข่และอาจเกิดได้มากกว่าหนึ่งครั้งในฝูง

สาเหตุ

เกิดจากเชื้อโปรโตซัวชื่อ *ไอเมอเรีย* (*Eimeria* spp.) หลายสายพันธุ์ โดยสายพันธุ์ที่ทำให้เกิดโรคได้บ่อยและมีความเสียหายมากมี 3 สายพันธุ์ ได้แก่ *ไอเมอเรีย* ที่เนลลา (*Eimeria tenella*), *ไอเมอเรีย* เนคาทริก (*Eimeria necatrix*) และ *ไอเมอเรีย* อะเซอร์วูลินา (*Eimeria acervulina*) ซึ่งจะก่อโรคในลำไส้ที่ตำแหน่งต่าง ๆ กัน

การติดต่อ

เชื้อบิตจะถูกขับออกมากับอุจจาระของไก่ป่วย แล้วปนเปื้อนกับน้ำและอาหารทำให้มีการระบาดเกิดขึ้นได้ง่ายและระบาดจากฟาร์มหนึ่งไปสู่อีกฟาร์มหนึ่งโดยผ่านพาหะต่างๆ

อาการ

เมื่ออาหาร โสहितจาง ท้องเสีย ถ่ายเป็นมูกหรือมูกปนเลือด โตช้า แคระแกร็น

รอยโรค

เนื่องจากมีความแตกต่างในตำแหน่งที่เกิดโรค จึงแบ่งรอยโรคดังนี้

- **ไอยูเอเรีย ทีเนลลา** ทำให้เกิดโรคที่ไส้ตัน (caecum) โดยจะพบขนาดของไส้ตันหนาขึ้น เมื่อเปิดผ่าจะพบเลือดสดปนกากอาหาร เมื่อล้างกากอาหารออกจะพบเยื่อลำไส้บางส่วนลอกหลุด พบแผลหลุมและมีเลือดออกทั่วไป

- **ไอยูเอเรีย เนคาทริก** ทำให้เกิดโรคที่ลำไส้เล็กส่วนกลาง (jejunum) โดยจะพบขนาดของลำไส้ขยายใหญ่โป่งพอง 5-10 เท่าของขนาดปกติ เมื่อเปิดผ่าจะพบเลือดสดปนอยู่กับกากอาหาร เมื่อล้างกากอาหารออกจะพบผนังลำไส้อักเสบ มีแผลหลุมและมีเลือดออกกระจายทั่วไป

- **ไอยูเอเรีย อะเซอร์รูลินา** เชื้อตัวนี้พบไม่บ่อยในประเทศไทย ทำให้เกิดโรคที่ลำไส้เล็กส่วนต้น (duodenum) ขนาดของลำไส้จะขยายใหญ่กว่าปกติ เมื่อเปิดผ่าจะพบเมือกปะปนกับกากอาหาร เมื่อล้างกากอาหารจะพบแถบสีขาวตามแนวขวางของลำไส้คล้ายชั้นมันได้

การป้องกัน

จัดการด้านสุขาภิบาลฟาร์มที่ดี สิ่งรองพื้นต้องแห้งไม่เปียกชื้นเพื่อลดจำนวนเชื้อในสิ่งแวดล้อม เข้มงวดเรื่องการเข้าออกฟาร์ม เพื่อป้องกันการปนเปื้อนของเชื้อโรคจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง อาจป้องกันโดยการใช้ยาผสมในอาหาร

ทำวัคซีนในไก่แม่พันธุ์ เพื่อถ่ายทอดภูมิคุ้มกันผ่านไข่แดงไปสู่ลูกไก่และป้องกันลูกไก่ในช่วงการเจริญเติบโตช่วงแรก

การรักษา

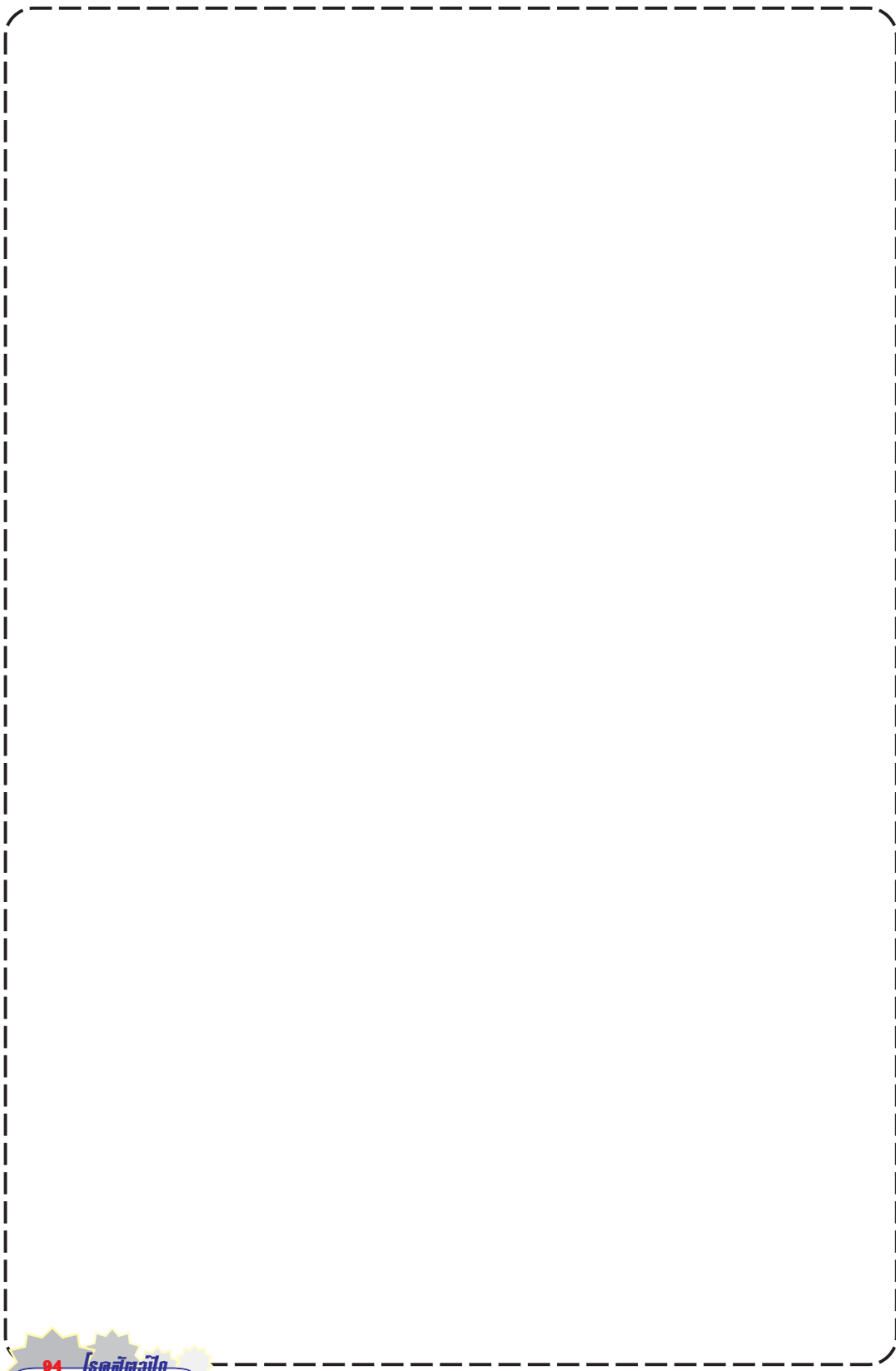
ควรให้การรักษาดังแต่ไก่เริ่มป่วยจะได้ผลดี ยาที่ใช้รักษาได้แก่ แอมโปรเลียม ซัลฟาควิ-น็อกซาลิน และโทลทราซูล (ไบค็อกซ์) เป็นต้น ใช้ผสมในน้ำได้ผลดีกว่าผสมในอาหาร ให้วิตามินเอและเคเพิ่มขึ้นกว่าปกติ เพื่อให้ไก่ฟื้นตัวเร็วขึ้น

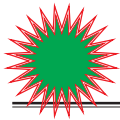

ลักษณะขี้ปนเลือดของไก่ที่ติดเชื้อไอเมอเรีย ที่เนลล่า

มีเลือดออกที่ลำไส้ใหญ่

โรคพยาธิตัวตืด

เป็นพยาธิตัวแบนที่มีขนาดใหญ่ พบอยู่ในลำไส้เล็กของไก่ ไก่ทรง เบ็ด นก นกพิราบ นกยูง ไก่ฟ้า และสัตว์ปีกอื่นๆ พบได้ทั่วโลกรวมทั้งประเทศไทย

สาเหตุ

เกิดจากพยาธิตัวตืดในสกุล เรลลิตินา (*Raillietina*) ที่พบในประเทศไทยได้แก่ เรลลิตินา เอคิโนโบไธรด์ล (*Raillietina echinobothrida*), เรลลิตินา เตตราโกนา (*Raillietina tetragona*) และ เรลลิตินา เซสติกิลลัส (*Raillietina cesticillus*)

การติดต่อ

สัตว์ปีกติดโรคโดยการกินโฮสต์กึ่งกลางเช่น แมลงต่างๆ ทาก ไส้เดือน มดที่มีพยาธิระยะติดต่อโรคอยู่ภายใน

อาการ

การเกิดโรคมักพบในสัตว์อายุน้อยและมีพยาธิจำนวนมาก หรือมีการติดพยาธิตัวตืดหลายชนิดร่วมกัน ถ้ามีพยาธิตัวตืดจำนวนน้อย สัตว์มักไม่แสดงอาการป่วย สำหรับในรายที่ป่วยอาการที่พบ คือ เบื่ออาหาร ปีกตก กระหายน้ำจัด ผอม อัตรการเจริญเติบโตลดลงและโลหิตจาง ถ้ามีพยาธิตัวตืดอยู่เป็นจำนวนมาก อาจทำให้ลูกสัตว์ถึงตายได้ ถ้าเป็นสัตว์ที่กำลังออกไข่จะทำให้ไข่ลดหรือหยุดไข่

รอยโรค

พบการอักเสบของลำไส้เล็ก เนื่องจากตัวอ่อนของพยาธิตัวตืดจะเกาะที่ลำไส้เล็กส่วนต้น โดยจะฝังตัวลึกลงไปถึงชั้นเยื่อเมือก ทำให้เกิดเป็นตุ่มเล็กๆ ที่ผนังลำไส้และเกิดเนื่อตายเป็นหย่อมๆ เมื่อเจริญเป็นตัวเต็มวัยจะเคลื่อนลงมาเกาะที่ลำไส้เล็กส่วนท้าย สามารถตรวจพบไข่หรือปล้องสุกของพยาธิในอุจจาระ

การป้องกัน

- กำจัดโฮสต์กึ่งกลาง เช่น แมลงต่างๆ ทาก ไส้เดือน มด
- ควรถ่ายพยาธิให้เป็นระยะเพื่อตัดวงจรของการติดพยาธิ
- มีการจัดการสุขาภิบาลที่ดีในโรงเรียน

การรักษา

- Di-N-butyl tin dilaurate ผสมในอาหาร ขนาด 250 มก.ต่ออาหาร 1 กิโลกรัม
- มีเบนดาโซล (Mebendazole) ให้กินขนาด 20-40 มก. ต่อน้ำหนักตัว 1 กิโลกรัม
- ฟลูเบนดาโซล (Flubendazole) 30-120 ส่วนในล้านส่วน (ppm) ผสมน้ำหรืออาหารให้กินนาน 3-7 วัน

พยาธิในสกุลเรลลิตินา

โรคพยาธิไส้เดือน

บทนำ

เป็นพยาธิตัวกลมขนาดใหญ่ ซึ่งพบตามปกติในไก่ โดยพบในลำไส้เล็กของไก่ ไก่ต๊อก ไก่วง ห่านและนกป่าหลายชนิดในหลายส่วนของโลกรวมทั้งประเทศไทย

สาเหตุ

เกิดจากพยาธิตัวกลม แอสคาริเดีย กาลไล (*Ascaridia galli*)

การติดต่อ

ทางการกินอาหาร กินไส้เดือนดินและน้ำที่มีการปนเปื้อนไข่พยาธิระยะติดต่อ

อาการ

พยาธิก่อให้เกิดการระคายเคืองต่อผนังลำไส้ เกิดลำไส้อักเสบและท้องเสีย ทำให้ไก่ไม่แข็งแรง มีอาการหงอย ซึม ขนยุ่ง อ่อนเพลีย น้ำหนักลด โตช้าและไข่ลดลง การติดพยาธิอย่างรุนแรงมากที่สุด จะพบในไก่อายุ 1-3 เดือน ในรายที่มีตัวพยาธิอยู่เป็นจำนวนมาก อาจพบการอุดตันของ ลำไส้ หรืออาจซ่อนไข่ ทะลุลำไส้เข้าไปในช่องท้อง เป็นสาเหตุให้ไก่ตาย

รอยโรค

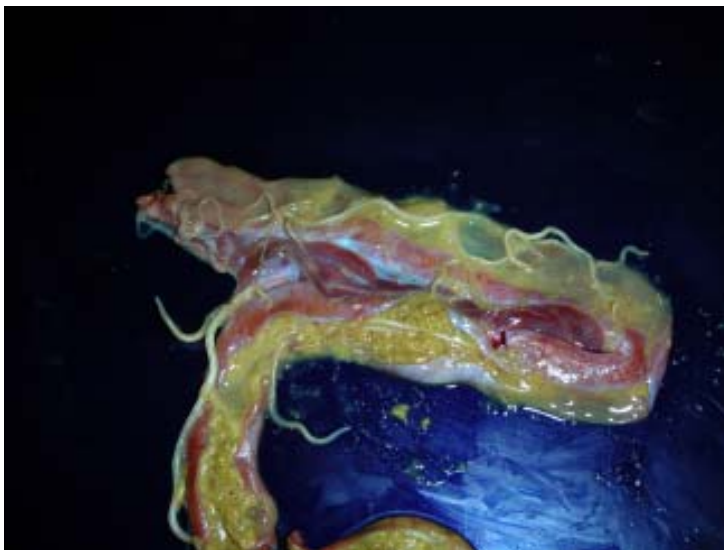
พบการอักเสบของลำไส้และมีเลือดออก อาจพบตัวอ่อนฝังตัวอยู่ที่เยื่อเมือกของลำไส้เล็ก ซากสัตว์ อาจมีลักษณะช้ำพอม ชีด โลหิตจางและพบตัวเต็มวัยอยู่ในลำไส้

การรักษา

พิเพอราซีน (Piperazine) ใช้ผสมอาหารหรือละลายน้ำโดยให้ ขนาด 50-100 มิลลิกรัม/ตัว
มีเบนดาโซล (Mebendazole) ใช้ในขนาด 2 กรัมผสมในอาหาร 28 กิโลกรัม
เตตราไมโซล (Tetramisole) ใช้ผสมในน้ำดื่มใช้อัตราส่วน 1 ต่อ 9
ฮาโลซอน (Haloxon) ใช้ในขนาด 30 กรัมต่ออาหาร 50 กรัม ยานี้เป็นพิษต่อห่าน
ไฮโกรมัยซิน บี (Hygromycin B) ใช้ในขนาด 8 กรัมต่ออาหาร 1 ตัน ให้ทาน 8 สัปดาห์ พบว่ามี
ประสิทธิภาพสูง

การป้องกัน

- ควรเลี้ยงลูกไก่แยกจากไก่รุ่นหรือไก่ที่โตแล้ว
- สิ่งปฏิกูลภายในคอกควรจะแห้งและเปลี่ยนเป็นประจำ เนื่องจากสิ่งปฏิกูลที่หนาและชื้น มักเป็นแหล่งแพร่พันธุ์ที่ดีสำหรับไข่พยาธิระยะติดต่อ
- ควรถ่ายพยาธิไก่เป็นระยะเพื่อตัดวงจรของการติดพยาธิ แอสคาริเดีย กาลไล

พยาธิแอสคาริเดีย กาลไล

โรคมาลาเรียในสัตว์ปีก

(Avian Malaria)

บทนำ

โรคนี้พบระบาดครั้งแรกในประเทศไทยตั้งแต่ปี 2538 พบทั้งในไก่เนื้อและไข่ โดยเฉพาะในฟาร์มที่เลี้ยงบนพื้นที่ที่มีน้ำขังอยู่รอบๆ เล้าหรือเลี้ยงบนบ่อปลาจึงทำให้มียุงชุกชุม โรคนี้พบบ่อยในฤดูฝน

สาเหตุ

เกิดจากเชื้อโปรโตซัว พลาสโมเดียม กัลลินาเซียม (*Plasmodium gallinaceum*) เชื้อนี้เป็นเชื้อในเม็ดเลือดแดงของสัตว์ปีกเท่านั้นและไม่เกี่ยวข้องกับโรคมาลาเรียในคน

การติดต่อ

พาหะที่สำคัญ คือ ยุง เมื่อไก่ถูกยุงที่มีเชื้อมาลาเรียกัด จะแสดงอาการป่วยภายใน 5-6 วัน

อาการ

แบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ

1. แบบเฉียบพลัน ไก่จะมีอาการซึม ไข่สูง โลหิตจางมาก สังเกตได้จากหงอนและเหนียงจะซีดมากขึ้น ขี้เขียว นอนหมอบ บางครั้งพบว่ามีอาการชักก่อนตายและอัตราการตายอาจสูงถึง 80%
2. แบบเรื้อรัง ไก่อาจแสดงอาการไม่ชัดเจน แต่มักพบหงอนซีด ขี้เขียว ไข่ลดและมีการตายมากกว่าปกติเล็กน้อย

รอยโรค

ซากมีสีซีดมาก ม้ามและตับมีขนาดใหญ่และสีเข้มหรือดำกว่าปกติ

การป้องกัน

ควรกำจัดขี้และแหล่งเพาะพันธุ์ยุง เช่น แอ่งน้ำ บ่อน้ำขัง ไม่ควรพ่นยาฆ่ายุงในเล้าไก่ เพราะอาจเป็นอันตรายกับไก่ได้ ควรทำมุ้งรอบเล้าไก่ในฤดูกาลที่มีการระบาดของโรคนี้ โดยเฉพาะในช่วงเดือนสิงหาคม - พฤศจิกายน แต่มุ้งอาจทำให้อากาศในเล้าถ่ายเทไม่ค่อยดีจึงควรพัฒนาให้มีการเลี้ยงไก่ในระบบโรงเรือนปิดซึ่งสามารถกันยุงได้

การรักษา

เมื่อสงสัยว่าไก่จะเป็นโรคมาลาเรีย ควรรีบสุมเจาะเลือดไปผสมกับสารป้องกันการแข็งตัวของเลือด ส่งห้องปฏิบัติการเพื่อตรวจหาเชื้อมาลาเรีย โดยส่งตัวอย่างเลือดอย่างน้อย 20 ตัวต่อโรงเรือน เพื่อการตรวจวินิจฉัยและให้การรักษาโรคได้ทันทั้งนี้

มียาหลายชนิดที่แนะนำให้ใช้ในการรักษา เช่น คลอโรควิน วันแรกให้ 20 มก./กก. ตอนเช้า และ 10 มก./กก. ตอนเย็น 3 วันต่อมาให้วันละ 10 มก./กก. เตตราซัยคลิน 80 มก./กก. แบ่งให้เช้าและเย็น ให้นาน 7 วัน

ให้วิตามิน A, B และ C เพิ่มขึ้นจากปกติ เพื่อลดภาวะเครียด

ให้ยาบำรุงเลือด เช่น ธาตุเหล็กเพิ่มขึ้น

ไก่ที่เป็นโรคมาลาเรียจะแสดงอาการโลหิตจาง และซีดมากแทบจะไม่มีแรงยืน

เมื่อผ่าซากจะพบม้ามขนาดใหญ่มาก และมีสีเข้มจัดเมื่อเทียบกับม้ามจากไก่ที่ปกติ

โรคพยาธิในไส้ตัน

บทนำ

พยาธิในไส้ตันเป็นพยาธิตัวกลมที่มีขนาดเล็ก สีขาว พบได้ในไส้ตันของไก่ ไก่ต๊อก ไก่วง เป็ด ห่านและสัตว์ปีกอื่นๆ หลายชนิดในเขตภาคกลางของประเทศไทยและพบได้ทั่วโลก

สาเหตุ

พยาธิตัวกลม เฮเทอราคิส แกลลินาเรียม (*Heterakis gallinarum*)

การติดต่อ

โดยการกินอาหารที่ปนเปื้อนไข่พยาธิระยะติดต่อหรือกินไล่เดือนที่มีตัวอ่อนระยะติดต่อ

อาการ

ส่วนมากมักไม่แสดงอาการ อาจพบอุจจาระเป็นสีเขียวหรืออาจมีอาการแทรกซ้อนจากการติดเชื้อโปรโตซัว เนื่องจากไข่ของพยาธิเป็นตัวนำเชื้อโปรโตซัวพวก ฮิสโตโมแนส มีเลียไกรดิส (*Histomonas meleagridis*) ซึ่งทำให้เกิดโรคหัวดำ (Blackhead) ในไก่วง

รอยโรค

พบเยื่อเมือกของไส้ตันอักเสบ หนาและมีจุดเลือดออกเล็กๆจำนวนมาก

การป้องกัน

- การจัดการสุขาภิบาลที่ดีในโรงเรือน
- เลี้ยงไก่แยกออกจากไก่วงเพื่อป้องกันการติดโรคหวัดดำ

การรักษา

ฟิโนโรอาซีน (Phenothiazine) ใช้ขนาด 1 กรัม/ตัว หรือใช้ยา 1 ส่วนต่ออาหาร 6 ส่วน ให้กินนาน 6 ชั่วโมง โดยให้อดอาหารก่อน 1 คืน

ไฮโกรมัยซิน บี (Hygromycin B) ใช้ขนาด 0.25% ผสมในอาหาร

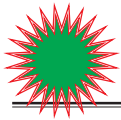
มีเบนดาโซล (Mebendazole) ใช้ขนาด 2 กรัม ผสมในอาหาร 28 กิโลกรัม

เตตราเมย์โซล (Tetramisole) ใช้ขนาดน้ำยา ผสมในน้ำดื่มในอัตราส่วน 1 ต่อ 9

ฮาล็อกซอน (Haloxon) ให้ในขนาด 30 กรัมต่ออาหาร 50 กรัม ยานี้เป็นพิษต่อห่าน

พยาธิเฮเทอราคิส แกลลินาเรียม

โรคลิวโคซัยโตซูโนซิส

(Leucocytozoonosis)

บทนำ

โรคนี้พบได้ทั่วไปในประเทศไทย ทำให้เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจ เนื่องจากก่อให้เกิดการตายและผลผลิตที่ลดลง

สาเหตุ

เกิดจากเชื้อโปรโตซัว ลิวโคซัยโตซูน (*Leucocytozoon* spp.) สำหรับในประเทศไทยพบได้ 2 สายพันธุ์ คือ ลิวโคซัยโตซูน คอลเลอร์ไอ (*Leucocytozoon caulleryi*) และ ลิวโคซัยโตซูน ซาบราเซซี (*Leucocytozoon sabrazei*) เชื้อสามารถเจริญได้ทั้งในเม็ดเลือดแดงและเม็ดเลือดขาว

การติดต่อ

มีพาหะนำโรค คือ ตัวริ้น เมื่อไก่ถูกตัวริ้นที่มีเชื้อโปรโตซัวนี้กัด เชื้อจะเข้าไปเจริญเป็นตัวอ่อนระยะต่างๆ ในตัวไก่ มีทั้งระยะที่อาศัยอยู่ในเม็ดเลือดและระยะที่อาศัยอยู่ในเนื้อเยื่อของอวัยวะต่างๆ เช่น ปอด ตับ ม้าม ไตและกล้ามเนื้อ ซึ่งสามารถมองเห็นเป็นจุดเลือดออกหรือจุดสีขาวบนอวัยวะนั้นๆ

อาการ

ไก่อาจไม่แสดงอาการเลยหรือแสดงอาการโลหิตจาง หงอนและหนังซีด ซึม กินอาหารลดลง กระหายน้ำ อ่อนเพลีย หายใจเร็ว ท้องเสีย ขี้เขียว ขี้ลด

รอยโรค

จะพบหงอนและเหนียงซีด เมื่อผ่าซากพบตับและม้ามโต มีจุดเลือดออกที่อวัยวะภายในทั่วไปและอาจพบเม็ดตุ่มสีขาวที่กล้ามเนื้ออกและโคนขา

การป้องกัน

กำจัดตัววันที่เป็นพาหะนำโรค โดยทำลายแหล่งเพาะพันธุ์หรือพ่นยาฆ่าแมลงเป็นระยะๆ ในแหล่งน้ำรอบๆ โรงเรือนหรือให้ยากลุ่มซัลฟาผสมอาหารหรือน้ำ เช่น ซัลฟาโมโนเมธิอ็อกซีน ผสมอาหารอัตราส่วน 50 พีพีเอ็ม ให้กินติดต่อกัน 4-6 เดือน

การรักษา

ถ้ามีสาเหตุจาก ลิวโคซัยโตซูน คอลเลอรีโอ ควรให้ยาซัลฟาโมโนเมธิอ็อกซีน ขนาด 1 กรัมต่อน้ำ 1 ลิตร ให้กินติดต่อกัน 7 วันและเว้น 3 วันแล้วให้ต่ออีก 3 วัน

ถ้ามีสาเหตุจาก ลิวโคซัยโตซูน ซาบราเซซี ยังไม่มียาที่ได้ผลในการรักษา

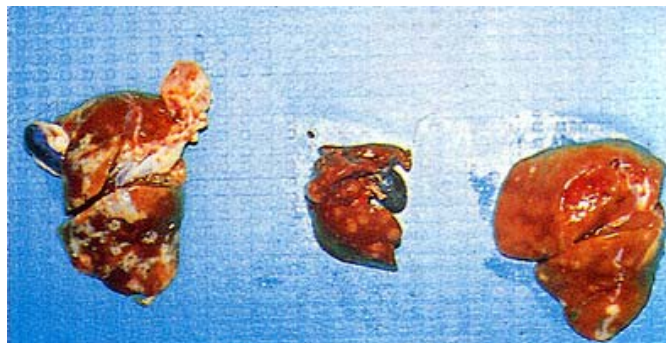
ไก่ซีดเนื่องจากเลือดจางจากการติดเชื้อลิวโคซัยโตซูน

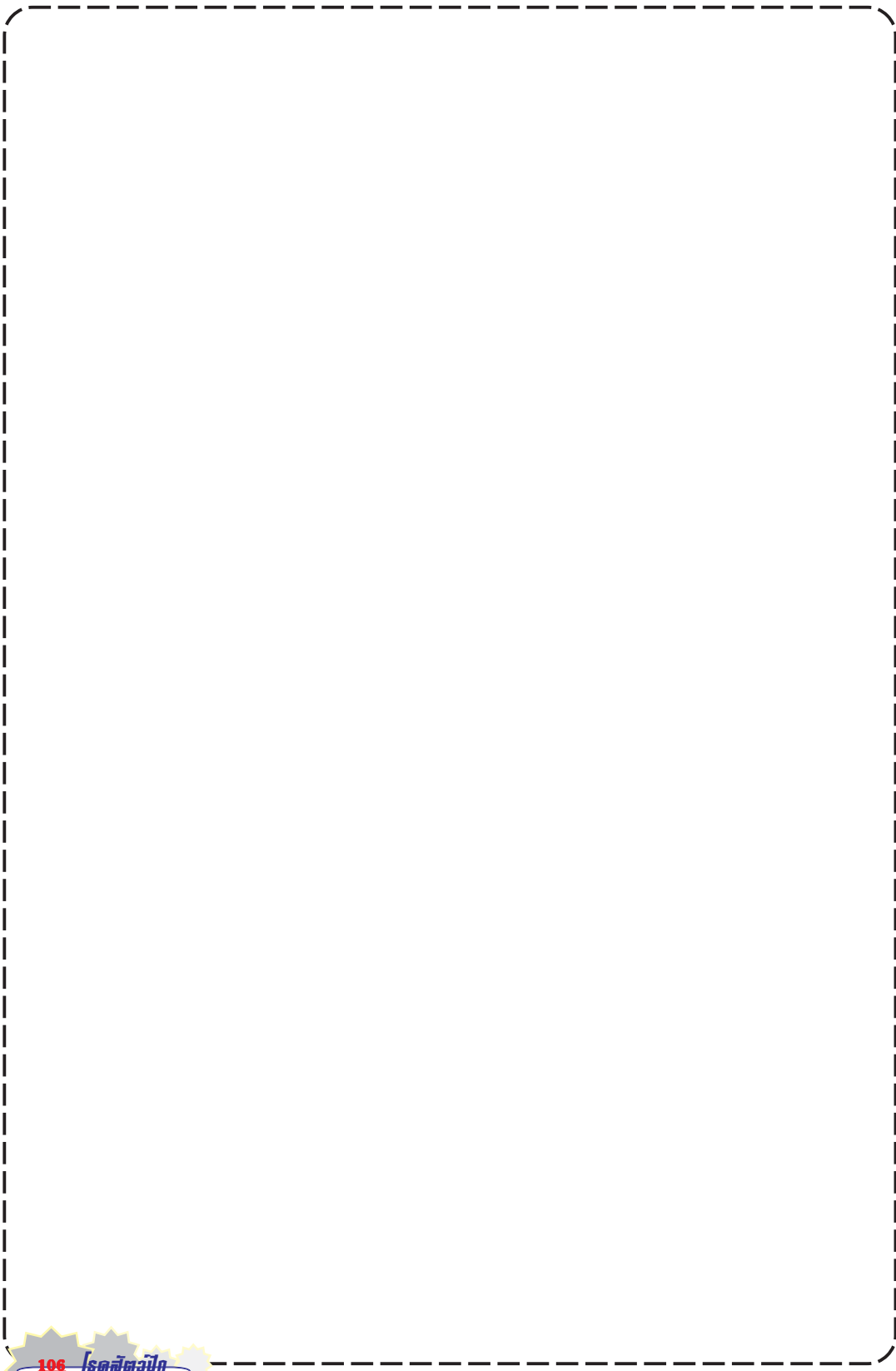
ขี้บนพื้นคอกมีสีเขียว

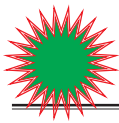

จุดเลือดออกที่กล้ำมเนื้อขา

พบจุดเนื้อตายทั่วตับ

โปรแกรมวัคซีน

แต่ละฟาร์มอาจมีโปรแกรมวัคซีนต่างกัน เนื่องจากสภาพการจัดการต่างกัน ต่างพื้นที่กัน มีปัญหาโรคต่างกัน ดังนั้นโปรแกรมวัคซีนอาจต้องปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสม สำหรับ ฟาร์มแต่ละฟาร์ม

ขอควรคำนึงก่อนจะทำวัคซีนไก่

1. สุขภาพไก่ ต้องสมบูรณ์แข็งแรง จึงจะตอบสนองต่อวัคซีนได้ดีที่สุด
2. คุณภาพของวัคซีน ต้องจัดเก็บในอุณหภูมิที่เหมาะสมตามฉลากทั้งก่อนทำและขณะกำลังทำวัคซีน
3. บุคลากรที่ทำวัคซีน ไม่ควรเข้าเกินหนึ่งเล้า เพื่อกันไม่ให้เป็นพาหะนำโรคไปเล้าอื่น
4. สภาพแวดล้อม ทำวัคซีนไ้ในช่วงอากาศเย็นสบายและไม่มียุงเห็บไรเพื่อไม่ให้ไก่เกิดความเครียด

โปรแกรมวัคซีนสำหรับไก่เนื้อ

มีวัคซีนป้องกันโรค 3 โรคในไก่เนื้อคือ นิวคาสเซิล หลอดลมอักเสบติดต่อและกัมโบโร

- โรคที่ทุกฟาร์มต้องป้องกันคือ นิวคาสเซิล
- โรคหลอดลมอักเสบติดต่อและกัมโบโร มีทั้งฟาร์มที่ทำและไม่ทำวัคซีน ตามความจำเป็น
- เนื่องจากการเลี้ยงไก่เนื้อระยะสั้น การให้วัคซีนน้อยชนิดและน้อยครั้งที่สุด จะดีที่สุด เช่น:

1. อายุ 1 วัน ให้วัคซีนหลอดลมอักเสบติดต่อร่วมกับวัคซีนนิวคาสเซิลชนิดเชื้อตาย
2. อายุ 7-12 วัน วัคซีนนิวคาสเซิลชนิดเชื้อเป็นหรืออาจให้เป็นวัคซีนรวม (นิวคาสเซิล+ หลอดลม)

อายุ 2 สัปดาห์ วัคซีนกัมโบโร แต่ถ้าฟาร์มที่มีปัญหาโรคกัมโบโรอาจจำเป็นต้องให้วัคซีนเร็วขึ้น ซึ่งอาจพิจารณาให้เมื่อไ้เก่าอายุ 5-7 วัน หรือถ้าจำเป็นมากอาจให้ 2-3 ครั้ง โดยแต่ละครั้งห่างกัน 5-10 วัน

ตัวอย่างโปรแกรมวัคซีนสำหรับไก่ไข่

อายุไก่	วัคซีนป้องกันโรค
1 วัน	มาเร็กซ์+ หลอดลม
7 วัน	นิวคาสเซิล (ปี1) + หลอดลม
14 วัน	กัมโบโร
3 สัปดาห์	นิวคาสเซิล (ลาโซต้า) + หลอดลม, ฝีดาษ
6 สัปดาห์	หัดหนามววม (อาจรวมกับวัคซีนมัคโคพลาสมา, เอ็มจี)
8 สัปดาห์	นิวคาสเซิล (ลาโซต้า) + หลอดลม
10 สัปดาห์	กลองเสียงอึกเสบติดตอ
15 สัปดาห์	หัดหนามววม
16 สัปดาห์	นิวคาสเซิล (ลาโซต้า) + โรค EDS (โรคไขลด)

- * วัคซีนป้องกันโรคติดเชื้อ เอ็มจี อาจให้เมื่อไก่อายุ 10 สัปดาห์ โดยการฉีดเข้าใต้ผิวหนังที่คอหรือฉีดเข้ากล้ามเนื้ออก
- * ให้วัคซีนนิวคาสเซิลซ้ำ หลังช่วงที่เปอร์เซ็นต์การไข่สูงสุดและให้ซ้ำอีกทุก 2 เดือน ซึ่งอาจให้โดยการละลายน้ำ หยอดตา/จุ่ม ด้วยวัคซีนเชื้อเป็น (ลาโซต้า) อย่างเดียวหรือให้วัคซีนเชื้อเป็น (ลาโซต้า) ร่วมกับการฉีดวัคซีนเชื้อตายด้วย ขึ้นกับความจำเป็นแต่ละฟาร์ม

ตัวอย่างโปรแกรมวัคซีนสำหรับไก่พันธุ์ - สายพันธุ์ไก่ไข่

อายุไก่	วัคซีนป้องกันโรค
1 วัน	มาเร็กซ์, หลอดลม
7 วัน	นิวคาสเซิล (ปี1) + หลอดลม, รีโอไวรัส วัคซีน
14 วัน	กัมโบโร อาจรวมกับวัคซีนบิตในวันเดียวกัน
3 สัปดาห์	นิวคาสเซิล (ลาโซต้า) + หลอดลม, ฝีดาษ
5 สัปดาห์	กัมโบโร
6 สัปดาห์	หัดหนามววม อาจรวมกับวัคซีนมัคโคพลาสมา, เอ็มจี
8 สัปดาห์	นิวคาสเซิล (ลาโซต้า) + หลอดลม
10 สัปดาห์	กลองเสียงอึกเสบติดตอ
12 สัปดาห์	ฝีดาษ + เอ.อี. (Avian encephalomyelitis)
15 สัปดาห์	หัดหนามววม
16 สัปดาห์	นิวคาสเซิล (ลาโซต้า) + หลอดลม + ไชนิม อาจกระตุ้น มัคโค- พลาสมา, เอ็มจี ด้วยก็ได้
ตั้งแต่ 20 สัปดาห์ขึ้นไป จนถึงประมาณ 62 สัปดาห์ ทุก 2-3 เดือน	หลอดลม + นิวคาสเซิล (ลาโซต้า)

*วัคซีนป้องกันโรคติดเชื้อ เอ็มจี อาจให้เมื่อไถ่อายุ 16 วัน และ 12 สัปดาห์ โดยการฉีดเข้าใต้ผิวหนังที่คอ หรือกัดเช็กกล้ามเนื้ออก

*ให้วัคซีนนิวคาสเซิลช้า หลังช่วงเปอร์เซ็นต์การไขสูงสุดและให้ซ้ำอีกทุก 2 เดือน ซึ่งอาจให้โดยการหยอดตา/จมูก ด้วยวัคซีนเชื้อเป็น (ลาโซต้า) อย่างเดียวหรือให้วัคซีนเชื้อเป็น (ลาโซต้า) ร่วมกับการฉีดวัคซีนเชื้อตายด้วย ขึ้นกับความจำเป็นของแต่ละฟาร์ม

*ภายหลังเปอร์เซ็นต์ไขสูงสุด หากพบวาระดับแอนติบอดีต่อโรคกัมโบโรต่ำมาก อาจพิจารณาให้วัคซีนกัมโบโรเชื้อตาย ซ้ำอีก 1 ครั้ง

ตัวอย่างโปรแกรมวัคซีนสำหรับไก่พันธุ์ - สายพันธุ์ไก่เนื้อ

อายุไก่	วัคซีนป้องกันโรค
1 วัน	มาเร็กซ์
7 วัน	นิวคาสเซิล (บี 1) + หลอดลม รีโอไวรัส (S1133) เชื้อเป็น
10 วัน	กัมโบโร
12 วัน	ปิด
3 สัปดาห์	นิวคาสเซิล (ลาโซต้า) + หลอดลม เชื้อตายนิวคาสเซิล กัมโบโร
6 สัปดาห์	ฝีดาษ, รีโอไวรัส (S1133) เชื้อเป็น
8 สัปดาห์	กลองเสียงอึกเสียดติดต่อก
10 สัปดาห์	นิวคาสเซิล (ลาโซต้า) + หลอดลม
12 สัปดาห์	รีโอไวรัส (เชื้อตาย), เอ.อี. + ฝีดาษ หัวัดหนาบวม
16 สัปดาห์	นิวคาสเซิล (ลาโซต้า) + หลอดลม, ไช้ใหม่
18 สัปดาห์	หัวัดหนาบวม
21 สัปดาห์	นิวคาสเซิล (ลาโซต้า) นิวคาสเซิล + หลอดลม + กัมโบโร + รีโอไวรัส

*ฟาร์มที่มีปัญหาโรคนิวคาสเซิลในฟาร์มบ่อยๆ บางฟาร์มให้วัคซีนนิวคาสเซิลเชื้อตาย เมื่ออายุ 10 สัปดาห์ ร่วมกับการทำวัคซีนเชื้อเป็นด้วย

*ให้วัคซีนนิวคาสเซิลช้า หลังเปอร์เซ็นต์การไขสูงสุดและให้ซ้ำอีกทุก 2 เดือน ซึ่งอาจให้โดยการหยอดตา/จมูก ด้วยวัคซีนเชื้อเป็น (ลาโซต้า) ร่วมกับการฉีดวัคซีนเชื้อตายด้วย ขึ้นกับความจำเป็นของแต่ละฟาร์ม

*วัคซีนป้องกันการติดเชื้อ เอ็มจี อาจให้เมื่อไถ่อายุ 10 และ 16 สัปดาห์ โดยการฉีดเข้าใต้ผิวหนังที่คอ หรือกัดเช็กกล้ามเนื้ออก

*ภายหลังช่วงเปอร์เซ็นต์ไขสูงสุด หากพบวาระดับแอนติบอดีต่อโรคกัมโบโรและรีโอไวรัสต่ำมาก อาจพิจารณาให้วัคซีนกัมโบโรเชื้อตายและวัคซีนรีโอไวรัสเชื้อตายซ้ำอีกอย่างละครั้ง

ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการให้วัคซีนโดยการละลายในน้ำดื่ม

1. เป็นวิธีที่สะดวกที่สุด เสียเวลาน้อย ไม่ต้องจับไก่ทีละตัว ไก่มีความเครียดน้อย แพ้วัคซีนไม่มาก แต่ขณะเดียวกัน ไก่จะได้ภูมิคุ้มโรคไม่ดีและไม่แน่นอน
2. ไก่ได้รับวัคซีนไม่เท่ากัน บางตัวกินมาก บางตัวกินน้อยและบางตัวไม่กินเลย ทำให้ภูมิคุ้มโรคของฝูงไม่สม่ำเสมอ
3. ระยะเวลาที่ไก่กินวัคซีน ต้องไม่นานจนเกินไป ดังนั้นจึงต้องมีการอดน้ำไก่นานครั้งถึง 2 ชั่วโมง ขึ้นอยู่กับสภาพอากาศเพื่อให้ไก่กระหายน้ำ แต่อย่าให้ไก่อดน้ำนานเกินไป ไก่จะกระหายน้ำมากและแย่งกันกิน วัคซีนทำให้วัคซีนหก
4. ภาชนะที่ใช้ใส่วัคซีนและน้ำที่ใช้ละลายวัคซีนต้องสะอาดและปราศจากเชื้อโรค ปราศจากคลอรีน และน้ำยาฆ่าเชื้อ เนื่องจากน้ำยาฆ่าเชื้อและความไม่สะอาดจะเป็นตัวทำลายวัคซีน
5. ภาชนะที่ใช้ใส่วัคซีน มีตั้งกระจายทั่วโรงเรือนให้ไก่ได้กินทั่วถึงและมีเพียงพอกับจำนวนไก่
6. ใส่หางนมผง 100 กรัม ละลายลงในน้ำที่ใช้ละลายวัคซีน 30 ลิตร เพื่อช่วยป้องกันเชื้อไวรัสในวัคซีนจากสิ่งแวดล้อมในน้ำ
7. วัคซีนที่ละลายแล้วต้องใช้ทันทีและควรให้ไก่กินวัคซีนหมดภายใน 1 ชั่วโมง

การให้วัคซีนโดยการหยอดตาหรือหยอดจมูก

- * เป็นวิธีที่ไก่จะได้รับวัคซีนทุกตัว ภูมิคุ้มกันโรคสม่ำเสมอ แต่ไก่จะเครียดจากการจับ ดังนั้นการตอนไก่ จับไก่และการปล่อยไก่ควรทำด้วยความนุ่มนวลและระมัดระวังอย่าให้ไก่ช้ำ
- * ละลายวัคซีนให้หมดด้วยน้ำยาละลายและแบ่งวัคซีนที่ละลายแล้วออกเป็น 3 – 4 ส่วน และใช้ให้หมดใน 1 ชั่วโมง
- * หยอดตาหรือหยอดจมูกๆ และควรหยอดรอให้วัคซีนซึมเข้าตาหรือเข้าจมูกไก่เสียก่อนจึงปล่อยไก่ เพื่อให้แน่ใจว่า ไก่ได้รับวัคซีนตามจำนวนที่ต้องการ
- * การหยอดวัคซีนเร็วเกินไปจะทำให้วัคซีน 1 ชุด (1,000 โดส) หยอดได้มากกว่า 1,000 ตัว นั่นหมายความว่าไก่แต่ละตัวได้รับวัคซีนไม่ครบโดส

การให้วัคซีนโดยการฉีด

เป็นวิธีที่ใช้กับวัคซีนเชื้อเป็นบางชนิด แต่ส่วนใหญ่จะใช้กับวัคซีนเชื้อตาย การฉีดต้องใช้แรงงานมาก ไก่มีความเครียดมากจากการจับ จึงต้องระมัดระวังเรื่องการตอนไก่ จับไก่ และการปล่อยไก่

ข้อควรปฏิบัติในการให้วัคซีนโดยการฉีด

1. ให้อุณหภูมิ เช็กรั้วกั เช็ม ที่สะอาดปราศจากเชื้อโรค
2. ควรเปลี่ยนเข็มต่อการฉีดใ้ทุกๆ 1,000 ตัว ใ้เป็นอย่งน้อย
3. ตรวจสอบปริมาตรของวัคซีนที่ฉีดตลอดเวลว่ายังมีปริมาตรเท่าเดิม
4. ระวั้งการฉีดวัคซีนโดนตนเองหรือผู้อื่น

กรณีที่เป็นวัคซีนเชื้อตาย ให้ระมัดระวังการฉีดผิดพลาดเพราะว่าใ้ที่ใ้ไม่ได้รับวัคซีนหรือได้รับวัคซีนไม่ครบโดสจะมีภูมิคุ้มโรคหรือสร้างภูมิคุ้มโรคใ้ไม่เต็มที่

การทำวัคซีนแล้วไม่ได้ผล คือทำวัคซีนไปแล้วใ้ยังเกิดโรคสาเหตุที่เป็นไปได้คือ :

1. สภาพกตภูมิคุ้มโรค

- ความเครียดจากสิ่งแวดล้อม เช่น อุณหภูมิสูงหรือต่ำมาก ความชื้น ฝุ่นละออง สิ่งรบกวนเป็ยิก และ มีก๊าซแอมโมเนียสูง การระบายอากาศไม่ดี เชื้อแบคทีเรียในสิ่งแวดล้อมสูง สภาพขาดน้ำ ขาดอาหาร หรือขาดสารอาหาร ความแออัดและการจิกกัดกัน

- สารพิษจากเชื้อรา เช่น อะฟลาท็อกซิน

- การใ้ยาปฏิชีวนะ ยากันบิตหรือยาถ่ายพยาธิบางชนิดในปริมาณที่สูงเกินไปหรือนานเกินไป

- การติดเชื้โรคบางชนิดที่ส่งผลโดยตรงต่อระบบการสร้างภูมิคุ้มโรคของใ้ เช่น กัมโบโร ลิ่วโคชีส มาเร็กซ์และโลหิตจาง เป็นต้น

2. ใ้มีภูมิคุ้มจากแม่ ในกรณีใ้ให้วัคซีนเร็วเกินไป ใ้จะไม่ตอบสนองต่อวัคซีนหรือตอบสนองน้อย

3. ใ้ได้รับเชื้โรคก่อนได้รับวัคซีนและอยู่ในระยะพักตัวของโรค

4. เกี่ยวกับคุณภาพของวัคซีน เช่น

- จำนวนไวรัสในวัคซีนน้อย ทำให้การกระตุ้นการสร้างภูมิคุ้มโรคใ้ไม่ดีพอ

- การเก็บรักษาไม่ดีทำให้เชื้ไวรัส (เชื้เป็น) ในวัคซีนตาย

- การขัดขวางกันของวัคซีนที่มีไวรัสมากกว่า 1 ชนิด

5. เกี่ยวกับวิธีใ้วัคซีน เช่น :

- การผสมวัคซีนไว้นานเกินไปก่อนใ้

- โดสของวัคซีนและวิธีใ้ไม่ถูกต้อง

- การใ้วัคซีนโดยวิธีเป็นละอองหรือโดยการละลายน้ำดื่ม ใ้ได้รับวัคซีนไม่สม่ำเสมอ

6. ใ้สร้างภูมิคุ้มใ้ตามปกติ แต่เชื้ที่ใ้ได้รับมีปริมาณมากหรือเชื้มีความรุนแรงสูงหรือคุณสมบัติของเชื้เปลี่ยนไปหรือเชื้ที่เป็นสาเหตุของโรคเป็นซีโรไทป์ที่ต่างจากวัคซีน

ตัวอย่างโปรแกรมวัคซีนสำหรับเบ็ดพ่อแม่พันธุ์

อายุเบ็ด	วัคซีนป้องกันโรค
3 - 4 สัปดาห์	ดัดเพลค
5 - 6 สัปดาห์	อหิวาต์
7 - 8 สัปดาห์	ดัดเพลค
9 - 10 สัปดาห์	ตับอักเสบบ
11 - 12 สัปดาห์	พาร์โวเนเฉพาะในเบ็ดเทศ

กระตุ้น ดัดเพลค ตับอักเสบบ ก่อนขึ้นใช้งาน 1 เดือน และกระตุ้นซ้ำ อีกทุก ๆ 3-6 เดือน แล้วแต่ความเหมาะสม

ตัวอย่างโปรแกรมวัคซีนสำหรับเบ็ดไข่

อายุเบ็ด	วัคซีนป้องกันโรค
3 - 4 สัปดาห์	ดัดเพลค
5 - 6 สัปดาห์	อหิวาต์
7 - 8 สัปดาห์	ดัดเพลค

กระตุ้นทั้งสองวัคซีนทุก ๆ 3-5 เดือน แล้วแต่ความเหมาะสม

ตัวอย่างโปรแกรมวัคซีนสำหรับเบ็ดเนื้อรวมไปถึงเบ็ดเทศที่เสี่ยงเป็นเบ็ดเนื้อไม่ได้ใช้ทำพันธุ์

อายุเบ็ด	วัคซีนป้องกันโรค
2 - 3 สัปดาห์	ดัดเพลค
4 - 5 สัปดาห์	อหิวาต์หรือกระตุ้นดัดเพลค ทางเข็มแรก 2 สัปดาห์

หมายเหตุ วัคซีนดัดเพลค ให้โดยการฉีดเข้ากล้ามเนื้อหรือเข้าใต้หนัง

วัคซีนอหิวาต์ให้โดยการฉีดเข้ากล้ามเนื้อ

วัคซีนพาร์โวไวรัสให้โดยการฉีดเข้าใต้หนัง

ข้อเสนอแนะในการจัดตั้งตัวอย่าง (ต้องระบุประวัติสัตว์ป่วยและวัตถุประสงค์การชันสูตรโดยละเอียดทุกครั้ง)

ประเภทการตรวจ/โรค	วิธีทางห้องปฏิบัติการ	ชนิดตัวอย่าง	ปริมาณ	การเก็บรักษา	ระยะเวลาดำเนินการ(ขั้นต่ำ)
การตรวจทางพยาธิวิทยา					
พยาธิสรีรিক (Clinical pathology)	เทคนิคทางโลหิตวิทยา	เลือดใส่สารป้องกันการแข็งตัว(EDTA 1 มก./มล.)	1 มล.	แช่เย็น ห้มแช่แข็ง (ส่งตรวจภายใน 8 ชม.)	1-3 วันทำการ
พยาธิวิทยาทั่วไป (General pathology)	ตรวจด้วยตาเปล่า	สัตว์ป่วย / ซาก	สัตว์ปีก 2-5 ตัว	แช่เย็น ห้มแช่แข็ง	1 วันทำการ
- การผ่าซาก (Necropsy)	เทคนิคการทำสไลด์เนื้อเยื่อ	อวัยวะสด	ขนาด 5 มม.	อวัยวะใน 10% บัฟเฟอร์ฟอร์มาลิน	7 วันทำการ
- จุลพยาธิวิทยา (Histopathology)	ตรวจด้วยกล้องจุลทรรศน์				
การตรวจทางไวรัสวิทยา					
โรคนิอนฟลูเอนซา (Avian influenza)	เพาะแยกเชื้อ AGID	ทางเดินระบบหายใจ (RT) ทางเดินอาหาร อุจจาระ ไต	5 กรัม	แช่แข็ง	5-10 วันทำการ
โรครีโอไวรัสไก (Avian reovirus)	เพาะแยกเชื้อ	ไม่พบเชื้อในปอด	2-3 ชิ้น	แช่เย็น	1-2 วันทำการ
โรคกาฬโรคเป็ด (Duck plague)	เพาะแยกเชื้อ	น้ำจากข้อ	1 มล.	แช่แข็ง	5-10 วันทำการ
โรคไวรัสตับอักเสบในเป็ด (Duck viral hepatitis)	เพาะแยกเชื้อ	หลอดอาหาร ตับ ม้าม ไต ตับ	5 กรัม	แช่แข็ง	6 วันทำการ
โรคฝีดาษไก (Fowl pox)	เพาะแยกเชื้อ	เนื้อนุ่มบริเวณผิวหนังปาก และหลอดอาหาร	5 กรัม	แช่แข็ง	5-10 วันทำการ
โรคหลอดลมอักเสบติดเชื้อ (Infectious bronchitis)	เพาะแยกเชื้อ	อวัยวะทางเดินหายใจ ไต	1 กรัม	แช่แข็ง	6 วันทำการ
โรคนิอนฟลูเอนซา (Infectious bursal disease)	เพาะแยกเชื้อ	ไม่พบเชื้อในปอด	2-3 ชิ้น	แช่เย็น	15 วันทำการ
โรคนิอนฟลูเอนซา (Infectious laryngotracheitis)	เพาะแยกเชื้อ	ต่อมบอร์ซาล ม้าม	5 กรัม	แช่แข็ง	15 วันทำการ
โรคนิอนฟลูเอนซา (Infectious laryngotracheitis)	เพาะแยกเชื้อ	อวัยวะทางเดินหายใจ ไต	2-3 ชิ้น	แช่เย็น	2 วันทำการ
โรคนิอนฟลูเอนซา (Infectious laryngotracheitis)	เพาะแยกเชื้อ	ไม่พบเชื้อในปอด	5 กรัม	แช่แข็ง	5-10 วันทำการ
โรคนิอนฟลูเอนซา (Infectious laryngotracheitis)	เพาะแยกเชื้อ	ไม่พบเชื้อในปอด	2-3 ชิ้น	แช่เย็น	5-10 วันทำการ
โรคนิอนฟลูเอนซา (Infectious laryngotracheitis)	เพาะแยกเชื้อ	ไม่พบเชื้อในปอด	2 ตัว	แช่แข็ง	10 วันทำการ
โรคนิอนฟลูเอนซา (Infectious laryngotracheitis)	เพาะแยกเชื้อ	ไม่พบเชื้อในปอด	1 มล.	แช่แข็ง	3 วันทำการ

ขอแนะนำในการจัดส่งตัวอย่าง (ต้องระบุประวัติตัวป่วยและวัตถุประสงค์การชันสูตรโดยละเอียดทุกครั้ง)

ประเภทการตรวจ/โรค	วิธีการห้องปฏิบัติการ	ชนิดตัวอย่าง	ปริมาณ	การเก็บรักษา	ระยะเวลาดำเนินการ(ขั้นต่ำ)
โรคนิวคาสต์ (Newcastle disease)	เพาะแยกเชื้อ เพาะแยกเชื้อ	สมอง / ทอมซิล / ตับ / ปอด ไม่ปนสลิบภายในหลอดลม และภายในท่อน	5 กรัม 2 - 3 อัน	แช่แข็ง แช่เย็น	5 วันทำการ 5 - 10 วันทำการ
โรคพาร์โวไวรัสในน่านและเป็ดเทศ (Goose and Muscovy duck parvovirus)	Heagglutination inhibition เพาะแยกเชื้อ	ซีรัม ตับ / ไต / ลำไส้	1 มล. 5 กรัม	แช่แข็ง แช่แข็ง	2 วันทำการ 5 - 10 วันทำการ
การตรวจทางแบคทีเรียวิทยา					
โรคหวัดเรื้อรัง หรือ อีอาร์ดี (Chronic respiratory disease)	เพาะแยกเชื้อ PCR Slide agglutination test	ไม่ปนสลิบภายในหลอดลม หลุม หรือปอด ซีรัม อวัยวะ ลำไส้ แผล เลือด เก็บหลังสัปดาห์ไม่เกิน 2 ชม.	2 อัน / ชิ้น 1 มล. 1 กรัม (มด.)	แช่เย็น แช่แข็ง แช่แข็ง	7 - 30 วันทำการ 1 วันทำการ 15 - 30 วันทำการ
โรคติดเชื้อคลอสทริเดียม (Clostridium infection)	PCR เพาะแยกเชื้อ	อวัยวะใน อุจจาระ เก็บหลังสัปดาห์ไม่เกิน 2 ชม.	10 กรัม 2 ขาง ซาช - ขวา	แช่เย็น แช่เย็น	3 - 7 วันทำการ 5 - 7 วันทำการ
โรคติดเชื้ออีโคไล (Colibacillosis)	เพาะแยกเชื้อ	หัวไก่ ไม่ปนสลิบจากน้ำมูก น้ำตา	1 มล.	แช่แข็ง	3 วันทำการ
โรคหวัดติดต่อ (Infectious coryza)	Heagglutination inhibition เพาะแยกเชื้อ	ซีรัม อวัยวะภายใน ลำไส้ อุจจาระ อาหารที่เลี้ยง	10 มล. 25 มล. 10 มล.	แช่แข็ง แช่แข็ง อุณหภูมิต้อง แช่แข็ง	4 - 7 วันทำการ 4 - 7 วันทำการ 3 - 30 วันทำการ
โรคซัด โมเนลโลซิส (Salmonellosis)	เพาะแยกเชื้อ	อวัยวะภายใน สมอง ลำไส้			
โรคติดเชื้อแบคทีเรียอื่นๆ	เพาะแยกเชื้อ				
การตรวจทางปรสิตวิทยา					
พยาธิ	ตรวจหาไข่พยาธิ ตรวจแยกชนิด	อุจจาระสด ตัวพยาธิ ใน 10% ฟอรั่มลิน กลานเนื้อที่พบ cyst	10 กรัม ตัวรวมหัว 10 กรัม	แช่เย็น อุณหภูมิต้อง แช่เย็น	2 วันทำการ 2 วันทำการ 2 วันทำการ
1. พยาธิตัวกลม 2. พยาธิตัวตัด 3. Cestode (<i>Moniezia</i> sp., <i>Taenia</i> sp.) 4. พยาธิใบเลือด - มาลาเลียในไก่	ตรวจหาเชื้อ	เลือด / เลือดป้ายสไลด์	1 มล. / 2 เตน	แช่เย็น / ใส่น้ำแข็ง	2 - 3 วันทำการ

เอกสารอ้างอิง

เกรียงศักดิ์ พูนสุข. 2536. โรคติดเชื้อในไก่. คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
หน้า 207-214

จิโรจ ศศิปรียจันทร์. 2543. การจัดการและโรคสำคัญในไก่เนื้อ บริษัทนาเพลส แอนด์ กราฟฟิค จำกัด.
192 หน้า.

นิตารัตน์ ไพระคณะชก. 2542. มาตรฐานฟาร์มเลี้ยงไก่เนื้อของประเทศไทย. ใน: คู่มือโครงการเนื้อสัตว์อนามัย
สำหรับผู้ประกอบการ. ส่วนมาตรฐานด้านการปลุสัตว์ สำนักพัฒนาระบบรับรองมาตรฐานสินค้า
ปลุสัตว์ กรมปลุสัตว์ โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด. หน้า 29-38.

พรทิพย์ ศิริวรรณ, อรุณศรี ตันตสวัสดิ์ และสุรศักดิ์ ชื่นใจ. 2540. การแยกและพิสูจน์เชื้อไวรัสตับอักเสบ
ในลูกเป็ด. สัตวแพทยสาร. 48: 9-18.

พรทิพย์ ศิริวรรณ, อรุณศรี ชัยสิงห์, อรุณศรี ตันตสวัสดิ์ และสุรศักดิ์ ชื่นใจ. 2537. โรคติดเชื้อพาร์โวไวรัส
ในห่านที่พบในประเทศไทย: III. การแยกและการพิสูจน์เชื้อพาร์โวไวรัสในลูกห่าน. เอกสารการประชุม
วิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ครั้งที่ 32 สาขาสัตว สัตวแพทยศาสตร์ ประมง 3-5
กุมภาพันธ์ 2537, กรุงเทพฯ. หน้า 374-380.

สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ กรมปลุสัตว์ 2539. คู่มือมาตรฐานการชันสูตรโรคในสัตว์ หน้า 163-165

Calnele, B.W., Barnes, H.J., Beard, C.W., McDougald, L.R. and Saif, Y.M. 1997. Disease of
Poultry 10th ed. Iowa State University Press. Ames, Iowa, USA.

Gough, R, E. 1997. Goose parvovirus infection. In: Disease of Poultry 10th edition Calnek,
B,W.(ed). Iowa State University Press, Ames, Iowa. USA. P 777-783.

- Pathanasophon, P., Phuektes, P., Tanticharoenyos, T., Narongsak, W. and Sawada, T. 2002. A potential new serotype of *Riemerella anatipestifer* isolated from ducks in Thailand. Avian Patho. 31:267-270.
- Pathanasophon, P., Tanticharoenyos, T. and Sawada, T. 1994. Physiological characteristics, antimicrobial susceptibility and serotypes of *Pasteurella anatipestifer* isolated from ducks in Thailand. Vet. Microbial. 39:179-185.
- Sandhu, T. S. and Leibovitz, L. 1997. Duck Virus Enteritis (Duck Plague) In: Disease of Poultry 10th edition. Calnek, B. W. (ed). Iowa State University Press, Ames, Iowa. USA. 675-683.
- Sirivan, P., Obayashi M., Nakamura M., Tantaswasdi U., and Takehara K. 1998. Detection of goose and muscoxy duck parvoviruses using polymerase chain reaction - restriction enzyme fragment length polymorphism analysis. Avian Dis. 42: 133-139.
- Woolcocle, P.R. and Fabricant, J. 1997. Duck Hepatitis. In: Disease of Poultry 10th edition. Calnek, B.W. (ed). Iowa State University Press, Ames, Iowa. USA. 661-670.
- Soulsby, E.J.L. 1973. Helminths Arthropods and protozoa of Domosticated Animals. London : The English Language Bole Society and Bailliere, Tirdall + Cassell Ltd.

1. ศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ภาคเหนือ (ตอนบน)

ต.เวียงตาล อ.ห้างฉัตร จ.ลำปาง 52190

โทร. (054)226-978 โทรสาร (054)221-476

2. ศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ภาคเหนือ (ตอนล่าง)

ต.วังทอง อ.วังทอง จ.พิษณุโลก 65130

โทร. (055)312-069 โทรสาร (055)312-070

3. ศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ภาคตะวันตก

ต.เขาชะงุ้ม อ.โพธาราม จ.ราชบุรี 70120

โทร. (032)261-884 โทรสาร (032)261884 ต่อ 114

4. ศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ภาคใต้

ต.ทิวัง อ.ทุ่งสง จ.นครศรีธรรมราช 80110

โทร. (075)538-035 โทรสาร (075)363423-4

5. ศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

(ตอนบน) ต.ท่าพระ อ.เมือง จ.ขอนแก่น 40000

โทร. (043)261-246 โทรสาร (043)261-165

6. ศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ตอนล่าง)

ต.นาบัว อ.เมือง จ.สุรินทร์ 32000

โทร. (044)518-755 โทรสาร (044)518-755

7. สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ

เกษตรกลาง จตุจักร จ.กรุงเทพฯ 10900

โทร. (02)579-8908-14 โทรสาร (02)579-8918-9

8. ศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ภาคตะวันออก

ต.คลองแก้ว อ.บ้านบึง จ.ชลบุรี 20170

โทร. (038) 742-116-20 โทรสาร (038)742-120

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการ
สัตวแพทย์ประจำภาค